

Konkurences padome

Norēķinu termiņi svaigu augļu, dārzeņu un ogu piegādes ķēdē

Tirgus uzraudzības ziņojums

Rīga
2025

Satura rādītājs

IEVADS	4
I NORMATĪVAIS REGULĒJUMS.....	6
II LAUKSAIMNIECĪBAS UN PĀRTIKAS PREČU PIEGĀDES ĶĒDES POSMI.....	8
2.1. AUGĻU, DĀRZEŅU UN KARTUPEĻU AUDZĒŠANA.....	10
2.2. AUGĻU UN DĀRZEŅU SAIMNIECĪBAS	15
2.3. IMPORTA UN EKSPORTA BILANCE LATVIJAI RAKSTURĪGIEM DĀRZEŅIEM, AUGĻIEM UN OGĀM.....	19
Importa un eksporta datu kopsavilkums	19
Nozares komentāri par importa un eksporta datiem	23
2.4. KARTUPEĻU, DĀRZEŅU UN AUGĻU PĀRSTRĀDE	27
2.5. AUGĻU UN DĀRZEŅU VAIRUMTIRDZNIECĪBA UN MAZUMTIRDZNIECĪBA.....	30
III NORĒĶINU TERMIŅI LĪGUMOS UN IKDIENAS SADARBĪBĀ, SADARBĪBAS NOTEIKUMU ANALĪZE	31
3.1. PIEGĀDĀTĀJU UN PIRCĒJU SADARBĪBA	32
Mazumtirdzniecības piegādes ķēdes posms.....	33
Vairumtirdzniecības piegādes ķēdes posms	37
Kooperatīvās sabiedrības un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības piegādes ķēdes posms	40
3.2. PIEGĀDĀTĀJU UN PIRCĒJU LĪGUMU ANALĪZE.....	43
Vienpusēji līguma grozījumi	43
Līgumsodu piemērošana	44
Rakstveida līgumu neesība	45
Civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas pieprasīšana	46
3.3. PIEGĀDĀTĀJU UN IESTĀŽU SADARBĪBA SKOLU APGĀDES PROGRAMMĀ UN ZAĻAJĀ PUBLISKAJĀ IEPIRKUMĀ.....	47
Skolu apgādes programma	48
Zaļais publiskais iepirkums	51
Zaļā publiskā iepirkuma noteikumu iedarbība	54
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI.....	57
PIELIKUMS.....	63
IMPORTA UN EKSPORTA BILANCE: KONKURENCE LATVIJAI RAKSTURĪGO DĀRZEŅU, AUGĻU UN OGU AUDZĒTĀJIEM	63
Kartupeļi	63
Tomāti	67
Gurķi.....	68

Kāposti	69
Burkāni	70
Bietes	71
Sīpoli	72
Āboli	75
Zemenes	76

IEVADS

- 1 Norēķinu termiņi lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē Latvijā tiek regulēti ar diviem būtiskiem normatīvajiem aktiem – Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likumu (turpmāk – NTPAL) un likumu "Par norēķiniem ar nepārstrādātās lauksaimniecības produkcijas ražotājiem" (turpmāk – PNNLPR).
- 2 NTPAL nosaka, ka norēķinu termiņš par ātrbojīgām precēm nedrīkst pārsniegt 30 dienas, bet par lauksaimniecības un pārtikas precēm, kas nav ātrbojīgas – 60 dienas. Savukārt lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājiem norēķini jāveic 20 dienu laikā pēc piegādes, ja svaigi dārzeņi un ogas tiek iepirkti tieši no ražotāja vai to kooperatīvās sabiedrības un piegādes notiek vismaz trīs reizes nedēļā, ja nav panākta rakstveida vienošanās par citu norēķinu termiņu, kas nedrīkst būt garāks par 30 dienām. PNNLPR paredz vēl stingrākus termiņus – samaksa jāveic 10 dienu laikā no produkcijas piegādes dienas. Šie termiņi neattiecas uz graudu piegādēm.
- 3 Neskatoties uz šo regulējumu esību, gan Konkurences padomes (turpmāk – KP) veiktās aptaujas rezultāti¹, gan Eiropas Komisijas (turpmāk – EK) ikgadējie novērojumi² liecina par biežu norēķinu termiņu pārkāpšanu, īpaši attiecībā uz svaigu augļu, dārzeņu un ogu sektoru. Šajā segmentā piegādātāji ir īpaši neaizsargāti ilgstošu norēķinu dēļ, kas ietekmē viņu likviditāti un darbības ilgtspēju. Pastāv risks, ka pircēji, izmantojot savu ekonomisko tirgus varas pārkāpumu, piemēro nepamatoti garus norēķinu termiņus, tādējādi finansējot savu darbību uz piegādātāju rēķina.
- 4 Ņemot vērā pastāvošo problemātiku Eiropas Savienības dalībvalstīs, KP veiktās aptaujas rezultātus, kā arī KP iepriekš veikto tirgus uzraudzību piena produktu un graudaugu preču tirgū³, KP šajā tirgus uzraudzībā padziļināti vērtē piegādātāju un pircēju sadarbību svaigu augļu, ogu un dārzeņu nozarē.
- 5 Tirgus uzraudzības galvenais **mērķis** ir padziļināti analizēt norēķinu termiņu piemērošanas praksi svaigu augļu, dārzeņu un ogu piegādes ķēdē, izvērtējot, vai sadarbībā starp piegādātājiem un pircējiem tiek ievērotas

¹ KP aptauja par NTPAL darbības novērtējumu praksē piegādātāju un iepircēju attiecībās pirms un pēc NTPAL stāšanās spēkā. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/jaunums/kp-piegadataji-nejutas-aizsargati-no-negodigas-tirdzniecibas-prakses-ko-isteno-iepirceji>

² EK ikgadējā aptauja par negodīgas tirdzniecības praksi. Rezultāti pieejami:

https://datam.jrc.ec.europa.eu/datam/mashup/FOODCHAIN_UTP_4/;
https://datam.jrc.ec.europa.eu/datam/mashup/FOODCHAIN_UTP_5/index.html,

³ KP. "Olu, zivju, piena, gaļas, graudu un maizes produktu mazumtirdzniecības" tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums (I daļa – piena produkti)". Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/11577/download?attachment>; KP. "Olu, zivju, piena, gaļas, graudu un maizes produktu mazumtirdzniecības" tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums (II daļa – maize un graudu produkti)". Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/11691/download?attachment>; KP. "Olu, zivju, piena, gaļas, graudu un maizes produktu mazumtirdzniecības" tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums (III daļa – gaļas, olu un zivju produkti)". Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/12174/download?attachment>

normatīvajos aktos noteiktās prasības, tostarp NTPAL noteiktie samaksas termiņi.

- 6 Pētījumā tiek vērtētas gan privātā sektora (mazumtirdzniecība, vairumtirdzniecība, kooperatīvi) savstarpējās attiecības ar piegādātājiem, gan publiskā sektora (valsts un pašvaldību iestāžu) norēķinu kārtība un faktiskie norēķinu termiņi par svaigu augļu, dārzeņu un ogu piegādēm skolu apgādes programmās un zaļajā publiskajā iepirkumā. Tiek analizēta arī līgumu prakse, tai skaitā vienpusēji grozījumi, līgumsodi, civiltiesiskās apdrošināšanas prasības un līgumu noslēgšanas kārtība.
- 7 Tirgus uzraudzībā izvirzītā **hipotēze**: piegādātāji augļu, dārzeņu un ogu sektorā cieš no novēlotiem norēķinu termiņiem, kas var radīt likviditātes riskus un nostiprināt ekonomisko atkarību no pircējiem, līdz ar to – mazināt konkurences līdzsvaru tirgū.
- 8 Tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums tiek balstīts uz šādu struktūru:
 - normatīvā regulējuma izvērtējums Latvijā un citās ES dalībvalstīs;
 - nozares struktūras analīze, tai skaitā piegādes ķēdes posmi;
 - norēķinu termiņu prakses analīze dažādos piegādes ķēdes posmos: mazumtirdzniecībā, vairumtirdzniecībā, kooperatīvajās sabiedrībās;
 - konkrētu līgumu vai tiem pielīdzināmo dokumentu nosacījumu pārbaude un potenciālo pārkāpumu risku identificēšana mazumtirdzniecībā, vairumtirdzniecībā un kooperatīvajās sabiedrībās;
 - iestāžu norēķinu kārtības izvērtējums skolu apgādes programmā un zaļajā publiskajā iepirkumā.
- 9 Lai sasniegtu pētījuma mērķus, KP uzrunāja plašu iesaistīto pušu loku: svaigu augļu, dārzeņu un ogu audzētāju asociācijas (piegādātāju⁴ pārstāvniecības), mazumtirgotājus, vairumtirgotājus, lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības, kā arī valsts iestādes, tai skaitā Zemkopības ministriju (turpmāk – ZM), Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministriju (turpmāk – VARAM) Lauku atbalsta dienestu (turpmāk – LAD), Centrālo statistikas pārvaldi (turpmāk – CSP) un Iepirkumu uzraudzības biroju (turpmāk – IUB).
- 10 Īpaša uzmanība tika pievērsta nozares asociāciju viedokļa noskaidrošanai. KP uzrunāja deviņas asociācijas, kas ir Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padomes biedri un apvieno komersantus un piegādātājus, kuri darbojas svaigu augļu, dārzeņu un ogu tirgū Latvijā. Šīm asociācijām tika lūgts sniegt informāciju par sadarbības problēmām ar mazumtirgotājiem un citiem pircējiem NTPAL regulējuma ietvaros, kā arī atbildēt uz jautājumiem par norēķinu termiņu ievērošanu un to, vai praksē novērojama atšķirīga attieksme pret vietējiem piegādātājiem salīdzinājumā ar ārvalstu partneriem.
- 11 Tomēr jānorāda, ka KP noteiktajā termiņā tika saņemta tikai viena rakstveida un viena mutiska atbilde. Zema atsaucība un tas, ka asociāciju pārstāvētie komersanti neveido reprezentatīvu tirgus ainu (t. i., šīs

⁴ Sk. NTPAL 1. panta 6. punktu: piegādātājs – lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs vai persona, kas pārdod preces nepārtikas preču mazumtirgotājam.

asociācijas nepārstāv lielāko daļu no Latvijā aktīvajiem piegādātājiem⁵), ierobežoja kvalitatīvas nozares atsauksmes iegūšanu. Tāpēc KP tirgus uzraudzībā papildus balstījās uz publiski pieejamiem datiem, lai vērtētu, vai svaigu augļu, dārzeņu un ogu tirgū pastāv problēmas NTPAL piemērošanā vai konkurences ierobežojumi.

- 12 Vienlaikus KP sniedza asociācijām ieteikumus nākotnē regulāri apkopot un analizēt informāciju par norēķinu termiņiem, lai nodrošinātu labāku pārskatāmību un savlaicīgu problēmu identificēšanu nozarē.
- 13 Tirgus uzraudzības metodes ietver:
 - strukturētu dokumentu analīzi (normatīvie akti, līgumi, publiskie dati no CSP, LAD u. c.);
 - ieinteresēto pušu sniegtās informācijas analīzi (asociācijas, tirgotāji, kooperatīvās sabiedrības, valsts institūcijas);
 - statistisko datu analīzi par importa, eksporta un ražošanas apjomiem;
 - pircēju un piegādātāju sniegtās informācijas salīdzinošu izvērtējumu;
 - tiesiskā regulējuma piemērojamības novērtējumu praksē.

I NORMATĪVAIS REGULĒJUMS

- 14 NTPAL mērķis ir aizliegt negodīgu tirdzniecības praksi visā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē, kā arī nepārtikas preču mazumtirgotāju iepirkuma varas izmantošanu pret piegādātājiem. Negodīga tirdzniecības prakse, tostarp pārlieku gari norēķinu termiņi, būtiski ietekmē piegādātāju finanšu plūsmu, ierobežo attīstības iespējas un rada nestabilitāti visā pārtikas piegādes ķēdē. Tādēļ NTPAL darbojas kā instruments godīgas un līdzsvarotas sadarbības veicināšanai starp pircējiem un piegādātājiem, nodrošinot vienlīdzīgākus noteikumus starp pusēm un mazinot riskus, kas var apdraudēt vietējo ražotāju pastāvēšanu un konkurētspēju.
- 15 NTPAL 5. panta ceturtajā daļā ir norādīts aizliegums pircējam piemērot netaisnīgus un nepamatoti garus termiņus norēķiniem par piegādātām lauksaimniecības un pārtikas precēm: ātrbojīgām precēm – ilgākus par 30 dienām pēc to piegādes, bet precēm, kas nav ātrbojīgas – ilgākus par 60 dienām pēc to piegādes. Lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājam aizliegts piemērot netaisnīgus un nepamatoti garus termiņus norēķiniem par svaigiem dārzeņiem un ogām, kas vienā kalendāra nedēļā tiek piegādāti vismaz trīs reizes, t. i., ilgākus par 20 dienām pēc to piegādes. Lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājs ar ražotāju vai ražotāju kooperatīvo sabiedrību var rakstveidā vienoties par citu norēķinu termiņu, ciktāl tas nav pretrunā ar NTPAL 5. panta ceturtais daļas prasībām, t.i., norēķinu termiņiem līdz 30 dienām kopš preču piegādes dienas.
- 16 Pārmērīgi garu norēķinu termiņu pastāvēšana vai novēlota rēķinu apmaksa pēc būtības ir kā bezprocentu finansējums pircēju izaugsmei, kas tiek

⁵ Apskatot uzrunāto asociāciju mājas lapas, konstatējams, ka to biedru skaits ir neliels.

finansēts uz piegādātāju rēķina.⁶ KP jau iepriekš skaidroja⁷, ka pircēju iepirktie lauksaimniecības un pārtikas preču krājumi pārvēršas par finanšu līdzekļiem, iekams ir jāapmaksā piegādātāju rēķini. Savukārt ilgstoši neapmaksātie rēķini pircējiem dod iespēju iegūtos līdzekļus novirzīt citiem uzņēmējdarbības mērķiem. Lai nodrošinātu lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un viņu likviditātes lielāku aizsardzību, par lauksaimniecības un pārtikas precēm, kas nav ātrbojīgas, maksājumu termiņš nedrīkst būt ilgāks par 60 dienām pēc šo preču piegādes.

- 17 Atbilstoši NTPAL 5. panta sestās daļas 3. punktam uz pircēja maksājumiem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam skolu apgādes programmā saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas (ES) Nr. 1308/2013 23. pantu neattiecas NTPAL noteikumi par norēķinu termiņiem. Savukārt saskaņā ar NTPAL 5. panta sestās daļas 4. punktu NTPAL noteikumi par norēķinu termiņiem neattiecas uz to ES iestāžu⁸ pārskaitītajiem maksājumiem, kuras sniedz veselības aprūpes pakalpojumus Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2011/7/ES 4. panta 4. punkta "b" apakšpunkta izpratnē.
- 18 Likums "Par norēķiniem ar nepārstrādātās lauksaimniecības produkcijas ražotājiem"⁹ (turpmāk – likums PNNLPR) nosaka, ka norēķini ar ražotājiem par piegādāto produkciju jāveic 10 dienu laikā no piegādes dienas, savukārt līgumos paredzētais samaksas termiņš nedrīkst pārsniegt 30 dienas. Šie termiņi neattiecas uz graudu piegādes līgumiem. Par ražotājiem likuma izpratnē tiek uzskatītas personas, kas pārdod pašu audzētu nepārstrādātu augu vai dzīvnieku izcelsmes produkciju.
- 19 Atšķirībā no NTPAL, kura noteikumus jāievēro pircējiem, ja to pēdējā finanšu gada neto apgrozījums pārsniedz 2 000 000 *euro*, vai Eiropas Savienībā esošām iestādēm (valsts, reģionālā vai vietējā iestāde vai vairāku šādu iestāžu apvienība, kas darbojas saskaņā ar publisko tiesību principiem), komersantiem, kas nodarbojas ar produkcijas pārstrādi, tirdzniecību vai izmanto produkciju savas saimnieciskās darbības veikšanai, likums PNNLPR gada apgrozījuma sliekšņus nenosaka un komersantiem tas jāievēro neatkarīgi no apgrozījuma lieluma.
- 20 Lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdes ražošanas posmā likumdevējs ir paredzējis īsākus apmaksas termiņus par piegādātām precēm nekā tas noteikts NTPAL. Līdz ar to komersantiem norēķinos ar nepārstrādātās lauksaimniecības produkcijas ražotājiem jāievēro, lai tie būtu saskaņā gan ar NTPAL, gan vienlīdz arī ar likumā PNNLPR noteikto.
- 21 Konstatējams, ka 16¹⁰ no 27 ES dalībvalstīm direktīvas noteikumus piemēro, nošķirot ātrbojīgas preces (30 dienu maksājuma termiņš) un

⁶ Relations between Industry and Distribution across Europe: Proposals for a CIAA Agenda, Madrid, May 2006, 2. lpp, nepublicēts.

⁷ Sk. KP NTPAL piemērošanas vadlīnijas, 2022. 179. punktā. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/9853/download>

⁸ ES iestādes (valsts, reģionālā vai vietējā iestāde vai vairāku šādu iestāžu apvienība, kas darbojas saskaņā ar publisko tiesību principiem), kas pērk lauksaimniecības un pārtikas preces, NTPAL 5. panta sestās daļas 4. punktā ir noteikts izņēmums no NTPAL 5. panta ceturtās daļas prasībām.

⁹ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/37862-par-norekiniem-ar-neparstradatas-lauksaimniecibas-produkcijas-razotajiem>

¹⁰ AT, CY, DE, DK, EL, ES, FR, HR, IE, IT, LU, LV, MT, NL, PL, SI.

preces, kas nav ātrbojīgas (60 dienu maksājumu termiņš). Savukārt 11 dalībvalstis¹¹ piemēro stingrākus maksājumu termiņus.

- 22 NTP Direktīvā doto ātrbojīgo produktu definīciju savos transponēšanas tiesību aktos ir iekļāvušas visas dalībvalstis, izņemot Beļģiju, Igauniju, Ungāriju, Zviedriju un Slovākiju. Francijā pastāv atšķirīgas "ātrbojīgu" un "ļoti ātrbojīgu" produktu definīcijas. Horvātija un Slovēnija saviem transponēšanas tiesību aktiem ir pievienojušas ātrbojīgu produktu sarakstu, savukārt Lietuva pilnvaras apstiprināt ātrbojīgu produktu sarakstu ir piešķirusi valdības norīkotai iestādei.¹²
- 23 Rumānija ir samazinājusi līdz 14 dienām apmaksas termiņu ātrbojīgām precēm, un līdz 30 dienām – visām pārējām precēm. Bulgārija, Čehija, Igaunija un Zviedrija ir ieviesušas 30 dienu apmaksas termiņu gan ātrbojīgām precēm, gan par precēm, kas nav ātrbojīgas. Somijā, pamatojoties uz pārtikas preču krīzi, veica likuma grozījumus un kopš 2024. gada maija stājās spēkā jaunie norēķinu termiņi – ātrbojīgām precēm – līdz 14 dienām, precēm, kas nav ātrbojīgas – 30 dienas. Vienlaicīgi Somijā pēc piegādātāja pieprasījuma pircējs ar piegādātāju var vienoties par garāka norēķina termiņa noteikšanu, proti, 30 dienas ātrbojīgām precēm un 60 dienas precēm, kas nav ātrbojīgas.
- 24 Beļģija, Ungārija un Slovākija nenošķir ātrbojīgas preces un preces, kas nav ātrbojīgas. Beļģija un Ungārija piemēro 30 dienu maksājumu termiņu visām lauksaimniecības un pārtikas precēm. Ungārijā piemēro 15 dienu termiņu, ja piegādātājs 15 dienu laikā pēc preču piegādes neiesniedz pareizi izrakstītu rēķinu. Slovākijā tiek piemērots 15 dienu termiņš no pareizi izrakstīta rēķina datuma.
- 25 Lietuvas tiesību aktos noteikti stingrāki noteikumi pircējiem par maksājumu kavējumiem tiem piegādātājiem, kuri piegādā lauksaimniecības un pārtikas preces un to gada apgrozījums ir līdz 350 miljoniem *euro*.
- 26 Portugālē ir noteikts 30 dienu apmaksas termiņš ātrbojīgām precēm. Papildus ir noteikts alternatīvs termiņš 30 vai 60 dienas par precēm, kas nav ātrbojīgas, atkarībā no uzņēmuma lieluma un konkrētās nozares, proti, uz pircējiem viesmīlības nozarē vienmēr attiecas 60 dienu termiņš par precēm, kas nav ātrbojīgas.

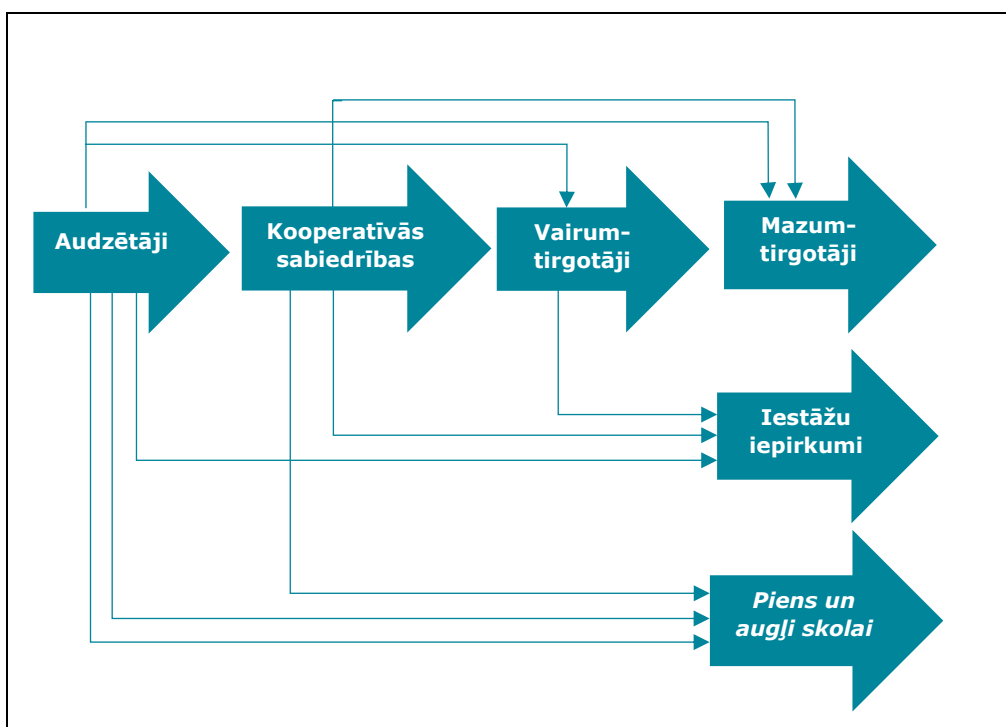
II LAUKSAIMNIECĪBAS UN PĀRTIKAS PREČU PIEGĀDES ĶĒDES POSMI

- 27 Lielākos kopražas apjomus veido Latvijā audzētie kartupeļi, kāposti, burkāni, bietes, sīpoli, gurķi un tomāti. Savukārt augļu un ogu kategorijā lielākos kopražas apjomus veido āboli un zemenes. Ievērojot minēto, tirgus uzraudzībā lielākā uzmanība tiks pievērsta tieši šīm precēm to tirgus struktūras izmaiņu izvērtēšanā, gan arī konkurences apstākļu novērtēšanā.

¹¹ BE, BG, CZ, EE, FI, HU, LT, PT, RO, SE, SK.

¹² Atbilstoši Lietuvas NTP likuma 5. panta otrai daļai pilnvaras ir piešķirtas Lietuvas Valsts pārtikas un veterinārajam dienestam. Pieejams (Lietuvas NTP likums angļu valodā): <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/2cf7264064e011edad44ca0eeb008140?jfwid=%2016uuvzjop0>

- 28 Dārzenkopība un augļkopība ir vienas no efektīvākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā pēc ienākumiem uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību.¹³ Norādams, ka kartupeļi, kas ir augkopības kultūraugs, tiek uzskaitīti atsevišķi no dārzeņiem gan CSP datos, gan EUROSTAT datos, līdz ar to arī tālāk ziņojumā tie tiks izdalīti atsevišķi no dārzeņu kategorijas.
- 29 Šajā tirgus uzraudzībā aplūkotie piegādes ķēdes posmi ietver gan augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu audzētājus, gan to kooperatīvās sabiedrības, vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības uzņēmumus, valsts un pašvaldības, kā arī skolu apgādes programmu. Šie piegādes ķēdes posmi shematiski ir attēloti 1. attēlā.

1. attēls. **Dārzenkopības un augļkopības piegādes ķēdes posmi**

Avots: KP izstrādāts

- 30 Norādāms, ka skolu apgādes programma jeb programma "Piens un augļi skolai" ir būtisks produkcijas realizācijas kanāls daudziem audzētājiem¹⁴. Audzētāji ar dārzeņiem, augļiem un ogām vai to pārstrādes produktiem var piedalīties arī valsts un pašvaldības iepirkumos¹⁵, kuru apjoms palielinājās no 120 milj. *euro* 2021. gadā līdz 202. milj. *euro* 2022. gadā un kurā zaļā publiskā iepirkuma īpatsvars 2022. un 2021. gadā veidoja vairāk nekā

¹³ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2022, 57. lpp. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/media/12006/download?attachment>

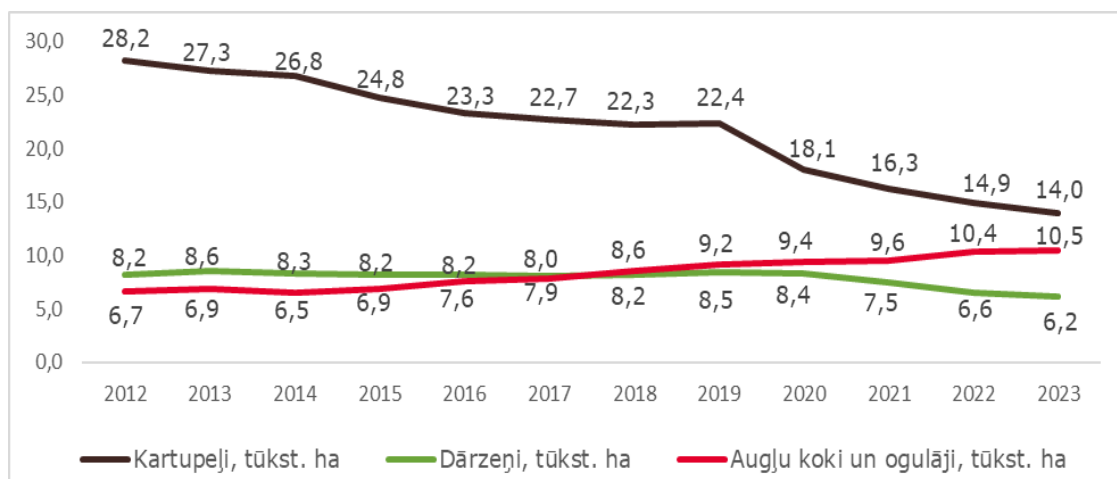
¹⁴ "Vietējo pārtikas ķēžu pārstrukturizēšana un noturības stiprināšana krīzes un pēckrīzes laikā Latvijā" (galv. red. I. Pilvere) – 2021. Jelgava, LLU, 109. lpp. Pieejams: https://www.lbtu.lv/sites/default/files/files/projects/Monografija_partikas_kedes_LLU_VPP_recovery_02_2020_2.pdf

¹⁵ "Vietējo pārtikas ķēžu pārstrukturizēšana un noturības stiprināšana krīzes un pēckrīzes laikā Latvijā" (galv. red. I. Pilvere) – 2021. Jelgava, LLU, 109. lpp.

90 % no kopējiem šīs jomas iepirkumiem¹⁶. Turklāt, tā kā no KP iesniegtajiem faktiskiem norēķinu termiņiem, kas saņemti no kooperatīvajām sabiedrībām (turpmāk – KS) un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām (turpmāk – LKS) nevar viennozīmīgi nošķirt maksājumus skolu apgādes programmās, tad šo divu audzētājiem svarīgu noieta kanālu specifika arī tiek aplūkota šajā tirgus uzraudzībā.

2.1. AUGĻU, DĀRZEŅU UN KARTUPEĻU AUDZĒŠANA

- 31 Pēdējo gadu laikā Latvijā vērojamas būtiskas izmaiņas augkopības struktūrā, īpaši attiecībā uz kartupeļu, dārzeņu, augļu un ogu stādījumu platībām. Kopš 2012. gada kartupeļu un dārzeņu audzēšanai izmantotās platības ir strauji sarukušas, kas signalizē par ilgstošu un sistemātisku nozares pārstrukturēšanos (skat. 2. attēlu). Šo dinamiku daļēji nosaka pieaugošās izmaksas, bet arī audzētāju gatavība pielāgoties tirgus izmaiņām.

2. attēls. **Latvijas kartupeļu, dārzeņu, augļu un ogu platība (tūkst. ha) 2012.–2023. gadā**

Avots: KP izstrādāts, izmantojot CSP datus¹⁷

- 32 Tikmēr augļu un ogu kultūrām, gluži pretēji, stādījumu platības ir pieaugušas. Izaugsme galvenokārt saistīta ar specializēšanos un

¹⁶ ZM. Informatīvais ziņojums "Par skolēnu ēdināšanas sistēmas pilnveidošanu Latvijā", 10. lpp. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/81e9fbca-e8e7-4efe-ae3f-d141dabea7dd

¹⁷ LAG010. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes izmantošana (tūkst. ha) 1990–2023. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG010/;

LAG020. Lauksaimniecības kultūragu sējumu platība, kopraža un vidējā ražība 2000–2024. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG020/;

LAG080. Augļu koku un ogulāju stādījumi (ieskaitot zemes) 2000–2023. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG080/;

LAG120. Siltumnīcu izmantojamā platība (hektāri) 1995–2023. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG120/

pieprasījumu pēc tādām kultūrām kā smiltsērķšķi, krūmmellenes, jāņogas, upenes un cidonijas. Šo kultūru izvēli veicina iespējas nodrošināt pievienoto vērtību pārstrādē, kā arī to uzturvērtība un pieprasījums eksportā un nišas tirgos.

- 33 Taču šādas tendences ir novērojamas arī pirms 2012. gada: ZM Latvijas lauksaimniecības pārskata par 2013. gadu norādīja, ka kartupeļu stādījumu platība ik gadu sarūk¹⁸, kā arī samazinās augļu koku un ogulāju kopējās platības¹⁹ un dārzeņu kopējā aizņemtā platība²⁰. Vienlaicīgi pārskatā par 2023. gadu ZM norāda, ka ogulāju platības palielinās, kas ir saistīts ar aizvien lielāko pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem, vietējo mājražotāju pievēršanos pārstrādei, jo tā dod papildu ieņēmumus, kā arī lielo ražotāju un pārstrādes uzņēmumu ražošanas apjomu kāpināšanu²¹.
- 34 Kopš 2012. gada Latvijā kartupeļu audzēšanai paredzēto stādījumu platības un arī šo kultūru audzējošo saimniecību skaits ir būtiski sarucis (skat. 3. attēlu). Šī lejupslīdošā tendence atspoguļo vispārēju nozares sašaurināšanos, ko ietekmē vairāki strukturāli un ekonomiski faktori. Kartupeļu audzēšana ir salīdzinoši dārga un resursietilpīga, tai nepieciešami ievērojami ieguldījumi tehnikā, darbaspēkā un materiālos, kas mazākajiem ražotājiem rada finansiālu slogu. Turklāt ražotāji saskaras ar nestabilu pieprasījumu un spēcīgu konkurenci no importētās produkcijas, kā rezultātā daudzi saimniecību īpašnieki izvēlas atteikties no kartupeļu audzēšanas.

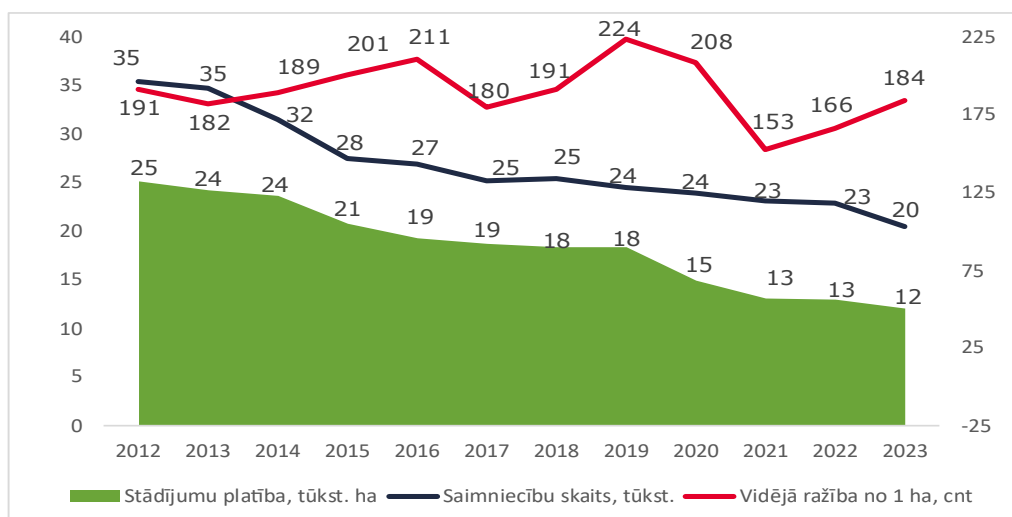
¹⁸ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2013, 57. lpp.
<https://www.zm.gov.lv/lv/media/4590/download?attachment>;
Lauksaimniecības gada ziņojumi.
<https://www.zm.gov.lv/lv/lauksaimniecibas-gada-zinojumi>

Pieejams:
ZM.
Pieejams:

¹⁹ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2013, 51. lpp.

²⁰ Turpat, 53. lpp.

²¹ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2023, 54. lpp.

3. attēls. **Saimniecību grupējums pēc kartupeļu stādījumu platības un vidējās ražības (saimniecības, kuru lauksaimniecībā izmantojamā zeme ir lielāka par 1 ha) 2012.–2022. gadā**

Avots: KP izstrādāts, izmantojot CSP datus²²

- 35 Nozares konsolidāciju apliecina arī tas, ka ievērojami sarucis to saimniecību skaits, kuru lauksaimniecībā izmantojamā zeme pārsniedz 1 ha un kuras turpina nodarboties ar kartupeļu audzēšanu. Tas liecina, ka izstāšanās no nozares notiek ne tikai sīksaimniecību, bet arī vidēja mēroga uzņēmumu līmenī. Savukārt kartupeļu vidējā ražība šajā periodā nav iezīmējusi viennozīmīgu attīstības virzienu – tās svārstības visbiežāk skaidrojamas ar mainīgiem laikapstākļiem, īpaši veģetācijas periodā. Tas vēlreiz uzsver nozares augsto jutību pret ārējiem riskiem un ierobežoto pielāgošanās spēju klimata pārmaiņu apstākļos.
- 36 Kartupeļu stādījumu platības samazināšana tiek skaidrota ar to, ka kartupeļi ir resursietilpīgi kultūraugi un to audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Proti, viena kartupeļu hektāra izaudzēšanā ir jāiegulda divas līdz trīs reizes vairāk finanšu līdzekļu nekā viena hektāra graudaugu izaudzēšanā.²³ Kopējā kartupeļu aizņemtā platība samazinās arī tādēļ, ka mazie un vidējie kartupeļu audzētāji tos audzē mazāk, jo netiek garantēta stabila produkcijas realizācija, turklāt maza ražošanas apjoma dēļ tie nespēj konkurēt tirgū.²⁴ ZM skaidro, ka pieprasījums pēc pārtikas kartupeļiem gadu no gada samazinās gan ēšanas paradumu maiņas, gan pasaules virtuves jauno tendenču ietekmē, gan iedzīvotāju skaita samazināšanās dēļ.²⁵
- 37 Problēmas kartupeļu audzētājiem 2022. gadā sagādāja produkcijas realizācija. Izaudzētajai produkcijai ir salīdzinoši sarežģītāk konkurēt ar citu valstu izaudzētiem kartupeļiem, jo veikali izvēlas lētākos, nevis tuvāk realizācijas vietai izaudzētos kartupeļus. Tāpat kartupeļu uzpirkšanas bāzes nespēj kartupeļu audzētājiem garantēt stabilu iepirkuma cenu, tāpēc

²² LAG160 Saimniecību grupējums pēc kartupeļu stādījumu platības 2001–2023. Pieejams:

http://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG160

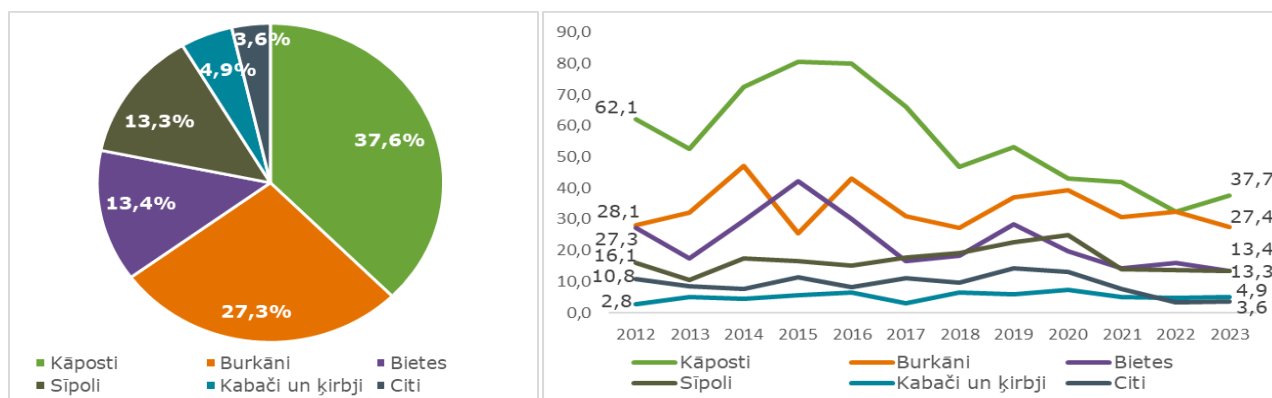
²³ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2023, 66. lpp.

²⁴ Turpat.

²⁵ Turpat.

veidojas kartupeļu krājumi un nākamajā sezonā lauksaimnieks ir spiests audzēt kartupeļus mazāk, jo katra nepārdotā kartupeļu tonna rada ievērojamus zaudējumus.²⁶

- 38 Lielu ietekmi uz kartupeļu audzēšanu, produkciju izplatīšanu un līdz ar to uz stādāmo platību atstāja Covid-19 krīzes laikā apturētā sabiedriskā ēdināšanas nozare (sevišķi skolas), kas lauksaimniekiem bija tiešais kartupeļu uzpircējs.²⁷ Pēc 2020. gada kartupeļu stādījumu platību krituma, kas aplūkotajā periodā bija lielākais kopš 2012. gada, nozare joprojām nav atguvusies, un kartupeļu stādījumu platības turpina samazināties.
- 39 Atklātā laukā Latvijā tiek izaudzēti tādi pamatdārzeņi kā kāposti, ziedkāposti, puravi, salāti, sīpoli lociņiem, gurķi, tomāti, bietes, burkāni, sīpoli, ķiploki, zaļie zirnīši, mārrutki, kabači un ķirbji u. c.²⁸ Latvijā atklātā laukā audzēto dārzeņu ražošanā pēdējo desmit gadu laikā novērota lejupslīdoša tendence – vairumam galveno kultūru, piemēram, kāpostiem, burkāniem, bietēm un sīpoliem, kopražas samazinās (skat. 4. attēlu). Šo kritumu ietekmē augošās audzēšanas izmaksas, laikapstākļu nestabilitāte un importa produkcijas konkurence. Vienlaikus izņēmums ir kabači un ķirbji, kuru kopražs būtiski pieaugusi, kas norāda uz patērētāju pieprasījuma maiņu un audzētāju vēlmi dažādot ražošanu ar rentablākām kultūrām. Tendences liecina par pielāgošanos ekonomiskajiem un klimatiskiem izaicinājumiem, pārskatot prioritātes kultūru izvēlē.

4. attēls. **Atklātā laukā izaudzēto pamatdārzeņu kopražs (tūkst. tonnu) 2012.–2023. gadā**

Avots: KP izstrādāts, izmantojot CSP datus²⁹

- 40 Siltumnīcās audzēto dārzeņu ražošanā lielāko daļu ieņem gurķi un tomāti, tomēr kopš 2012. gada šajā nozarē vērojama kopražas samazināšanās (skat. 5. attēlu). Samazinājums īpaši izteikts gurķiem, savukārt tomātiem ražība svārstās, pēdējos gados iezīmējot nelielu stabilizāciju. Negatīvo tendenci lielā mērā ietekmē augstās energoresursu cenas, ražošanas

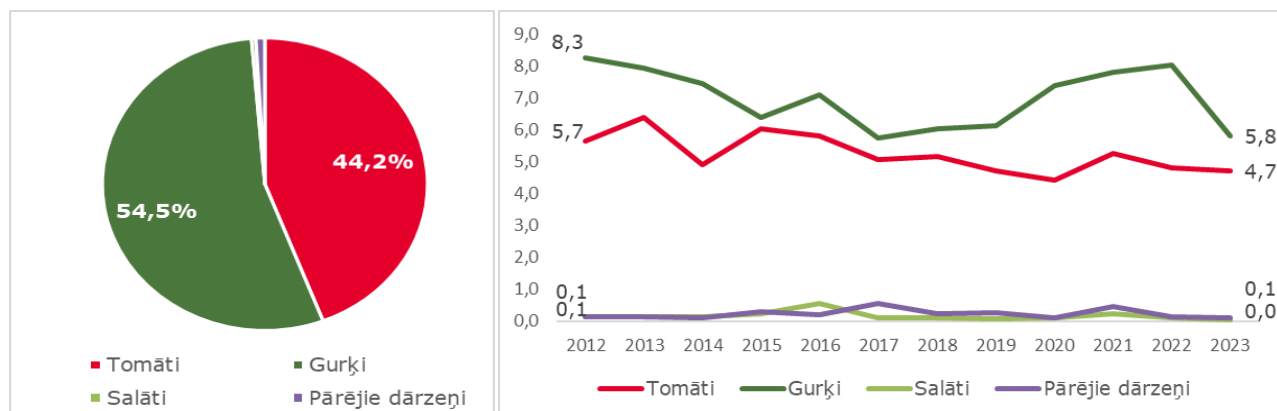
²⁶ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2022, 66. lpp.

²⁷ Turpat.

²⁸ Turpat, 55.-56. lpp.

²⁹ Sk. LAG020. Lauksaimniecības kultūraugu sējumu platība, kopražs un vidējā ražība 2000–2024.

izmaksas un konkurence ar importētiem produktiem, kas apgrūtina vietējo audzētāju spēju noturēt pozīcijas tirgū.

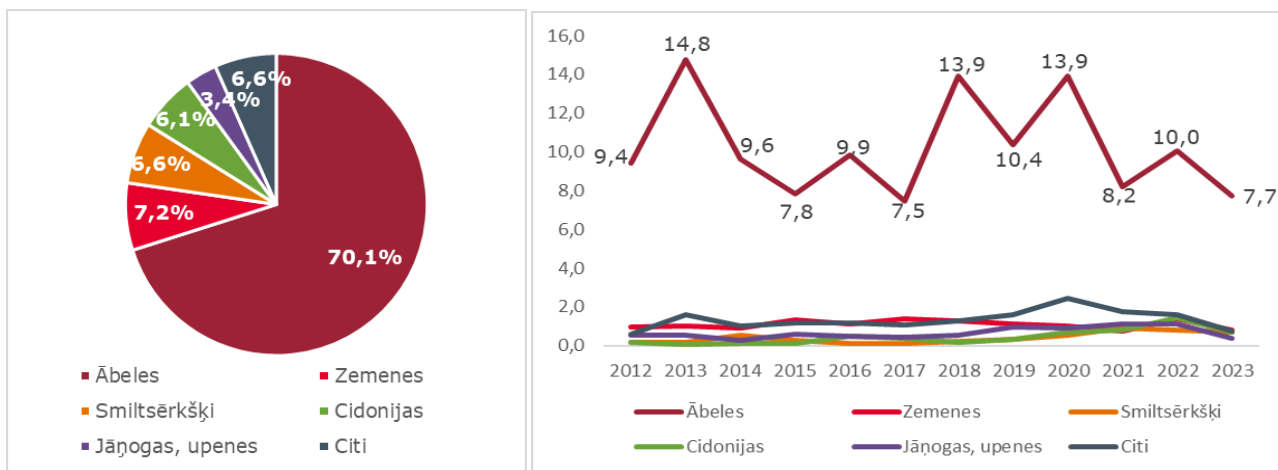

5. attēls. Siltumnīcu izaudzēto dārzeņu kopraža (tūkst. tonnu) 2012.–2023. gadā

Avots: KP izstrādāts, izmantojot CSP datus³⁰

- 41 Augļu un ogu kopražu veido ābeles, bumbieres, smiltsērķšķi, cidonijas, plūmes, ķirši, jāņogas un upenes, ērkšķogas, aronijas, avenes, zemenes, krūmmellenes un dzērvenes. Lai gan augļu un ogu audzēšanā kopumā vērojama attīstība, kopražas rādītāji svārstās, un 2023. gadā tie bija zemāki nekā 2012. gadā (skat. 6. attēlu). Šo kritumu galvenokārt noteica ābeļu ražas samazinājums, jo tās veido lielāko daļu no kopražas. Tajā pašā laikā nišas kultūras, piemēram, smiltsērķšķi, cidonijas un zemenes, nostiprina savas pozīcijas, atspoguļojot audzētāju orientēšanos uz daudzveidīgāku un pieprasītāku sortimentu.

³⁰ Sk. LAG130. Siltumnīcu produkcija (tonnas) 1995–2023. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG130/

6. attēls. **Augļu un ogu kopražs (tūkst. tonnu) 2012.–2023. gadā**

Avots: KP izstrādāts, izmantojot CSP datus³¹

- 42 Augļu un ogu kopražs rādītājus 2023. gadā ietekmēja pavasara salnu postījumi visos Latvijas reģionos, kuros cieta augļu dārzi, kā rezultātā zaudēta lielākā ražas daļa. Papildus tam no 2023. gada aprīļa līdz jūnijam piedzīvotais sausums ir radījis neatgriezeniskas un nopietnas sekas visām lauksaimniecības nozarēm, tostarp dārzeņu un augļu nozarei, negatīvi ietekmējot kultūraugu sēju, dīgšanu un attīstību.³²

2.2. AUGĻU UN DĀRZEŅU SAIMNIECĪBAS

- 43 Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskajā plānā 2023.–2027. gadam³³ norādīts, ka Latvijā mazo saimniecību īpatsvars ir viens no lielākajiem ES, ar ļoti nozīmīgu ietekmi uz sociāli ekonomisko situāciju laukos, īpaši no attīstības centriem attālās teritorijās. Izmaiņas Latvijas lauku saimniecību struktūrā notiek lēni un galvenokārt ir saistītas ar mazo saimniecību darbības izbeigšanu, bet ievērojami mazākā mērā to attīstību.³⁴
- 44 Stratēģijā ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām Latvijā, kas ir izstrādāta laika posmam no 2017. gada līdz 2025. gadam (turpmāk – stratēģija augļu un dārzeņu ilgtspējībai), ZM norādījusi, ka dārzenkopības un augļkopības saimniecību struktūra ir sadrumstalota, galvenokārt tajā dominē mazās saimniecības ar ekonomisko

³¹ Sk. LAG080. Augļu koku un ogulāju stādījumi (ieskaitot zemenes) 2000.–2023. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG080/

³² ZM. Informatīvais ziņojums: Par samazinātās pievienotās vērtības nodokļa likmes piecu procentu apmērā ieviešanas efektivitāti svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem. 2023. gads, 4. lpp. Pieejams:

<https://tapportals.mk.gov.lv/legalActs/acf992e8-2522-4aff-8770-c8f6d069a334>

³³ Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/latvijas-kopejas-lauksaimniecibas-politikas-strategiskais-plans-2023-2027gadam>

³⁴ ZM. Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.–2027. gadam. II pielikums SM 3 SVID, 4. lpp. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/media/5433/download?attachment>

lielumu līdz 4 680 *euro*³⁵. Stratēģijā augļu un dārzeņu ilgtspējībai ir norādīts, ka jauni kooperatīvi augļu, ogu un dārzeņu nozarē veidojas lēni. Vienlaicīgi, lai arī augļu un dārzeņu sektorā ražotājiem ir tendence apvienoties kooperatīvos, tomēr to darbība ne vienmēr ir orientēta uz ražošanu un kapitāla (tehnikas, iekārtas, būves) resursu izmantošanu, kā arī produktu piedāvājumu koncentrēšanu lielveikalu tīkliem.³⁶

- 45 ZM norāda, ka joprojām ir aktuāla dārzkopju un augļkopju audzētāju kooperācija un pārorientēšanās uz eksportu, bet to neļauj izmaksu palielināšanās par produkcijas uzglabāšanu. Lielākoties ar audzēšanu nodarbojas individuālas saimniecības, un tām nav ne piemērotu pagrabu, ne saldētavu, kas nepieciešamas, lai produkciju uzglabātu eksportam. Elektriķu cenu dēļ saldētavu uzturēšana ir ļoti dārga, tāpēc daudzi audzētāji neriskē ražot dārzeņus un augļus lielos apjomos.³⁷ Tāpēc KP aicina audzētājus izvērtēt sadarbības iespējas.
- 46 Latvijā ir izveidota lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību atbilstības izvērtēšanas sistēma, kuru kopš 2010. gada saskaņā ar ZM deleģējumu veic biedrība "Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija" (turpmāk – LLKA).³⁸ Pamatojoties uz 30.10.2022. noslēgto deleģēšanas līgumu starp ZM un LLKA, tai tiek uzticēts nodrošināt valsts pārvaldes uzdevuma izpildi – piešķirt un anulēt atbilstības statusu kooperatīvajām sabiedrībām kā arī īstenot atbilstīgo kooperatīvo sabiedrību darbības uzraudzību atbilstoši Ministru kabineta 16.07.2019. noteikumiem Nr. 357.³⁹ Atbilstības saņemšana ir kā sava veida garants zemniekam, ka šim kooperatīvam var uzticēties, ka arī tā dod iespēju saņemt kooperatīviem paredzēto valsts un ES atbalstu, kā arī izmantot citas normatīvajos aktos noteiktās priekšrocības.⁴⁰
- 47 2024. gadā atbilstību ieguva 51 lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība, no kurām 8 darbojas augļu un dārzeņu nozarē.⁴¹ Salīdzinājumam 2012. gadā atbilstību ieguva 48 lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības, no kurām 5 darbojas augļu un dārzeņu nozarē.⁴²

³⁵ ZM. Stratēģija ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām Latvijā 2017.–2025., 28. lpp. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/media/804/download?attachment>

³⁶ ZM. Stratēģija ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām Latvijā 2017.–2025., 28. lpp.

³⁷ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2022, 57.–58. lpp.

³⁸ ZM. Stratēģija ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām Latvijā 2017.–2025., 11. lpp.

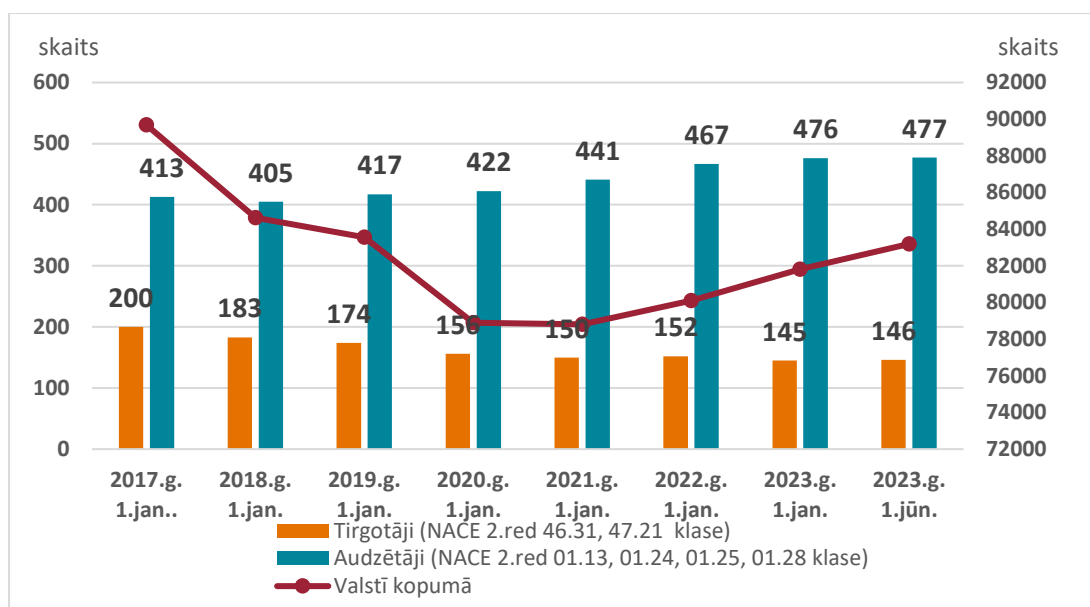
³⁹ Ministru kabineta 16.07.2019. noteikumiem Nr. 357 "Kooperatīvo sabiedrību atbilstības noteikumi". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/308382-bkooperativo-sabiedribu-atbilstibas-noteikumi>

⁴⁰ Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija. Noderīga informācija. Pieejams: <https://www.llka.lv/noderiga-informacija/ministru-kabineta-noteikumi-nr-357-kooperativo-sabiedribu-atbilstibas-noteikumi/77/>

⁴¹ Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija. Atbilstīgas LPKS / MPKS. Pieejams: <https://www.llka.lv/atbilstibas-lpks/>

⁴² Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija. Atbilstīgas LPKS / MPKS.

- 48 Uzskaitē par saimniecību skaitu, kas audzē augļus un dārzeņus ir fragmentārā, proti, CSP pieejamie dati ir pieejami par 2020. un 2023. gadu⁴³. Tomēr ir pieejami dati par augļkopības un dārzeņkopības nozarē reģistrēto nodokļu maksātāju skaitu PVN maksātāju reģistrā. Augļkopības un dārzeņkopības nozarē reģistrēto nodokļu maksātāju skaita PVN maksātāju reģistrā dinamika salīdzinājumā ar valsti kopumā un augļu un dārzeņu vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā reģistrēto nodokļu maksātāju skaitu PVN maksātāju reģistrā no 01.01.2027.–01.06.2023. ir aplūkojama 7. attēlā.

7. attēls. **Augļkopības un dārzeņkopības nozarē reģistrēto nodokļu maksātāju skaita PVN maksātāju reģistrā dinamika**

Datu avots: ZM pēc VID datiem⁴⁴

- 49 Laikā no 2017. līdz 2023. gadam pieaudzis PVN maksātāju reģistrā reģistrēto augļu, ogu un dārzeņu audzētāju skaits (par 15 %), kas norāda uz pieaugošo interesi par šo nozari. Tajā pašā laikā būtiski samazinājies reģistrēto augļu un dārzeņu vairumtirgotāju un mazumtirgotāju skaits (par 27 %), kas var liecināt par tirgus konsolidāciju, konkurences saasināšanos vai arī uzņēmumu grūtībām saglabāt pozīcijas nozarē.
- 50 Ņemot vērā iepriekš minēto, KP secina, ka izmaiņas lauksaimniecības preču piegādātāju struktūrā pārsvarā notiek uz mazo saimniecību darbības izbeigšanas rēķina⁴⁵. Augļu un dārzeņu nozarē strādājošo kooperatīvo sabiedrību skaits, kuram LLKA piešķir atbilstības statusu, kas ir kā sava veida garants zemniekam, ka šim kooperatīvam var uzticēties, ka arī tā dod

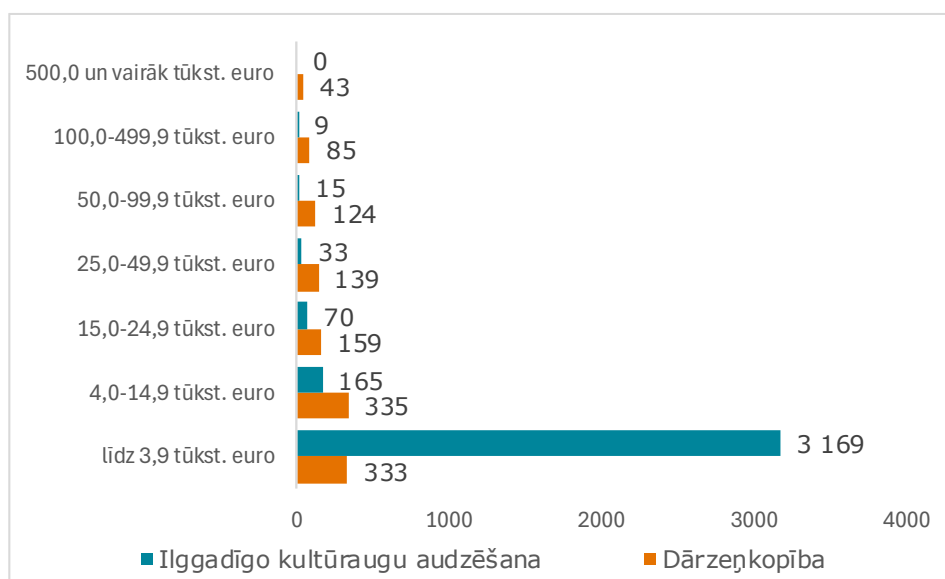
⁴³ LSK20-I07. Lauku saimniecību ekonomiskais lielums un specializācija, 2020.g., 2023.g. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_OD/OSP_OD_skait_apsek_visp_laukskait_20/LSK20-I07.px/

⁴⁴ ZM. Informatīvais ziņojums: Par samazinātās pievienotās vērtības nodokļa likmes piecu procentu apmērā ieviešanas efektivitāti svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem. 2023. gads, 14. lpp.

⁴⁵ ZM. Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.-2027. gadam. II pielikums SM 3 SVID, 4. lpp.

iespēju saņemt kooperatīviem paredzēto valsts un ES atbalstu, no 5 kooperatīvajām sabiedrībām papalielinājās līdz 8.

- 51 Izņemot kartupeļu audzētājus, aktuālā informācija par augļu un dārzeņu saimniecību skaitu Latvijā ir pieejama par 2023. gadu (sk. 8. attēlu). Lielāko daļu no lauku saimniecībām, kuru specializācijas veids ir dārzenkopība un ilggadīgo kultūraugu audzēšana (augļu koki un ogulāji), ir saimniecības, kuru apgrozījums ir līdz 3.9 tūkst. *euro*, un saimniecības ar apgrozījumu 4.0–14.9 tūkst. *euro*. Savukārt lauku saimniecību skaits, kuru apgrozījums ir 500.0 un vairāk tūkst. *euro*, ir samērā neliels: tikai 43 lauku saimniecības, kas specializējas dārzenkopībā, un nevienas saimniecības, kas specializējas ilggadīgo kultūraugu audzēšanā.

8. attēls. **Lauku saimniecību ekonomiskais lielums un specializācija 2023. gadā.**

Avots: KP izstrādāts, izmantojot CSP datus⁴⁶

- 52 Norādāms, ka Latvijā ir arī lauku saimniecības, kurām specializācijā norādīts, ka tās nodarbojas arī ar jaukto augkopību⁴⁷ un jaukto augkopību un lopkopību⁴⁸. CSP dati liecina, ka lauku saimniecības, kas nodarbojas ar jaukto augkopību un jaukto augkopību un lopkopību arī pārsvarā ir nelielas saimniecības, kuru apgrozījums ir līdz 3.9 tūkst. *euro*, un saimniecības ar apgrozījumu 4.0–14.9 tūkst. *euro*.
- 53 Salīdzinot ZM apkopotos datus par augļkopības un dārzenkopības nozarē reģistrētajiem nodokļu maksātājiem ar CSP 2023. gadā veiktās lauku saimniecību skaitīšanas datiem, konstatējams, ka lielākā daļa no audzētāju skaita ir mazās saimniecības. Pēc CSP pieejamajiem datiem 2023. gadā 27 % saimniecību, kas nodarbojas ar dārzenkopību, un 92 % saimniecību, kas nodarbojas ar ilggadīgo kultūraugu audzēšanu, apgrozījums bija līdz

⁴⁶ LSK20-I07. Lauku saimniecību ekonomiskais lielums un specializācija, 2020.g., 2023.g. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_OD/OSP_OD_skait_apsek_visp_laukskait_20/LSK20-I07.px/

⁴⁷ 2023. gadā Latvijā kopā bija 5094 šādu lauku saimniecību. Sk. LSK20-I07. Lauku saimniecību ekonomiskais lielums un specializācija, 2020.g., 2023.g.

⁴⁸ 2023. gadā Latvijā kopā bija 4295 šādu lauku saimniecību. Sk. turpat.

3.9 tūkst. *euro*. Minēto saimniecību skaits tiek uzskaitīts tikai CSP skaitīšanā un CSP dati ir pieejami tikai par 2020. un par 2023. gadu, līdz ar to reģistrēto nodokļu maksātāju skaits neatspoguļo pilno situāciju par nozarē aktīvajiem audzētājiem.

2.3. IMPORTA UN EKSPORTA BILANCE LATVIJAI RAKSTURĪGIEM DĀRZEŅIEM, AUGĻIEM UN OGĀM

Importa un eksporta datu kopsavilkums

- 54 Kartupeļi, tomāti, gurķi, kāposti, burkāni, bietes un sīpoli kā arī āboli un zemenes, kas nodrošina lielākos Latvijas dārzenkopības un augļkopības kopražas apjomus, veido arī nozīmīgu daļu no Latvijas ārējās tirdzniecības bilances.
- 55 Kartupeļu, dārzeņu, augļu un ogu importam un eksportam ir pieaugoša tendence, proti, laikā no 2012. gada līdz 2023. gadam:
- kartupeļiem imports un eksports vērtības izteiksmē pieauga 9 reizes, pēc apjoma kartupeļu imports palielinājās 4,9 reizes un kartupeļu eksports – 6,2 reizes;
 - dārzeņiem imports pieauga apmēram 2 reizes, bet eksports pieauga 3 reizes gan vērtības, gan apjoma izteiksmē;
 - augļiem un ogām imports pieauga 5 reizes vērtības izteiksmē un 2,5 reizes pēc apjoma, savukārt eksports pieauga 2,8 reizes vērtības izteiksmē un 1,9 reizes pēc apjoma.
- 56 Importa un eksporta dinamika Latvijai raksturīgiem dārzeņiem un augļiem un ogām liecina, ka konkurences tendences tiem veidojas atšķirīgi. KP veica apkopojumu importa un eksporta īpatsvaram 2023. gadā un vērtēja to kopsakarā ar ZM izstrādātiem Latvijai raksturīgiem dārzeņu un augļu un ogu sezonālītātes kalendāriem⁴⁹ (sk. 1. tabulu, 2. tabulu, 3. tabulu).

1. tabula

Kartupeļu importa un eksporta īpatsvars pēc apjoma (t) un vērtības (EUR) 2023. gadā

	Jan.	Feb.	Mar.	Apr.	Maij.	Jūn.	Jūl.	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.-Dec.
Importa vērtība	6,2%	6,7%	8,6%	10,0%	11,8%	16,1%	14,6%	7,1%	5,1%	4,5%	4,9%	4,6%	14,74 milj. EUR
Importa apjoms	8,1%	6,6%	9,9%	11,6%	11,3%	13,6%	12,7%	6,6%	5,3%	4,8%	5,5%	3,9%	36202,48 t
Eksporta vērtība	7,6%	5,6%	7,7%	10,0%	12,2%	15,7%	11,3%	7,2%	3,8%	6,2%	4,9%	7,7%	6,05 milj. EUR
Eksporta apjoms	8,5%	5,8%	8,3%	10,6%	11,9%	12,1%	8,0%	6,5%	4,1%	8,3%	5,9%	9,9%	16497,73 t

	Pieejami no noliktavām	LV saražotie dārzeņi pieejami no noliktavām (pagrabiem)
	Pieejami un "sezonāli"	Optimālais iegādes laiks - zems cenu līmenis
	Pieejami	LV saražotie dārzeņi pieejami, BET ar augstākām ražošanas izmaksām, tādēļ augstākas cenas.

Avots: KP izstrādāts, izmantojot EUROSTAT datus⁵⁰

- 57 2023. gada importa un eksporta īpatsvara dinamikas analīze, kā arī importa

⁴⁹ IUB. Sezonālītātes kalendāri; ZM. Zaļais iepirkums.

⁵⁰ EUROSTAT dati. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/comext/newxtweb/>

un eksporta tendences no 2012. gada līdz 2023. gadam kartupeļiem, izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzētos kartupeļus, liecina, ka:

- 1) kaut gan pēdējo 12 gadu laikā konkurence Latvijas kartupeļu audzētājiem ir palielinājusies, taču kopumā importa kartupeļu apjoms nepārsniedz Latvijā audzēto kartupeļu apjomu;
- 2) divus mēnešus pirms Latvijā audzēto kartupeļu sezonas sākuma tie tiek aktīvi importēti lielākos apjomos nekā sezonas sākumā, jo vietējie kartupeļi jūlijā–augustā ir dārgāki augstāku ražošanas izmaksu dēļ. 2023. gada maijā–augustā tika importēti 44,2 % no kopējā kartupeļu importa apjoma vai 49,5 % no importa vērtības, kas norāda, ka tirgotāji izvēlas lētākos, nevis vietējos kartupeļus. Importa kartupeļu apjoms kopumā nepārsniedz Latvijā audzēto kartupeļu apjomu;
- 3) arī kartupeļu eksports divus mēnešus pirms sezonas sākuma ir būtisks, bet septembrī–oktobrī, kad kartupeļi ir pieejami "sezonāli" un ir lētāki, eksporta apjomi sarūk. 2023. gada maijā–augustā eksports veidoja ap 40 % no kopējā apjoma, bet rudenī – tikai 12,38%. Šāda eksporta tendence liecina par reeksporta esību.

2. tabula

**Dārzeņu importa un eksporta
īpatsvars pēc apjoma (t) un vērtības (EUR) 2023. gadā**

	Jan.	Feb.	Mar.	Apr.	Maij.	Jūn.	Jūl.	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.-Dec.
Tomāti													
Importa vērtība	7,7%	9,8%	11,7%	12,0%	9,9%	9,2%	6,8%	4,4%	3,9%	7,0%	8,6%	9,2%	44,45 milj. EUR
Importa apjoms	7,9%	8,4%	9,4%	10,2%	10,0%	11,3%	9,5%	5,9%	4,8%	6,5%	8,1%	8,2%	23605,64 t
Eksporta vērtība	7,8%	12,2%	13,8%	11,8%	8,7%	6,7%	5,3%	4,2%	3,5%	7,9%	9,4%	8,8%	16,92 milj. EUR
Eksporta apjoms	7,4%	11,2%	11,1%	11,3%	7,4%	7,5%	7,1%	5,3%	4,3%	8,4%	10,1%	8,8%	7846,21 t
Gurķi													
Importa vērtība	7,6%	8,2%	13,3%	11,5%	11,2%	10,2%	5,5%	3,0%	4,3%	5,6%	9,2%	10,3%	15,92 milj. EUR
Importa apjoms	7,0%	4,7%	7,9%	9,1%	12,0%	13,4%	9,6%	6,0%	6,0%	6,9%	8,8%	8,6%	10329,81 t
Eksporta vērtība	8,8%	9,4%	11,1%	8,0%	9,7%	8,8%	5,2%	3,4%	3,9%	8,5%	10,4%	12,8%	5,58 milj. EUR
Eksporta apjoms	7,4%	5,5%	6,3%	6,2%	10,6%	10,3%	8,0%	6,5%	5,4%	12,3%	10,6%	10,9%	3097,04 t
Kāposti													
Importa vērtība	8,7%	10,3%	13,4%	14,4%	16,5%	11,6%	6,0%	2,7%	2,7%	3,0%	6,0%	4,6%	6,57 milj. EUR
Importa apjoms	10,4%	10,7%	12,5%	14,2%	16,7%	10,9%	5,6%	2,5%	2,5%	3,5%	6,0%	4,5%	10299,67 t
Eksporta vērtība	9,4%	12,7%	14,6%	9,8%	15,1%	7,2%	6,5%	4,2%	2,9%	5,0%	7,4%	5,3%	2,8 milj. EUR
Eksporta apjoms	9,5%	11,5%	13,9%	8,0%	13,0%	6,4%	6,2%	4,7%	4,0%	7,2%	9,4%	6,2%	4376,91 t
Burkāni													
Importa vērtība	6,2%	7,4%	10,7%	12,0%	14,2%	14,7%	10,0%	4,8%	3,1%	4,1%	5,2%	7,6%	9,65 milj. EUR
Importa apjoms	8,5%	8,3%	10,8%	10,2%	10,9%	10,8%	9,7%	4,5%	2,9%	4,8%	7,9%	10,6%	11971,26 t
Eksporta vērtība	6,1%	5,7%	6,9%	10,0%	12,2%	13,0%	12,0%	8,4%	5,6%	6,1%	6,4%	7,7%	3,98 milj. EUR
Eksporta apjoms	7,0%	5,0%	6,2%	8,6%	9,2%	10,6%	12,5%	11,7%	6,1%	6,0%	8,5%	8,6%	3980,13 t

	Jan.	Feb.	Mar.	Apr.	Maij.	Jūn.	Jūl.	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.-Dec.
Bietes													
Importa vērtība	7,4%	7,8%	11,5%	14,8%	12,7%	9,4%	7,1%	4,6%	4,1%	5,9%	5,5%	9,0%	3,97 milj. EUR
Importa apjoms	10,7%	8,5%	10,9%	9,6%	9,7%	7,1%	6,8%	6,3%	6,9%	7,0%	7,1%	9,5%	4215,12 t
Eksporta vērtība	9,4%	8,5%	11,4%	10,8%	12,2%	8,1%	6,7%	5,0%	7,1%	6,3%	7,0%	7,5%	1,47 milj. EUR
Eksporta apjoms	9,7%	9,0%	10,1%	8,9%	13,2%	7,7%	7,3%	5,5%	6,6%	6,9%	7,6%	7,4%	1777,03 t
Sīpoli													
Importa vērtība	4,8%	9,8%	15,9%	9,1%	13,8%	12,3%	9,0%	7,3%	3,5%	4,5%	5,0%	4,9%	10,49 milj. EUR
Importa apjoms	5,9%	8,7%	7,6%	5,7%	12,9%	12,6%	10,2%	9,7%	4,7%	6,6%	7,8%	7,7%	16619,81 t
Eksporta vērtība	4,6%	7,2%	8,9%	6,5%	13,1%	18,2%	10,8%	7,5%	8,3%	4,8%	4,7%	5,3%	5,14 milj. EUR
Eksporta apjoms	5,1%	6,5%	5,9%	4,6%	10,6%	16,2%	10,2%	8,9%	11,5%	6,5%	6,5%	7,5%	8156,79 t

	Pieejami no noliktavām	LV saražotie dārzeņi pieejami no noliktavām (pagrabiem)
	Pieejami un "sezonāli"	Optimālais iegādes laiks - zems cenu līmenis
	Pieejami	LV saražotie dārzeņi pieejami, BET ar augstākām ražošanas izmaksām, tādēļ augstākas cenas.

Avots: KP izstrādāts, izmantojot EUROSTAT datus⁵¹

58 2023. gada importa un eksporta īpatsvara dinamikas analīze, kā arī importa un eksporta tendences no 2012. gada līdz 2023. gadam Latvijai raksturīgiem dārzeņiem liecina, ka:

- 1) importēto tomātu apjoms pēdējo 12 gadu laikā pieckārt pārsniedz Latvijā audzēto, būtiski saasinot konkurenci vietējiem audzētājiem. 2023. gada sezonas sākumā (aprīlis–jūnijs) importa vērtība bija 1,6 reizes lielākā nekā sezonas laikā (jūlijā–novembrī), radot lielāku spiedienu uz vietējo produkciju, kam raksturīgas augstākas ražošanas izmaksas un cenas. Tas var liecināt arī par nepietiekamu Latvijā izaudzēto tomātu pieejamību;
- 2) līdzīga situācija vērojama gurķiem – 2023. gadā imports 1,8 reizes pārsniedza Latvijā audzēto gurķu apjomu, un sezonas sākumā (marts–aprīlis) importa vērtība bija divas reizes lielāka nekā sezonā. Tas norāda uz spēcīgu ārējo konkurenci un iespējamo vietējo gurķu nepietiekamību;
- 3) pēdējo 12 gadu laikā kāpostu imports ir pieaudzis, taču nepārsniedz vietējo Latvijā audzēto kāpostu apjomu. Sezonā (jūlijs–oktobris) importa un eksporta apjomi ir mazāki, kas norāda uz mērenāku ārējo konkurences spiedienu;
- 4) pēdējo 12 gadu laikā konkurence Latvijas burkānu audzētājiem ir palielinājusies – 2023. gadā to imports veidoja teju pusi no Latvijas atklātā laukā audzētu burkānu produkcijas. 2023. gadā sezonas sākumā (jūlijs–augusts) burkāni tika importēti un eksportēti vairāk nekā sezonā (septembris–oktobris), kad cenas bija zemākas. Šāda tendence var liecināt par Latvijā audzēto burkānu eksportu sezonas sākumā, kamēr tiem ir samērā augsts pārdošanas cenu līmenis;
- 5) biešu imports 2023. gadā nepārsniedza Latvijā audzēto biešu apjomu, tomēr sezonas sākumā (jūlijā) tās tika importētas lielākos apjomos nekā augustā–oktobrī, kad cenas bija zemākas. Tas norāda uz lielāku importa spiedienu sezonas sākumā;
- 6) 12 gadu laikā konkurence Latvijas sīpolu audzētājiem saasinājusies no ārpus Latvijas sīpolu audzētāju puses. Sīpolu imports 2023. gadā

⁵¹ EUROSTAT dati. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/comext/newxtweb/>

1,3 reizes pārsniedza Latvijā audzēto sīpolu apjomu. Sezonas sākumā (jūlijs–augusts) tie tika importēti vairāk nekā septembrī, kad cenas bija zemākas, kas liecina par importa konkurences spiedienu un iespējamu nepietiekamu Latvijā izaudzēto sīpolu pieejamību.

3. tabula

**Ābolu un zemeņu importa un eksporta
īpatsvars pēc apjoma (t) un vērtības (EUR) 2023. gadā**

	Jan.	Feb.	Mar.	Apr.	Maij.	Jūn.	Jūl.	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.-Dec.
Āboli													
Importa vērtība	9,2%	10,7%	12,6%	12,0%	10,7%	7,9%	5,8%	4,3%	5,5%	5,0%	6,8%	9,6%	11,40 milj. EUR
Importa apjoms	11,1%	11,9%	14,1%	12,5%	9,9%	7,1%	5,2%	3,3%	4,4%	4,8%	6,5%	9,3%	20212,40 t
Eksporta vērtība	8,9%	10,5%	14,1%	10,3%	10,5%	9,2%	6,7%	5,1%	4,4%	5,7%	6,6%	8,1%	3,67 milj. EUR
Eksporta apjoms	9,6%	11,7%	16,7%	11,0%	9,7%	7,7%	5,8%	4,3%	4,2%	5,3%	6,4%	7,6%	4802,92 t
Zemenes													
Importa vērtība	3,4%	9,2%	14,7%	15,7%	19,4%	12,6%	8,4%	5,1%	5,3%	3,4%	1,7%	1,1%	9,73 milj. EUR
Importa apjoms	1,9%	5,3%	10,7%	21,3%	27,2%	19,4%	6,2%	3,0%	2,6%	1,4%	0,6%	0,3%	3821,51 t
Eksporta vērtība	5,0%	12,1%	20,5%	23,8%	11,8%	11,9%	3,8%	3,4%	2,6%	3,2%	0,7%	1,3%	1,99 milj. EUR
Eksporta apjoms	4,3%	8,8%	17,3%	29,7%	14,0%	15,3%	4,0%	2,6%	1,6%	1,7%	0,3%	0,5%	507,07 t
	Pieejami no noliktavām					LV saražotie dārzeņi pieejami no noliktavām (pagrabiem)							
	Pieejami un "sezonāli"					Optimālais iegādes laiks - zems cenu līmenis							
	Pieejami					LV saražotie dārzeņi pieejami, BET ar augstākām ražošanas tādēļ augstākas cenas.							

Avots: KP izstrādāts, izmantojot EUROSTAT datus⁵²

59 Apkopojot importa un eksporta īpatsvaru 2023. gadā un vērtējot to kopsakarā ar ZM izstrādātiem Latvijai raksturīgiem augļiem un ogām sezonālītātes kalendāriem, kā arī, vērtējot importa un eksporta tendences no 2012. gada līdz 2023. gadam, secināms, ka:

- 1) pēdējo 12 gadu laikā Latvijas ābolu audzētājiem konkurence no importa ir palielinājusies. 2023. gadā imports 2,6 reizes pārsniedza Latvijā audzētu ābolu kopražu, lai gan šis apjoms ir svārstīgs. Tomēr sezonas sākumā un tās laikā (augusts–oktobris) importa spiediens ir vismazākais;
- 2) zemeņu imports arī ir būtiski pieaudzis, proti, 2012. gadā kopā tika importēti 92,16 % zemeņu no Latvijā audzētu zemeņu kopražas, savukārt 2023. gadā tas veidoja 482,51 % Latvijā audzētu zemeņu kopražas. Sezonas sākumā (jūnijs) importa vērtība (12,6 %) un apjoms (19,4 %) bija visaugstākie, radot vislielāko spiedienu Latvijas zemeņu audzētājiem. Turklāt divus mēnešus pirms sezonas sākuma (aprīlis–maijs) tika importēti gandrīz 49 % zemeņu no kopējā 2023. gada zemeņu importa apjoma, kas liecina par reeksporta esību un augstu pieprasījumu pēc zemenēm pirms Latvijā audzēto zemeņu sezonas sākuma.

60 Tirgus analīze rāda, ka no 2012. līdz 2023. gadam kartupeļu stādījumu platības samazinājušās par 50,4 %, savukārt dārzeņu – par 24,7 %. Tas norāda uz pieaugošām izmaksām un piegādes ķēdes izaicinājumiem. Papildus, analizējot nozares tendences, redzams, ka importa īpatsvars

⁵² EUROSTAT dati. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/comext/newxtweb/>

pieaug, piemēram, tomātu imports 2023. gadā veidoja 501,2 % no vietējās produkcijas, kas ir piekārtīgs pieaugums kopš 2012. gada. Lai aizsargātu vietējo ražošanu, būtu nepieciešami papildu pasākumi, piemēram, iepirkumu programmās sniegt priekšrocības vietējiem ražotājiem.

- 61 Latvijas kartupeļu imports ir pieaudzis 4,9 reizes kopš 2012. gada, savukārt eksports palielinājies 6,2 reizes, kas norāda uz nozares dinamiku un reeksporta esību. Nozīmīgi, ka importētie kartupeļi tirgū nonāk sezonas sākumā, veicinot cenu kritumu vietējai produkcijai, tādējādi radot papildu spiedienu uz vietējiem audzētājiem.

Nozares komentāri par importa un eksporta datiem

- 62 KP nosūtīja biedrībām/asociācijām, kas apvieno komersantus, kuri darbojas svaigu augļu, ogu un dārzeņu tirgū, importa un eksporta bilances kopsavilkumu un atzinumus TU. KP aicināja biedrības/asociācijas sniegt detalizētu, datus pamatotu (piemēram, oficiālie statistikas dati, pētījumu rezultāti, cita publiski pieejamā informācija) viedokli un komentārus par importa un eksporta bilances dinamikā konstatēto un KP norādīto faktoru iespējamo ietekmi:

- a) klimatiskie apstākļi Latvijā vai citur pasaulē;
- b) ražības tendences;
- c) augu slimības, kaitēkļi, augu aizsardzības līdzekļu izmantošanas un insekticīdu iespējas un regulējums;
- d) patērētāju pieprasījuma izmaiņas;
- e) Latvijas audzētāju/ražotāju konkurētspēja;
- f) Latvijas pārstrādes uzņēmumu pieprasījuma izmaiņas;
- g) ārpus Latvijas pārstrādes uzņēmumu pieprasījuma izmaiņas;
- h) vietējo mājsaimes ražotāju pieprasījuma izmaiņas;
- i) noieta tirgus vietas atrašanās (tostarp loģistikas izmaksas);
- j) produkcijas realizācijas iespējas;
- k) produkcijas sezonālitate;
- l) produkcijas uzglabāšanas specifika un izmaksas (pagrabi, dzesēšanās iekārtas, saldētavas, energoresursu izmaksas);
- m) audzēšanas izmaksu ietekme (minerālmēsli, darba spēks, degvielas izmaksas);
- n) eksporta barjeras (konkurence ar citu valstu audzētājiem, īpašās kvalitātes prasības, sertifikātu prasības un izmaksas);
- o) cits.

- 63 Uz KP aicinājumu sniegt detalizētu datus pamatotu viedokli un komentārus par importa un eksporta bilances dinamikā konstatēto atsaucās tikai viena no deviņām asociācijām.

- 64 Tā norādīja uz diviem šobrīd tiešsaistē pieejamiem pētījumiem: monogrāfija "Vietējo pārtikas ķēžu pārstrukturizēšana un noturības stiprināšana krīzes un pēckrīzes laikā Latvijā"⁵³ un rakstu "Pētījuma rezultāti Valsts pētījumu

⁵³ "Vietējo pārtikas ķēžu pārstrukturizēšana un noturības stiprināšana krīzes un pēckrīzes laikā Latvijā" (galv. red. I. Pilvere) – 2021. Jelgava, LLU, 464 lpp. Pieejams:

https://www.lbtu.lv/sites/default/files/files/projects/Monografija_partikas_kedes_LLU_VPP_recovery_02_2020_2.pdf

programmas "Covid-19" seku mazināšanai"⁵⁴. Asociācija paskaidroja, ka statistikas datus nav ņēmti vērā reeksporta apjomi, proti, informācija par importu un eksportu ir nekorekta. Asociācija lūdz KP izmantot informāciju, kas atrodama monogrāfijā. Analizējot asociācijas norādītos dokumentus, KP nonāk pie secinājuma, ka visi tās norādītie faktori ietekmē importa un eksporta bilanci.

- 65 Viena no problēmām, kas norādīta iepriekš minētajos pētījumos, ir precīzas informācijas trūkums par datu pieejamību faktiskiem importa un eksporta datiem. Tāpat, kā minēts šajā tirgus uzraudzībā, arī abos pētījumos ir norādīts, ka pieejamie importa un eksporta dati liecina par reeksporta esību. Vienlaicīgi pētnieki norāda, ka konstatēta būtiska nesakritība starp platību un ražību CSP datiem, LAD un to aptaujās iegūtajiem datiem⁵⁵.
- 66 Monogrāfijā norādīts, ka kartupeļu ražotāji ir ļoti atkarīgi no produkcijas uzpircējiem – vairumtirgotājiem, kas var diktēt cenu, jo pašiem ražotājiem/ audzētājiem nav pietiekamas noliktavu jaudas svaigo kartupeļu uzglabāšanai. No vairumtirgotāja kartupeļi pie patērētāja arī var nonākt vairākos veidos – gan mazumtirdzniecības tīklos, gan vairumtirgotāja organizētā tirdzniecības procesā. Tie ražotāji, kas paši veic savas produkcijas pārstrādi, tās realizācijai izmanto gan tiešās tirdzniecības metodes, gan vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības starpniecību. Kartupeļus no ražotājiem iepērk arī atsevišķas kooperatīvās sabiedrības, kas tos tālāk realizē patērētājiem, vai realizācijā izmanto vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības tīklu starpniecību. Kooperatīvs vai tā izveidota pārstrādes vienība veic arī tālāku produkcijas pārstrādi. Svaigo kartupeļu eksporta darījumus veic gan atsevišķi ražotāji/audzētāji, gan kooperatīvās sabiedrības.⁵⁶ Kartupeļu ražotājus/audzētājus ietekmē imports no citām valstīm.⁵⁷
- 67 Analizējot iegūtos datus par dārzeņu nodrošinājumu, pētnieki norādīja, ka atklātā lauka dārzeņu nodrošinājums ir salīdzinoši labs⁵⁸. Piemēram, attiecībā uz sīpoliem pētnieki norāda uz to nepietiekamo nodrošinājumu, kas ir skaidrojams ar salīdzinoši biežu un apjomīgu importu, kas nelabvēlīgi ietekmē vietējās produkcijas noieta prognozējamību un "nosīt" vietējo sīpolu cenu dempinga līmenī. No tā pētnieki secina, ka iezīmējas vietējā tirgus aizsardzības trūkums valstī, kas jo īpaši izpaužas lētās dārzkopības produkcijas importā no pasaules trešajām valstīm vai ES valstīm⁵⁹. Pētnieki norāda, ka šie jautājumi kopumā rada audzētājos nedrošību par ražas realizāciju, līdz ar to arī piesardzību audzējamā sīpolu apjoma plānošanā.

⁵⁴ E. Kaufmane, L. Lepse. 2020. Pētījuma rezultāti Valsts pētījumu programmas "Covid-19 seku mazināšanai" ietvaros. Profesionālā Dārzkopība, Nr. 3 (13), 52.–60. lpp., Pieejams: https://fruittechcentre.eu/sites/default/files/2020-11/Profesionala_DARZKOPIBA_13.pdf

⁵⁵ "Vietējo pārtikas ķēžu pārstrukturizēšana un noturības stiprināšana krīzes un pēckrīzes laikā Latvijā" (galv. red. I. Pilvere) – 2021. Jelgava, LLU, 262. lpp.

⁵⁶ Turpat, 83. lpp.

⁵⁷ Turpat, 99. lpp.

⁵⁸ Turpat, 267. lpp.

⁵⁹ Turpat, 268. lpp.

Sīpoli ir kultūra, ko var uzglabāt salīdzinoši ilgi, ja ir piemērotas glabātavas. Līdz ar to iezīmējas arī glabātavu modernizācijas/būvniecības problēma.⁶⁰

- 68 Segtajās platībās Latvijā audzētie dārzeņi ir pieejami visu gadu. Tomēr to apjoms pilnībā nenodrošina pieprasījumu, par ko liecina arī patēriņa un saražotā apjoma analīzes dati tomātiem un gurķiem.⁶¹ Pētījumā norādīts, ka segto platību dārzeņu trūkums ir skaidrojams ar salīdzinoši mazām moderno siltumnīcu platībām Latvijā – nedaudz virs 20 ha. Turklāt nepārtraukti ir pieejama lētāka importa produkcija, kas tiek ievesta no dienviņvalstīm un Nīderlandes. Pētnieku ieskatā, vietējo siltumnīcu būvniecība nozīmīgi palielinātu iegūstamo svaigo dārzeņu apjomu, līdz ar to arī samazinot ražošanas izmaksas uz vienību. Turklāt moderno tehnoloģiju ieviešana (LED, aktīvo siltuma kumulācijas sistēmu ieviešana, viedās tehnoloģijas klimata un barošanas regulēšanā u. c.) būtiski mazinātu segto platību ražošanas izmaksas.⁶²
- 69 Augļiem un ogām ne reālās ražas, ne arī teorētiski aprēķinātās iegūstamās ražas nespēj nodrošināt vietējo pieprasījumu.⁶³ Monogrāfijā norādīts, ka no vietējo svaigo ogu produkcijas visilgāk patērētājus var nodrošināt ar zemenēm, kuras, izmantojot arī audzēšanu zem segumiem, aukstumā glabātos stādus un remontantās zemenes, var ievākt no maija līdz decembrim.
- 70 Lauka apstākļos zemeņu produkciju var nodrošināt vidēji 3 mēnešus – no jūnija līdz augusta beigām, izmantojot gan šķirnes ar dažādu ogu ienākšanās laiku, gan aukstumā glabātos ("frigo") stādus, tos stādot dažādos termiņos. Audzēšanas apjoms zem segumiem pagaidām ir neliels, jo ir augstas ražošanas izmaksas, tāpēc arī vietējo zemeņu piedāvājums lielajos tirdzniecības tīklos ārpus sezonas ir mazs. Agrajām ogām pavasarī parasti lielu konkurenci veido vairāk uz dienvidiem izaudzētās ogas, kam siltā klimata dēļ ir zemākas ražošanas izmaksas un zemāka ogu cena nekā vietējām ogām. Līdz ar to lielveikali pavasarī tirdzniecībai vairāk izvēlas ievestās ogas.
- 71 Pētījumā norādīts, ka vietējie audzētāji lielu zemeņu daļu pārdod tiešajā tirdzniecībā un ļoti maz izvēlas realizāciju lielveikalu ķēdēs.⁶⁴ Tomēr Latvijas audzētāju interese par audzēšanu zem segumiem arvien pieaug. Attīstot valsts atbalsta sistēmu segto platību ierīkošanai, segto platību apjomu varētu būtiski palielināt un samazināt ražošanas izmaksas, tādējādi konkurējot ar ievestajām ogām un nodrošinot pircējiem svaigāku produkciju.⁶⁵ Savukārt pētījumā veiktajā aptaujā respondenti norādīja, ka, to ieskatā, zemeņu ogu eksports ir neliels un lielās ārvalstu konkurences dēļ tas būtiski nepieaugs, bet pieaugums var būt tikai audzētām ogām.⁶⁶

⁶⁰ "Vietējo pārtikas ķēžu pārstrukturizēšana un noturības stiprināšana krīzes un pēckrīzes laikā Latvijā" (galv. red. I. Pilvere) – 2021. Jelgava, LLU, 268. lpp.

⁶¹ Turpat, 274. lpp.

⁶² Turpat, 268. lpp.

⁶³ Turpat, 267. lpp.

⁶⁴ Turpat, 270. lpp.

⁶⁵ Turpat.

⁶⁶ Turpat, 285. lpp.

- 72 Pētījumā norādīts, ka lielāko daļu no dārzeņiem Latvijas ražotāji saglabā līdz nākamajai ražai.⁶⁷ Garāks glabāšanas periods ir lielākai daļai sakņu dārzeņu (burkāni, bietes, sīpoli, ķiploki, kāļi, rāceņi, sakņu pētersīļi, sakņu selerijas) un galviņkāpostiem, bet īsāks – “zaļajiem” dārzeņiem: lapu dārzeņiem, zaļajiem pākšaugiem, rabarberiem, sarkanajiem redīsiem, ziedkāpostiem.⁶⁸ Glabātavu modernizācija palielinātu investīcijas, kā arī uzlabotu glabāšanas apstākļus un nodrošinātu ekonomiskāku resursu izlietojumu, galvenokārt elektrības izmaksas, vienlaikus nodrošinot arī kvalitatīvāku produkciju, tā mazāk bojātos un tai būtu lielāks tirgus produkcijas īpatsvars. Tas samazinātu arī atkritumus, kuru utilizācija arī rada papildu izdevumus.⁶⁹
- 73 Monogrāfijā gan svaigiem dārzeņiem, augļiem un ogām, gan kartupeļiem ir norādīti noieta kanāli un tirgi.⁷⁰ Noieta kanāli tiek nodrošināti gan ar vairumtirgotāju, gan ar mazumtirgotāju starpniecību, kā arī ar HoReCa sektoru, pārtikas pārstrādes uzņēmumiem un valsts/pašvaldības iepirkumu starpniecību.⁷¹ Pētnieki norāda, ka specifisks, šim sektoram raksturīgs, realizācijas veids ir ZM īstenotā ES atbalsta programma “Piens un augļi skolai”, kas ir būtisks produkcijas realizācijas kanāls daudziem audzētājiem.⁷²
- 74 2020. gada jūlijā ZM un lauksaimnieku un tirgotāju nevalstisko organizāciju vadītāji parakstīja sadarbības memorandu, lai veicinātu Latvijā ražoto kvalitatīvo augļu, ogu un dārzeņu vēl plašāku pieejamību patērētājiem un atbalstītu Latvijas augļu, ogu un dārzeņu ražotājus Covid-19 krīzes ekonomisko seku pārvarēšanā⁷³. Tam vajadzētu būt nozīmīgam dārzkopības nozares atbalstam. Pētījumā norādīts, ka sarunās ar dārzkopības nozares uzņēmumiem un kooperatīviem atklājās, ka ne visas lielveikalu ķēdes ievēro šos solījumus.⁷⁴
- 75 Informācija par svaigo dārzeņu, augļu un ogu, kā arī kartupeļu noieta kanāliem liecina, ka kaut gan katram no svaigu dārzeņu, augļu un ogu preču grupu, kā arī kartupeļu audzētājiem iezīmējas dažāda problemātika, tomēr tie visi atkarīgi ne tikai no savas kapacitātes un patērētāju izvēles, bet arī no sadarbības vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības piegādes ķēdes posmos. Vienlaicīgi audzētāji ir atkarīgi no valsts un pašvaldību iepirkumiem, ka arī no ZM īstenotās ES atbalsta programmas “Piens un augļi skolai”.

⁶⁷ “Vietējo pārtikas ķēžu pārstrukturizēšana un noturības stiprināšana krīzes un pēckrīzes laikā Latvijā” (galv. red. I. Pilvere) – 2021. Jelgava, LLU, 271. lpp.

⁶⁸ Turpat.

⁶⁹ Turpat

⁷⁰ Turpat, 108. lpp, 83. lpp.

⁷¹ Turpat.

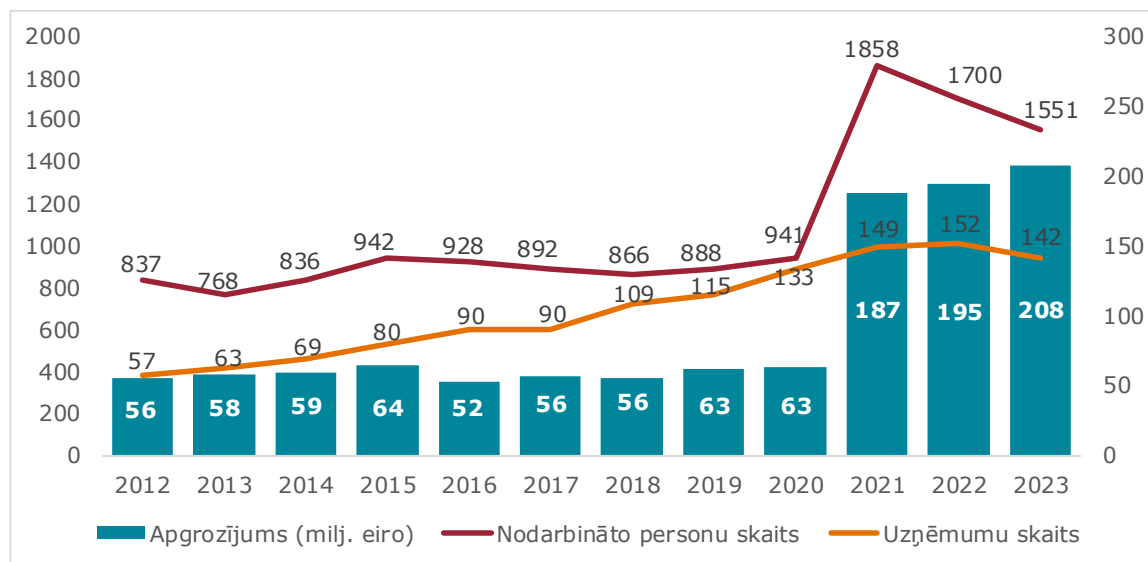
⁷² Turpat, 109. lpp.

⁷³ ZM (2020). K. Gerhards: Latvijas augļi, ogas un dārzeņi turpmāk aizvien plašākā klāstā būs mūsu veikalos. Pieejams: <https://lvportals.lv/dienaskartiba/317824-k-gerhards-latvijas-augli-ogas-un-darzeni-turpmak-aizvien-plasaka-klasta-bus-musu-veikalos-2020>

⁷⁴ “Vietējo pārtikas ķēžu pārstrukturizēšana un noturības stiprināšana krīzes un pēckrīzes laikā Latvijā” (galv. red. I. Pilvere) – 2021. Jelgava, LLU, 275. lpp.

2.4. KARTUPEĻU, DĀRZEŅU UN AUGĻU PĀRSTRĀDE

- 76 Pēc CSP datiem 2023. gada kopējais visu tirgus dalībnieku, kuru saimnieciskā darbība ir saistīta ar augļu un dārzeņu pārstrādi un konservēšanu, t. i., kartupeļu pārstrādi, augļu un dārzeņu sulas ražošanu un cita veida augļu un dārzeņu pārstrādi un konservēšanu⁷⁵, neto apgrozījums bija 208,163 milj. euro, 142 uzņēmumos tika nodarbināta 1551 persona (sk. 9. attēlā).

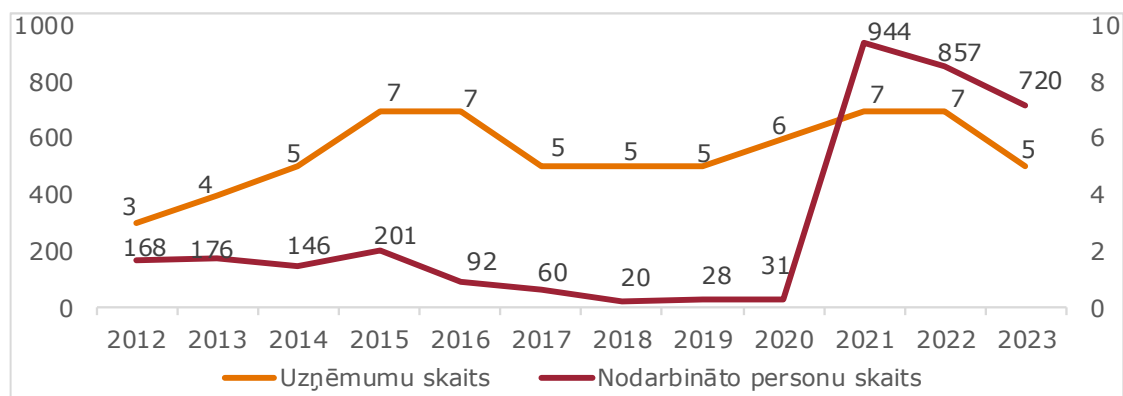
9. attēls. Augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumu galvenie uzņēmējdarbības rādītāji 2012.–2023. gadā

Avots: KP izstrādāts, izmantojot CSP datus⁷⁶

- 77 Analizējot uzņēmējdarbības rādītājus atsevišķi kartupeļu pārstrādes, augļu un dārzeņu sulas ražošanas un cita veida augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumiem, konstatējams, ka nodarbināto personu skaita izmaiņas 2021.-2023. gadā ietekmēja izmaiņas ar kartupeļu pārstrādi saistītajos uzņēmumos (sk. 10. attēlu). Savukārt kartupeļu pārstrādes, augļu un dārzeņu sulas ražošanas un cita veida augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumu apgrozījuma rādītāji nav pieejami vai ir pieejami tikai atsevišķos laika posmos.

⁷⁵ Atbilstoši NACE klasifikatoram: C1031 Kartupeļu pārstrāde; C1032 Augļu un dārzeņu sulas ražošana; C1039 Cita veida augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana.

⁷⁶ UFR010. Uzņēmumu galvenie uzņēmējdarbības rādītāji 2005–2022. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010/

10. attēls. **Kartupeļu pārstrādes uzņēmumu galvenie uzņēmējdarbības rādītāji 2012.–2023. gadā**

Avots: KP izstrādāts, izmantojot CSP datus

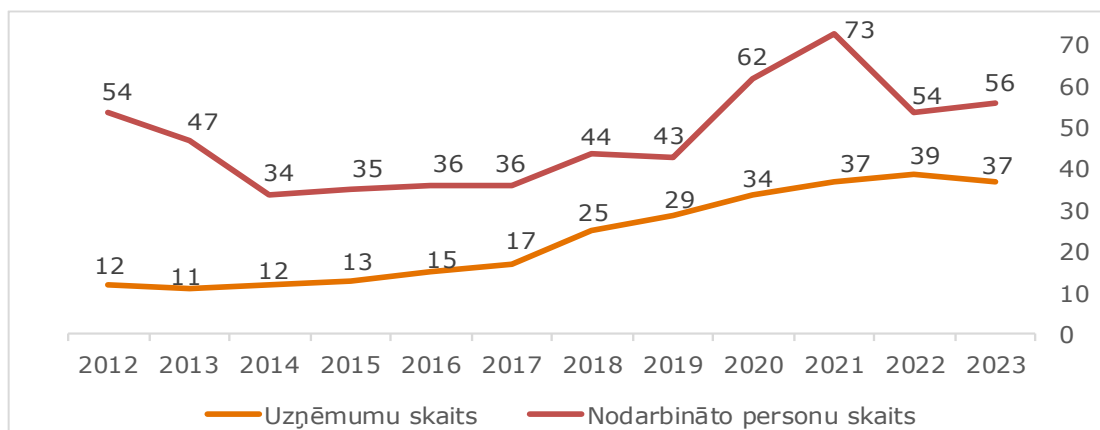
- 78 ZM norāda, ka Latvijā jau ilgāku laiku ir divi lieli kartupeļu pārstrādes uzņēmumi: SIA "Aloja Starkelsen", kas ražo kartupeļu cieti un pēc ražošanas apjoma ir viens no lielākajiem bioloģiskās cietes ražotājiem ES⁷⁷ un SIA "Orkla Latvija", kas ražo kartupeļu čipsus⁷⁸. Ņemot vērā viena no lielākajiem kartupeļu pārstrādes uzņēmuma reorganizācijas procesus un sekojošo pamatdarbības veidu maiņu, secināms, ka izmaiņas augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumu galvenajos uzņēmējdarbības rādītājos 2021.–2023. gadā (sk. 10. attēlu) ir saistītas ar šī uzņēmuma datu apstrādi statistikas nolūkiem. Proti, pēc CSP sniegtās informācijas tā vadās pēc Eiropas Parlamenta un Padomes regulas (EK) Nr. 1893/2006 (2006. gada 20. decembris⁷⁹, tāpēc CSP statistikas nolūkiem uzskaita uzņēmuma datus kā vienas statistikas vienības datus pēc to pamatdarbības veida, nenošķirot citus šī uzņēmuma darbības veidus, no tiem gūtos ieņēmumus un tajos nodarbinātos darbiniekus.
- 79 Augļu un dārzeņu sulas ražošanas uzņēmumu skaits kopš 2012. gada ir ievērojami palielinājies – tas ir trīskāršojies, liecinot par nozares pievilcību un jaunu dalībnieku ienākšanu tirgū. Vienlaicīgi nodarbināto personu skaits 2023. gadā saglabājies līdzīgā līmenī kā 2012. gadā, neskatoties uz periodiskām svārstībām. Tas var liecināt par ražošanas efektivitāti, tehnoloģiju attīstību vai uzņēmumu nelielo apjomu, kuros darbaspēka pieaugums nav proporcionāls uzņēmumu skaita kāpumam.

⁷⁷ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2023, 67. lpp.

⁷⁸ Turpat, 67. lpp.

⁷⁹ Ar ko izveido NACE 2. red. saimniecisko darbību statistisko klasifikāciju, kā arī groza Padomes Regulu (EEK) Nr. 3037/90 un dažas EK regulas par īpašām statistikas jomām un Eiropas Kopienas Statistikas biroja Eurostat izstrādātās NACE 2. red. pamatnostādnes.

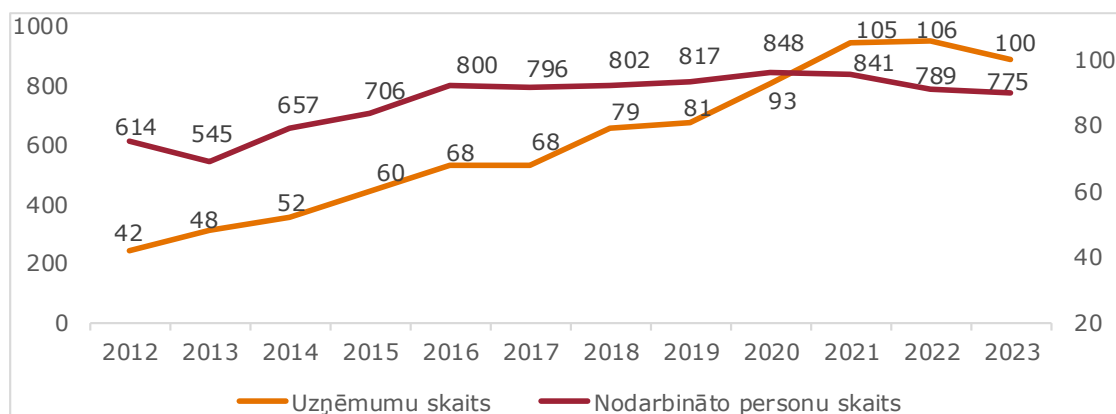
Pieejams: <https://www.csp.gov.lv/lv/media/2819/download?attachment>

11. attēls. **Augļu un dārzeņu sulas ražošanas uzņēmumu galvenie uzņēmējdarbības rādītāji 2012.–2023. gadā**

Avots: KP izstrādāts, izmantojot CSP datus

- 80 Analizējot uzņēmējdarbības rādītājus cita veida augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumiem, konstatējams, ka uzņēmumu skaita izmaiņas šajā NACE klasē ietekmēja augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumu kopējo skaitu (sk. 12. attēlu).

12. attēls. **Cita veida augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas ražošanas uzņēmumu galvenie uzņēmējdarbības rādītāji 2012.–2023. gadā**

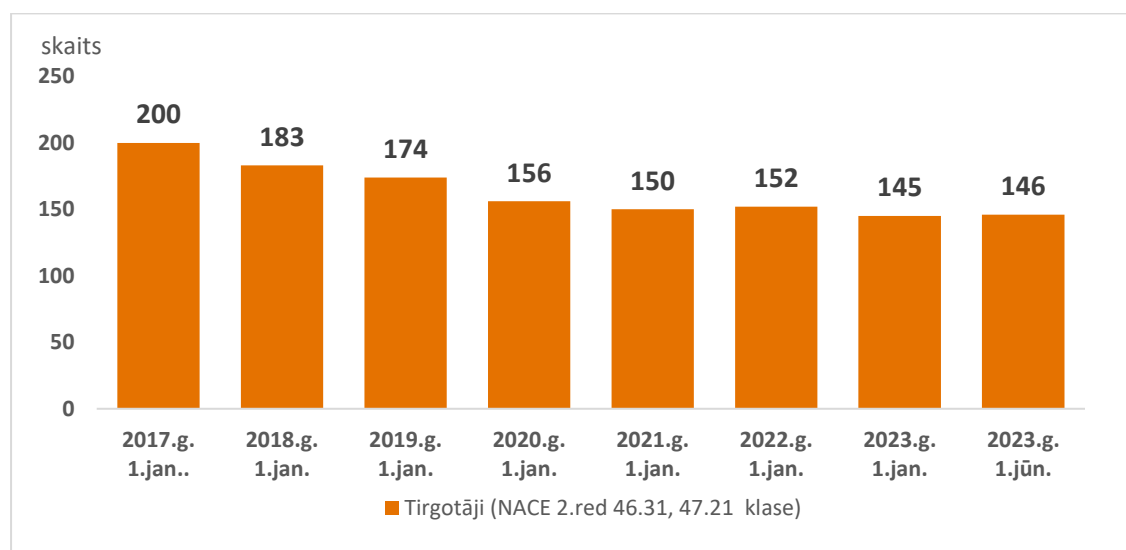
Avots: KP izstrādāts, izmantojot CSP datus

- 81 Kopš 2012. gada cita veida augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas ražošanas uzņēmumu skaits palielinājās par 58 uzņēmumiem, t. i., pieauga vairāk nekā divas reizes kopš perioda sākuma. Uzņēmumu skaita palielināšanās var liecināt par nozares attīstības potenciālu un investīciju piesaistes iespējām.
- 82 Latvijā ir salīdzinoši liels mazo audzētāju skaits. Vienlaicīgi arī liels augļu un dārzeņu sulas ražošanas uzņēmumu un cita veida augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas ražošanas uzņēmumu skaits. Šādā situācijā gala patērētāji ir ieguvēji, jo tiem ir pieejami vairāki dažādu tirgus dalībnieku saražotie produkti. Taču šāda tirgus struktūra neveicina apjomradītus ietaupījumus (angliski – *economies of scale*) ražotajiem un pārstrādātajiem, kā arī nenodrošina tiem tirgus varas pozīcijas (angliski –

buyer power) un spēju pilnā mērā aizstāvēt savas intereses (angliski – bargaining power) nākamajā piegādes ķēdes posmā.⁸⁰

2.5. AUGĻU UN DĀRZEŅU VAIRUMTIRDZNIECĪBA UN MAZUMTIRDZNIECĪBA

- 83 Augļu un dārzeņu vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā reģistrēto nodokļu maksātāju skaits, ko apkopoja ZM, PVN maksātāju reģistrā no 2017. gada 1. janvāra līdz 2023. gada 1. jūnijam ir aplūkojama 13. attēlā. PVN maksātāju reģistrā reģistrēto augļu un dārzeņu vairumtirgotāju un mazumtirgotāju skaits aplūkotajā periodā ir samazinājies par 27 %.

13. attēls. Augļkopības un dārzeņkopības nozarē reģistrēto nodokļu maksātāju skaita PVN maksātāju reģistrā dinamika

Datu avots: KP izstrādāts, izmantojot ZM apkopotus VID datus⁸¹

- 84 Aplūkojot pieejamos datus par reģistrētiem uzņēmumiem, kuru pamatdarbība ir saistīta ar augļu un dārzeņu vairumtirdzniecību, konstatējams, ka tajā darbojas 217 vairumtirgotāji.⁸² Savukārt augļu un dārzeņu mazumtirdzniecībā specializētajos veikalos – 89 komersanti.⁸³

⁸⁰ Eiropas Komisija norāda uz nepieciešamību nošķirt terminus “pircēja varas ļaunprātīga izmantošana” (angliski – *abuse of buyer power*) un “spēja panākt sev izdevīgus nosacījumus ļaunprātīga izmantošana” (angliski – *abuse of bargaining power*). Sk. OECD, Competition Policy Roundtables: Competition Issues in the Food Chain Industry, 2013, p. 6. Available: <https://www.oecd.org/daf/competition/CompetitionIssuesintheFoodChainIndustry.pdf#page=264&zoom=100,364,132>

⁸¹ Sk. ZM. Informatīvais ziņojums: Par samazinātās pievienotās vērtības nodokļa likmes piecu procentu apmērā ieviešanas efektivitāti svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem. 2023. gads, 14. lpp. Atbilstoši NACE klasifikatoram: 46.31 Augļu un dārzeņu vairumtirdzniecība, 47.21 Augļu un dārzeņu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos.

⁸² Dati aplūkoti 14.04.2025.

⁸³ Dati aplūkoti 14.04.2025.

- 85 Septiņu lielāko komersantu, kas nodarbojas ar augļu un dārzeņu vairumtirdzniecību (pēc NACE klasifikatora koda 46.31), apgrozījums 2023. gadā svārstījās no 10,46 milj. *euro* līdz 49,66 milj. *euro*. Savukārt izlases veidā aplūkoto komersantu, kas nodarbojas ar augļu un dārzeņu mazumtirdzniecību specializētajos veikalos, apgrozījums nepārsniedz dažus tūkstošus *euro*. Vienlaicīgi mazumtirgotāju, kuru galvenais saimnieciskās darbības veids ir mazumtirdzniecība nespecializētajos veikalos, kur pārsvarā tirgo pārtikas produktus (NACE kods 4711) (turpmāk – mazumtirdzniecības ķēdes), apgrozījums ir vairāki simti milj. *euro*. Divu lielāko mazumtirdzniecības ķēžu apgrozījums 2023. gadā bija virs 2 mljrd. *euro*, un to kopējā tirgus daļa 2022. gadā bija ap 50 %, trešajam tirgus dalībniekam – robežās no 10–15 % un pārējiem tirgus dalībniekiem – daļas zem 10 %.⁸⁴ Arī 2023. un 2024. gadā tirgus daļas tiek saglabātas līdzvērtīgā apmērā.
- 86 KP ieskatā, augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu piegādes ķēdes posmu struktūra un apgrozījums katrā no piegādes ķēdes posmiem neliecina par spēku samēriību tajos. Proti, tirgus dalībnieku tirgus varas pozīcijas (angliski – *buyer power*) katrā nākamajā piegādes ķēdes posmā ir stiprākas, savukārt katrā iepriekšējā piegādes ķēdes posmā netiek nodrošināta spēja pilnā mērā aizstāvēt savas intereses (angliski – *bargaining power*). Tādējādi, nepastāvot līdztiesīgu līgumslēdzēju attiecības un “bailu faktora”⁸⁵ ietekmē, augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu piegādātāji un to pastāvošas asociācijas var neziņot par negodīgas tirdzniecības prakses veidiem, kurus pret tiem vērš pircēji aiz bailēm, ka spēcīgākā puse, t. i., pircējs, var izbeigt komerciālās attiecības⁸⁶.

III NORĒĶINU TERMIŅI LĪGUMOS UN IKDIENAS SADARBĪBĀ, SADARBĪBAS NOTEIKUMU ANALĪZE

- 87 Tirgus uzraudzībā KP analizēja pircēju un piegādātāju sadarbības līgumus, kā arī datus par faktiskajiem norēķinu termiņiem par piegādātām precēm svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā. Lai aptvertu visu piegādes ķēdi un sniegtu datus balstītus secinājumus, KP pieprasīja informāciju:
- mazumtirgotājiem;

⁸⁴ KP. “Konkurences izvērtējuma ikdienas patēriņu preču mazumtirdzniecībā” noslēguma ziņojuma, 9. lpp.

⁸⁵ Eiropas Komisija. Ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par uzņēmumu savstarpēju negodīgu tirdzniecības praksi pārtikas apgādes ķēdē. Briselē, 29.1.2016. COM(2016) 32 final. 6. lpp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0032&from=EN>; Eiropas Komisija. Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un Sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai Negodīgas tirdzniecības prakses novēršana uzņēmumu savstarpējā pārtikas apgādes ķēdē. COM/2014/0472 final. 7. lpp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0472&from=EN>

⁸⁶ Eiropas Komisija. Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un Sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai Negodīgas tirdzniecības prakses novēršana uzņēmumu savstarpējā pārtikas apgādes ķēdē. COM/2014/0472 final. 7. lpp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0472&from=EN>

- vairumtirgotājiem;
- lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām;
- piegādātājiem, kas piegādā svaigus augļus, dārzeņus un ogas iestādēm atbilstoši prasībām zaļajam publiskajam iepirkumam, kā arī piegādātājiem skolu apgādes programmā.

- 88 KP pieprasīja informāciju par preču piegādes datumiem, preču pavadzīmes (preču pavadzīmes-rēķinus (turpmāk – PPR) sadarbībā ar Latvijā reģistrētiem piegādātājiem vai starptautiskās preču transporta pavadzīmes (turpmāk – CMR) sadarbībā ar ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem) un maksājumu apliecinājošus dokumentus par 2022., 2023., 2024. gadu. Lai mazinātu administratīvo slogu, piegādātājiem tika lūgts iesniegt informāciju tikai par visām piegādēm attiecīgajā mēnesī (sk. 4. tabulu).

4. tabula

Preces	Periods
Kartupeļi	01.09.–30.09.
Kāposti	01.07.–31.07.
Burkāni	01.09.–30.09.
Bietes	01.08.–31.08.
Sīpoli	01.09.–30.09.
Gurķi	01.06.–30.06.
Tomāti	01.07.–31.07.
Āboli	01.09.–30.09.
Zemenes	01.07.–31.07.

- 89 Tirgus uzraudzībā sniegtie dati, kā arī publiskajos reģistros pieejamā informācija ir izklāstīta un analizēta par katru piegādes ķēdes posmu atsevišķi.

3.1. PIEGĀDĀTĀJU UN PIRCĒJU SADARBĪBA

- 90 Lai noskaidrotu sadarbības noteikumus un noskaidrotu, vai piegādātājiem piemērotie nosacījumi līgumos attiecībā uz norēķinu termiņiem par piegādātajām lauksaimniecības un pārtikas precēm katrā no svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijām ir atbilstoši NTPAL noteiktajam, KP nosūtīja informācijas pieprasījumus un saņēma informāciju no 18 mazumtirgotājiem, tostarp arī iepirkumu grupām un kooperācijām.
- 91 Lai noskaidrotu sadarbības noteikumus un to faktisko izpildi attiecībā uz norēķinu termiņiem, KP pieprasīja informāciju no sešiem lielākiem pēc apgrozījuma 2023. gadā (no 22,41 milj. *euro* līdz 49,66 milj. *euro*) svaigu augļu, dārzeņu, ogu un kartupeļu vairumtirgotājiem. Vienlaicīgi, lai noskaidrotu, cik konkurētspējīgi ir Latvijas svaigu augļu, dārzeņu, ogu un kartupeļu audzētāji, KP uzdeva vairumtirgotājiem jautājumu, vai tie minētās preces iepērk pārsvarā no vietējiem vai ārvalstu ražotājiem/audzētājiem, kā arī lūdza sniegt izvērstu skaidrojumu par noteicošiem faktoriem šādi vairumtirgotāju iepirkuma stratēģijai. Ņemot vērā, ka viens no sešiem vairumtirgotājiem nodarbojas ar ārpus šajā tirgus uzraudzībā aplūkotām svaigu augļu, dārzeņu, ogu un kartupeļu

kategorijām, KP saņēma atbildes un analizēja informāciju, ko sniedza pieci lielākie vairumtirgotāji pēc 2023. gada apgrozījuma.

- 92 Apzinoties kooperācijas nepieciešamību, KP uzrunāja sešas lielākās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības (turpmāk – LPKS) pēc apgrozījuma 2023. gadā (no 27,94 milj. *euro* līdz 0,40 milj. *euro*) no astoņām, kas publicētas LLKA mājaslapā⁸⁷. KP pieprasīja informāciju par līgumu noteikumiem un atšķirībām tajos gadījumos, kad LPKS ar saviem biedriem ir noslēgti līgumi papildus kooperatīvo sabiedrību statūtiem. LPKS tika uzdots jautājums, kur pārsvarā tiek realizētas LPKS biedru izaudzētās preces svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā un cik ilgā laikā LPKS norēķinās ar saviem biedriem par piegādātam precēm.

Mazumtirdzniecības piegādes ķēdes posms

- 93 KP lūdza 18 mazumtirgotājus, tostarp iepirkumu grupas, kuru kopējā tirgus daļa 2022. gadā bija vairāk nekā 82 %⁸⁸, iesniegt līgumu noteikumu kopijas ar to piegādātājiem svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā (kartupeļiem, kāpostiem, burkāniem, bietēm, sīpoliem, gurķiem, tomātiem, āboliem un zemenēm):

- (1) kas reģistrēti Latvijā un veic savu saimniecisko darbību Latvijā;
- (2) kas reģistrēti ārpus Latvijas un veic savu saimniecisko darbību ārpus Latvijas;
- (3) kas piegādā privāto preču zīmju preces.

- 94 Aplūkojot septiņu mazumtirgotāju, tostarp iepirkumu grupu, kas pārstāv minētos 18 mazumtirgotājus, iesniegtos līgumus (kopā iesniegti 149 līgumi, kā arī e-pasta sarakstes ar piegādātājiem par preču piegādi svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā), KP konstatēja, ka līgumos ir noteikts pārsvarā 20 vai 30 dienu norēķinu termiņš. Dažu mazumtirgotāju līgumos, kas noslēgti pēc NTPAL spēkā stāšanās (01.11.2021.) norēķinu termiņš no 20 dienām tika pagarināts līdz 30 dienām. Mazumtirgotāji to skaidro ar līgumu noslēgšanas brīdī atšķirīgām normatīvo aktu prasībām attiecībā uz norēķinu termiņiem un pārrunu rezultātā panāktām vienošanām ar piegādātājiem.

- 95 KP norāda, ka norēķinu termiņu pagarināšana līdz 30 dienām ir pieļaujama, ja tā balstīta uz abpusēju vienošanos ar piegādātāju un nav pretrunā ar NTPAL noteikto. Vienlaicīgi KP atgādina, ka atbilstoši NTPAL 5. panta piektās daļas noteikumiem lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājam, sadarbojoties ar ražotāju vai ražotāju kooperatīvo sabiedrību, ir aizliegts piemērot netaisnīgus un nepamatoti garus termiņus norēķiniem par svaigiem dārzeņiem un ogām, kas vienā kalendāra nedēļā tiek piegādāti vismaz trīs reizes, – ilgākus par 20 dienām pēc to piegādes, ja vien lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājs ar ražotāju vai ražotāju kooperatīvo sabiedrību nav rakstveidā vienojušies par citu norēķinu termiņu, ciktāl tas nav pretrunā ar šā panta ceturtās daļas prasībām.

⁸⁷ Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija. Atbilstīgas LPKS / MPKS. Pieejams: <https://www.llka.lv/atbilstibas-lpks/>

⁸⁸ KP. "Konkurences izvērtējums ikdienas patēriņu preču mazumtirdzniecībā" noslēguma ziņojums, 22. lpp. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/12111/download?attachment>

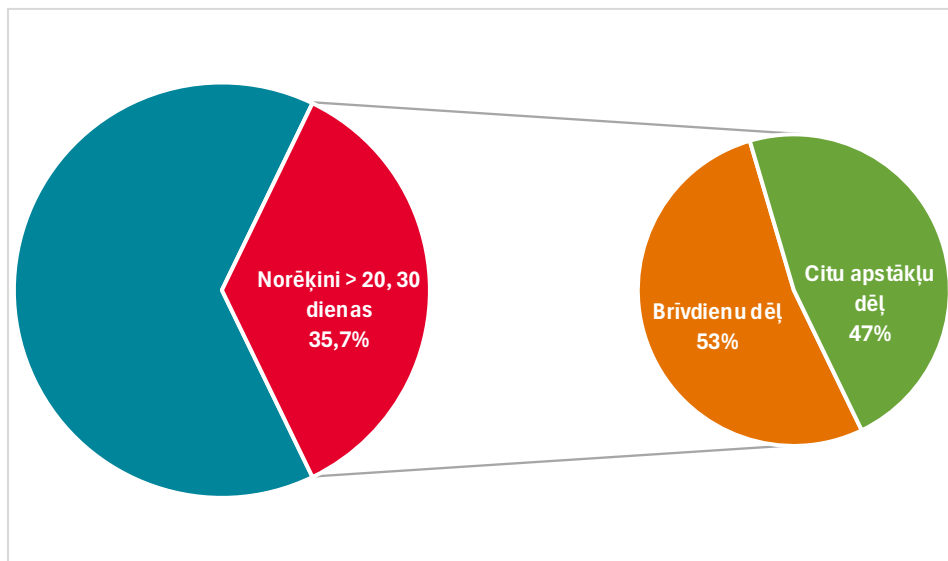
- 96 Analizējot mazumtirgotāju un to piegādātāju noslēgtos līgumus par svaigu augļu, dārzeņu un ogu piegādi, KP konstatē, ka tajos atšķirīgi noteikts samaksas termiņa atskaites punkts. Piemēram, viena mazumtirgotāja līgumos ar piegādātājiem atrunāti četri dažādi veidi, kad tiek veikta samaksa – 1) no rēķina izsniegšanas un preču pieņemšanas dienas, 2) no preču pieņemšanas dienas, 3) pēc preču piegādes, 4) pēc preču piegādes un no piegādātāja puses ir jābūt izrakstītam pareizam rēķinam preču nodošanas dienā. Cita mazumtirgotāja līgumos ar piegādātājiem noteikts, ka samaksa tiek veikta pēc preču piegādes dienas ar nosacījumu, ka piegādātājs ir savlaicīgi iesniedzis līguma noteikumiem atbilstošu rēķinu. Cits mazumtirgotājs noslēgtajos līgumos ar piegādātājiem ir atrunājis, ka samaksa tiek veikta pēc preču piegādes. Ceturtā mazumtirgotāja līgumos ar piegādātājiem atrunāti divi samaksas termiņa atskaites punkti – 1) no pircēja PPR/CMR parakstīšanas dienas, 2) no preču saņemšanas brīža – PPR/CMR vai faktūrrēķina saņemšanas un parakstīšanas brīža. Piektā un sestā mazumtirgotāja aplūkotajos līgumos ar piegādātājiem samaksas termiņš sākas pēc attiecīgā rēķina datuma un nodošanas atbilstoši. Savukārt ar ārvalstu piegādātāju līgumā atrunāts, ka samaksa tiek veikta no preču nosūtīšanas datuma no pārdevēja noliktavas. Septītā mazumtirgotāja līgumos atrunāts, ka samaksa par precēm paredzēta no preču saņemšanas brīža – PPR/CMR vai faktūrrēķina saņemšanas un parakstīšanas brīža.
- 97 Līdz ar to secināms, ka samaksa par piegādātām lauksaimniecības un pārtikas precēm tika paredzēta:
- no rēķina izsniegšanas un preču pieņemšanas dienas;
 - pēc preču piegādes un no piegādātāja puses ir jābūt izrakstītam pareizam rēķinam preču nodošanas dienā;
 - no preču pieņemšanas dienas;
 - no preču piegādes dienas;
 - no rēķina parakstīšanas dienas;
 - no preču nosūtīšanas datuma no pārdevēja noliktavas.

Tāpēc KP atkārtoti vērš tirgus dalībnieku uzmanību, ka atbilstoši NTPAL norēķinu termiņš jāskaita, sākot no faktiskās preču piegādes dienas.

- 98 KP norāda, ka pircējam ir pienākums iekļauties 30 dienu norēķinu termiņā no preču piegādes dienas arī gadījumos, kad starp piegādātāju un pircēju ir noteikts preču piegādes periods, pēc kura tiek veikta apmaksa par piegādātām lauksaimniecības un pārtikas precēm. Vienlaicīgi KP norāda, ka pircēja taisnošanās par apmaksas termiņa neievērošanu ar novēloti saņemtiem lauksaimniecības un pārtikas preču pavaddokumentiem nav attaisnojama.
- 99 Atsevišķos gadījumos ar ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem līgumos ir norādīts 14 dienu norēķinu termiņš. NTPAL nenosaka ierobežojumu īsāku norēķinu termiņu noteikšanai piegādātājiem, ciktāl tie atbilst NTPAL 5. panta ceturtās un piektās daļas noteikumiem. Taču KP aicina mazumtirgotājus, ievērojot labas ticības principu un godprātību

darījumos⁸⁹, noteikt vienlīdzīgus noteikumus salīdzināmajos apstākļos attiecībā uz norēķinu termiņiem līgumos ar Latvijā un ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā.

- 100 Analizējot mazumtirgotāju iesniegtos datus laika periodā no 2022. līdz 2024. gadam, tika konstatēts, ka 35,7 % (n=3100) gadījumu mazumtirgotāju norēķinu termiņi pirmšķietami pārsniedza 20 un 30 dienas. No šiem norēķinu termiņiem 53 % bija saistīti ar brīvdienām, savukārt 47 % - ar citiem iemesliem (sk. 14. attēlā). KP konstatē, ka norēķinu termiņi pārsniedza 30 dienas 7,5 % gadījumu (n=656) un 20 dienas – 7,6 % (n=658) gadījumu, neskaitot gadījumus, kad preču apmaksas termiņš iekrīt brīvdienās. Proti, kopējais gadījumu skaits, kad norēķinu termiņi pirmšķietami pārsniedza 20 un 30 dienas, bija 15,1 % (n=1314), neskaitot gadījumus, kad apmaksa par piegādātām precēm tika veikta nākamajā darba dienā pēc brīvdienām vai svētku dienām.

14. attēls. **Norēķinu termiņa kavējumi mazumtirdzniecības piegādes ķēdes posmā**

Datu avots: KP izstrādāts, izmantojot tirgus dalībnieku sniegtos datus

- 101 Aplūkojot iesniegtos datus ar faktiskiem norēķinu termiņiem, kad veikts maksājums, par piegādātām precēm, KP konstatē, ka par precēm svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā (kartupeļiem, kāpostiem, burkāniem, bietēm, sīpoliem, gurķiem, tomātiem, āboliem un zemenēm) apmaksa tiek veikta 20 vai 30 dienu laikā. Ar zemnieku saimniecībām, kooperatīvajām sabiedrībām un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un zemnieku saimniecībām mazumtirgotāji pārsvarā norēķinās 20 dienu laikā, ar citiem komersantiem – 30 dienu laikā Vienlaicīgi KP konstatē tendenci, ka arvien biežāk atsevišķi mazumtirgotāji norēķinās 30 dienu laikā par precēm, par kurām tie iepriekš norēķinājās 20 dienu laikā. Proti, mazumtirgotāji, parakstot līgumu grozījumus vai noslēdzot jaunus līgumus, ar saviem piegādātājiem, tostarp ražotājiem vai ražotāju kooperatīvajām

⁸⁹ S. Sitņikova. Laba ticība, godprātība un līgumsodu samērīgums Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likumā. Jurista vārds, 14.01.2025 /NR. 2 (1372)

sabiedrībām, veic apmaksu nevis 20 dienu, bet 30 dienu laikā no preču piegādes.

- 102 Atsevišķos gadījumos mazumtirgotāji veica maksājumus piegādātajiem agrāk nekā noteikts to sadarbības līgumā. Šāda situācija bieži vien rodas, kad ar vienu maksājuma uzdevumu tiek apmaksāti vairāki piegādātāju rēķini par dažādās dienās piegādātām precēm. Rezultātā maksājums var būt veikts savlaicīgi vai pat priekšlaicīgi par daļu no piegādēm, savukārt par pārējām piegādēm tas faktiski notiek vēlāk nekā noteikts līgumos un NTPAL.
- 103 Mazumtirgotāji dažkārt veic norēķinus 21–22 vai 31–32 dienu laikā, ja preču apmaksas termiņš iekrīt brīvdienās (piemēram, kad preces tiek piegādātās sestdienā vai svētdienā) vai mēnešos ar 31 dienu. Nedaudz ilgāks norēķinu termiņš ir gadījumos, kad tas iekrīt "garo" brīvdienā laikā. Mazumtirgotāji šādas situācijas pamato ar CL 1498. panta noteikumiem, proti, *"ja termiņš, kurā kautkam jābūt izdarītam, iekrīt tādā dienā, kurā pēc likuma to nevar izdarīt, tad laiks pienākuma izpildīšanai pagarināms līdz tai termiņam sekojošai dienai, kurā šāda likumiska šķēršļa nav"*.
- 104 Uz KP lūgumu skaidrot iemeslus maksājuma uzdevumu nenoformēšanai bankai tā, lai norēķins par piegādātām precēm tiktu veikts NTPAL noteiktajos termiņos, arī gadījumos, kad maksājuma diena iekrīt brīvdienās vai svētku dienās, viens mazumtirgotājs norādīja, ka bankas neapstrādā maksājumus brīvdienās vai svētku dienās, un otrs mazumtirgotājs norādīja, ka tas mainīja sadarbības kārtību ar finanšu iestādēm un pielāgoja sistēmas, lai nodrošinātu, ka maksājumi par preču piegādi tiek veikti arī brīvdienās un svētku dienās. Papildus viens no mazumtirgotājiem norādīja, ka papildu maksa no bankas puses netiek piemērota, ja no bankas puses norēķini tiek veikti brīvdienās vai svētku dienās. KP norāda, ka Latvijas bankas apstrādā maksājumus brīvdienās, kā arī svētku dienās un ar katras bankas maksājumu veikšanas kārtību var iepazīties attiecīgās bankas mājaslapā.
- 105 KP secināja, ka atsevišķos gadījumos pirmšķietami apmaksa tika veikta ilgākā laikā periodā nekā 22 un 32 dienās, proti, kad norēķinu termiņa nokavējums nav saistīts ar brīvdienām vai svētku dienām. Tāpēc KP veica padziļināto izpēti par šiem gadījumiem, pieprasot mazumtirgotājiem iesniegt PPR vai CMR un maksājuma uzdevumus, kas apliecina preču piegādes un veiktās samaksas faktu darījumos. KP secināja, ka daļa mazumtirgotāju savās uzskaitvedības sistēmās reģistrē nevis preču piegādes datumu, bet gan pavaddokumentu izrakstīšanas datumu. Tāpēc, ņemot vērā, ka norēķinu termiņš jāskaita, sākot no faktiskās preču piegādes dienas, pirmšķietamo norēķinu termiņa neievērošanas skaits samazinājās no 15,1 % (n=1314) gadījumiem līdz 8,5 % (n=736).
- 106 Vienlaicīgi KP konstatēja, ka atsevišķos darījumos mazumtirgotāji par piegādātām precēm norēķinās ilgākā termiņā, nekā tas noteikts savstarpējos līgumos, tomēr šie norēķinu termiņi joprojām atbilst NTPAL 5. panta ceturtajā un piektajā daļā noteiktajām prasībām. Jautājums par to, vai ar šādām darbībām mazumtirgotāji pārkāpj NTPAL 5. panta pirmās daļas 1. punktu, kurā noteikts aizliegums izdarīt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes līgumā vienpusējus grozījumus, kas cita starpā

attiecas uz maksājuma nosacījumiem, vērtējams katrā situācijā individuāli, ņemot vērā konkrētā gadījuma faktiskos apstākļus.

- 107 NTPAL 5. panta piektās daļas noteikumi nosaka lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājiem 20 dienu norēķinu termiņu (ja nepastāv rakstiska vienošanās par citu norēķinu termiņu) par svaigiem dārzeņiem un ogām, kas kalendārā nedēļā tiek piegādāti vismaz trīs reizes. Vienlaicīgi KP atgādina, par NTPAL 5. panta ceturrtās daļas noteikumu piemērošanu, proti, kad norēķinu termiņš pārsniedz 30 dienas par ātrbojīgām precēm, jāņem vērā gan līguma noteikumus, gan jāizvērtē kritēriji, kādos gadījumos preces tiek uzskatītas par ātrbojīgām. KP ir izstrādājusi informatīvo materiālu⁹⁰ par kritērijiem ātrbojīgām precēm, kurām saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1169/2011⁹¹ X pielikuma 1. punkta d) apakšpunkta pirmo atkāpi nav jānorāda minimālais derīguma termiņš.
- 108 Neskatoties uz to, ka teju vai visu tirgus uzraudzībā aplūkoto mazumtirgotāju līgumos ar tā piegādātājiem no līguma izrietošu maksājumu kavējumu, tostarp arī norēķinu termiņu kavējumu, gadījumā pusēm ir paredzēts līgumsods, KP nekonstatēja, ka mazumtirgotāji norēķinu termiņa kavējuma gadījumā saviem piegādātājiem maksātu nokavējuma procentus. Turklāt atsevišķos līgumos, neskatoties uz noteikumiem par pušu atbildību, noteikts, ka nokavējuma procenti par finansiālo saistību neizpildi netiek aprēķināti. KP iesaka mazumtirgotājiem pārskatīt sadarbības līgumu noteikumus un nodrošināt līdzsvarotu atbildības sadalījumu gadījumos, kad tiek kavēta apmaksa. Lai veicinātu godprātīgas attiecības un abpusēju atbildību, būtu lietderīgi līgumos paredzēt faktiskus un piemērojamus nokavējuma procentus arī pircēju pārkāpumu gadījumā, līdzīgi kā tas tiek darīts piegādātāju saistību pārkāpumu gadījumos.

Vairumtirdzniecības piegādes ķēdes posms

- 109 No pieciem vairumtirgotājiem saņemtā informācija liecina, ka tie sadarbojas gan ar Latvijas, gan ar ārpus Latvijas ražotājiem/audzētājiem, kas audzē vai piegādā preces svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā (kartupeļus, kāpostus, burkānus, bietes, sīpolus, gurķus, tomātus, ābolus un zemenes). Uz KP jautājumu par šādu sadarbību jeb iepirkuma stratēģiju noteicošajiem faktoriem vairumtirgotāji norādīja uz preču sezonālītāti un pieejamību, cenu konkurētspēju, piedāvājuma dažādību, noteikto apjomu pieejamību, loģistikas izmaksām, sadarbības potenciālu un piegāžu stabilitāti.

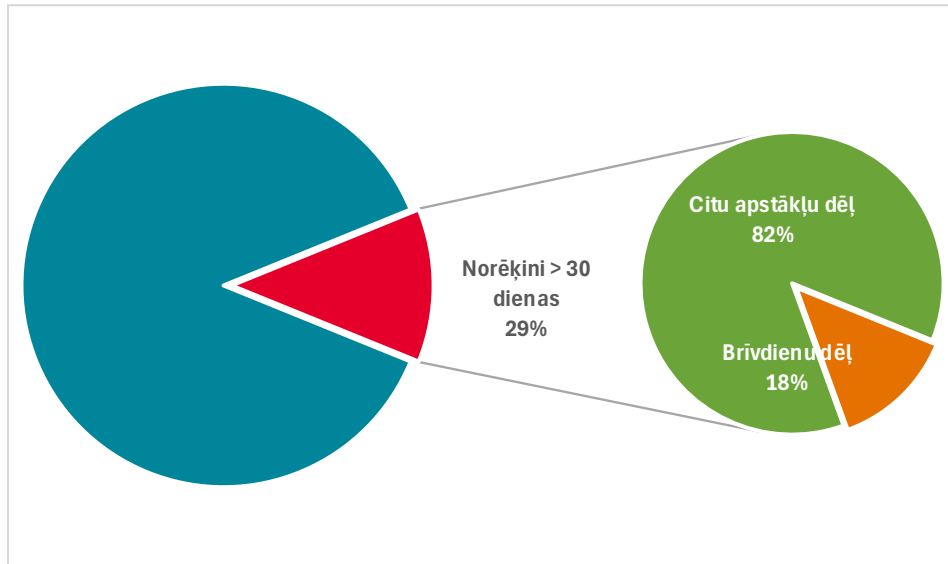
⁹⁰ KP. Kritēriji svaigu augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu atzīšanai par ātrbojīgām lauksaimniecības un pārtikas precēm Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likuma izpratnē: Informatīvais materiāls pircējiem. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/13364/download?attachment>

⁹¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1169/2011 par pārtikas produktu informācijas sniegšanu patērētājiem un par grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes Regulās (EK) Nr. 1924/2006 un (EK) Nr. 1925/2006, un par Komisijas Direktīvas 87/250/EEK, Padomes Direktīvas 90/496/EEK, Komisijas Direktīvas 1999/10/EK, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2000/13/EK, Komisijas Direktīvu 2002/67/EK un 2008/5/EK un Komisijas Regulas (EK) Nr. 608/2004 atcelšanu. Pieejams: <http://data.europa.eu/eli/reg/2011/1169/2025-04-01>

- 110 Vairumtirgotāji uz KP jautājumu, vai visiem to piegādātājiem ir vienādi nosacījumi līgumos attiecībā uz norēķinu termiņiem par piegādātajām precēm katrā no iepriekš minētajām svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijām, atbildēja, ka līgumu nosacījumi ar piegādātājiem tiem ir vienādi.
- 111 Izvērtējot piecu vairumtirgotāju iesniegto līgumu noteikumus ar to piegādātājiem svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā, KP konstatē, ka visi vairumtirgotāji ar saviem piegādātājiem līgumos ir atrunājuši iespēju veikt samaksu pēc preču piegādes, savukārt viens vairumtirgotājs līgumos paredz iespēju veikt priekšapmaksu. KP konstatē, ka vairumtirgotāji un to piegādātāju līgumos ir noteikts 30 dienu norēķinu termiņš. Vairumtirgotāji norādīja, ka atsevišķos gadījumos ir noteikts 10, 14, 20 un 21 dienu norēķinu termiņš.
- 112 Analizējot vairumtirgotāju un to piegādātāju noslēgtos līgumus par svaigu augļu, dārzeņu un ogu piegādi, tāpat kā sadarbības līgumos starp mazumtirgotājiem un piegādātājiem, arī šajos līgumos KP konstatē, ka noteikts atšķirīgs samaksas termiņa atskaites punkts. Proti, līgumos samaksa par piegādātām lauksaimniecības un pārtikas precēm tika paredzēta:
- noteiktā dienu skaitā pēc preču piegādes dienas;
 - pēc preču pieņemšanas dienas;
 - pēc iepriekš definētā preču piegādes perioda beigām;
 - pēc preču piegādes un pavaddokumentu izrakstīšanas;
 - pēc pavaddokumentu parakstīšanas dienas.
- Līdz ar to KP atkārtoti vērš tirgus dalībnieku uzmanību uz to, ka atbilstoši NTPAL apmaksas termiņš par piegādātajām lauksaimniecības un pārtikas precēm jāskaita, sākot no faktiskās preču piegādes dienas, nevis no pavaddokumentu izrakstīšanas, parakstīšanas vai saņemšanas brīža.
- 113 Ņemot vērā, ka vairumtirgotāji lielākoties iesniedza tikai to līgumus, kas noslēgti ar Latvijas audzētājiem un piegādātājiem, KP nebija iespējams izvērtēt vienošanās par norēķinu termiņiem ar ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā. Tas ir saistīts ar to, ka sadarbība ar ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem parasti notiek ar e-pasta starpniecību un formālie rakstveida līgumi netiek slēgti. KP uzsver, ka šāda prakse – vienoties par būtiskiem sadarbības nosacījumiem bez rakstveida līguma – apgrūtina tirgus uzraudzību un var radīt neskaidrības strīdu situācijās. Lai nodrošinātu pārskatāmību, ieteicams arī ar ārvalstu piegādātājiem vienoties rakstveida līgumā vai vismaz e-pasta saraksti noformēt tā, lai tā saturiski atbilstu līguma būtiskajām prasībām, tostarp attiecībā uz norēķinu termiņiem.
- 114 Aplūkojot vairumtirgotāju iesniegtos datus ar faktiskiem norēķinu termiņiem par piegādātām precēm, KP konstatē, ka par precēm svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā (kartupeļiem, kāpostiem, burkāniem, bietēm, sīpoliem, gurķiem, tomātiem, āboliem un zemenēm) apmaksa tiek veikta 20 vai 30 dienu laikā. Vienlaicīgi vairāki vairumtirgotāji ar saviem piegādātājiem norēķinās ilgākā termiņā nekā noteikts NTPAL 5. panta ceturtās daļas noteikumiem, proti, ātrbojīgām precēm – ilgākus par 30

dienām pēc to piegādes, bet precēm, kas nav ātrbojīgas – ilgākus par 60 dienām pēc to piegādes.

- 115 Analizējot vairumtirgotāju iesniegtos datus laika periodā no 2022. līdz 2024. gadam tika konstatēts, ka pirmšķietami 12 % (n=150) gadījumu vairumtirgotāji kavēja maksājumus piegādātājiem, proti, norēķinu termiņš bija garāks nekā 30 dienas. No šiem kavējumiem 18 % bija saistīti ar brīvdienām, savukārt 82 % – ar citiem iemesliem (sk. 15. attēlā).

15. attēls. **Norēķinu termiņa kavējumi vairumtirdzniecības piegādes ķēdes posmā**

Datu avots: KP izstrādāts, izmantojot tirgus dalībnieku sniegtos datus

- 116 Novēlotie norēķinu termiņi ir konstatēti gan ar Latvijā, gan ar ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem. Taču KP konstatē, ka lielāka daļa no norēķinu termiņiem, kas pārsniedz NTPAL 5. panta ceturtajā daļā noteikto, vairumtirgotāji veica ar ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem. Tādēļ KP skaidro, ka saskaņā ar NTPAL 3. panta otro daļu NTPAL 5. pantā minēto tirdzniecības praksi ir aizliegts piemērot pārdošanas darījumiem, kuros iesaistītais lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs vai pircējs veic saimniecisko darbību Latvijā. Proti, ņemot vērā, ka vairumtirgotāji, kas ir pircēji NTPAL izpratnē, veic saimniecisko darbību Latvijā tiem ir saistoši NTPAL noteikumi un tie nedrīkst ar ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem rīkoties pretēji NTPAL noteiktajām.
- 117 KP konstatēja norēķinu termiņa pirmšķietamo neievērošanas skaitu 10,4 % (n=125) darījumos, neskaitot gadījumos, kad maksājuma diena iekrīt brīvdienās vai svētku dienās. Vienlaicīgi KP konstatēja, ka atsevišķos darījumos vairumtirgotāji par piegādātām precēm norēķinās ilgākā termiņā nekā norādīti preču pavaddokumentos (PPR/CMR), tomēr šie norēķinu termiņi joprojām atbilst NTPAL 5. panta ceturtajā daļā noteiktām prasībām. Jautājums par to, vai ar šādām darbībām vairumtirgotāji pārkāpj NTPAL 5. panta pirmās daļas 1. punktu, kurā noteikts aizliegums izdarīt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes līgumā vienus pusējus grozījumus, kas cita starpā attiecas uz maksājuma nosacījumiem,

vērtējams katrā situācijā individuāli, ņemot vērā konkrētā gadījuma faktiskos apstākļus.

- 118 Vairumtirgotāji norēķinu termiņu kavējumus skaidro ar novēloto apmaksas saņemšanu no nākamajiem piegādes ķēdes posmiem. ņemot vērā, ka vairumtirgotāju norēķinu termiņi pārsniedz 30 dienas, KP atgādina, par NTPAL 5. panta ceturtās daļas noteikumu piemērošanu, proti, kad norēķinu termiņš pārsniedz 30 dienas par ātrbojīgām precēm, tad jāņem vērā gan līguma noteikumus, gan jāizvērtē kritēriji, kādos gadījumos preces tiek uzskatītas par ātrbojīgām. Vairumtirgotāji norēķinu termiņu atbilstības izvērtēšanā var izmantot KP izstrādāto informatīvo materiālu⁹² par kritērijiem ātrbojīgām precēm, kurām saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1169/2011⁹³ X pielikuma 1. punkta d) apakšpunkta pirmo atkāpi nav jānorāda minimālais derīguma termiņš.

Kooperatīvās sabiedrības un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības piegādes ķēdes posms

- 119 Lauksaimniecība pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības (turpmāk – LPKS) ir augļu un dārzeņu ražotāju organizācija, kuras mērķis ir realizēt biedru saražotos produktus tirgū. Tās biedri nodarbojas ar svaigu augļu, dārzeņu un ogu audzēšanu, ražošanu un realizāciju. Kā jau tika norādīts, 2024. gadā Latvijā augļu un dārzeņu nozarē darbojas astoņas LPKS, kurām saskaņā ar ZM deleģējumu LLKA piešķir atbilstības statusu. Atbilstības saņemšana ir kā sava veida garants zemniekam, ka šim kooperatīvam var uzticēties, ka arī tā dod iespēju saņemt kooperatīviem paredzēto valsts un ES atbalstu, kā arī izmantot citas normatīvajos aktos noteiktās priekšrocības.⁹⁴
- 120 LPKS ar saviem biedriem līgumus neslēdz, bet sadarbojas ar saviem biedriem statūtu noteiktajā kārtībā. Līgumi ar biedriem netiek slēgti arī gadījumos, kad to iespējamība ir paredzēta statūtos.
- 121 LPKS vai to biedri LPKS vārdā slēdz līgumus ar pārstrādātājiem, vairumtirgotājiem, mazumtirgotājiem, valsts un pašvaldības iestādēm, kā arī piedalās skolu apgādes programmā (skolu apgādes programma tiks detalizēti aplūkota 3.3. sadaļā).
- 122 Formāli LPKS iepērk izaudzētās preces no saviem biedriem, proti, biedri izraksta pavadzīmes LPKS vārdā un pavadzīmes par tādu pašu preču daudzumu un cenu LPKS. Līdz ar to visi norēķini notiek ar LPKS

⁹² KP. Kritēriji svaigu augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu atzišanai par ātrbojīgām lauksaimniecības un pārtikas precēm Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likuma izpratnē: Informatīvais materiāls pircējiem. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/13364/download?attachment>

⁹³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1169/2011 par pārtikas produktu informācijas sniegšanu patērētājiem un par grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes Regulās (EK) Nr. 1924/2006 un (EK) Nr. 1925/2006, un par Komisijas Direktīvas 87/250/EEK, Padomes Direktīvas 90/496/EEK, Komisijas Direktīvas 1999/10/EK, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2000/13/EK, Komisijas Direktīvu 2002/67/EK un 2008/5/EK un Komisijas Regulas (EK) Nr. 608/2004 atcelšanu. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02011R1169-20250401>

⁹⁴ Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija. Noderīga informācija. Pieejams: <https://www.llka.lv/noderiga-informacija/ministru-kabineta-noteikumi-nr-357-kooperativo-sabiedribu-atbilstibas-noteikumi/77/>

starpniecību: tā saņem apmaksas par piegādātām precēm, pēc apmaksas saņemšanas LPKS veic tālākos norēķinus ar saviem biedriem.

- 123 Viena no LPKS, kurai KP pieprasīja informāciju par norēķiniem ar saviem biedriem, savā atbildē norādīja, ka tā saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regulu (ES) Nr. 1308/2013⁹⁵ un citu normatīvo aktu prasībām ir atzīta augļu un dārzeņu ražotāju organizācija (turpmāk – ražotāju organizācija), un NTPAL izpratnē tā ir lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs. KP jau skaidroja, ka dažādās attiecībās viens un tas pats uzņēmums var būt gan piegādātāja, gan pircēja lomā.⁹⁶ LPKS un to biedru savstarpējām attiecībām, kas atrunātas līgumos, kā arī izriet no LPKS statūtiem, noteikumiem un lēmumiem, ir jābūt atbilstoši NTPAL.
- 124 Eiropas Komisijas veiktajā aptaujā⁹⁷, kuras rezultāti ir atrodami KP tīmekļa vietnē⁹⁸, 11 % respondentu norādīja, ka tie saskaras ar negodīgas tirdzniecības prakses veidiem no piegādātāju asociācijas, tostarp kooperatīvu, puses. Kopsakarā ar KP skaidrojumu, ka dažādās attiecībās viens un tas pats uzņēmums var būt gan piegādātāja, gan pircēja lomā, LPKS ir jāizvērtē, kurās situācijās tās tiek uzskatītas par piegādātājiem un kurās par pircējiem NTPAL izpratnē, un jādarbojas atbilstoši NTPAL noteikumiem. KP paskaidro, ka situācijās, kad LPKS pērk no saviem biedriem lauksaimniecības un pārtikas preces tālākpārdošanai, tā ir "pircējs"⁹⁹ NTPAL izpratnē, līdz ar to tai jāievēro NTPAL noteikumi attiecībās ar saviem biedriem, kas šajās situācijās ir "lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāji"¹⁰⁰. Savukārt situācijās, kad LPKS piegādā lauksaimniecības un pārtikas preces tālākpārdošanai savu biedru vārdā tā ir "lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs" NTPAL izpratnē un tā aizsargājama no negodīgām tirdzniecības prakses veidiem.
- 125 Analizējot faktiskos norēķinus, ko KS un LPKS veic saviem biedriem par precēm svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā, KP secina, ka vidēji 45 %

⁹⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regulai (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007 (turpmāk – regula Nr. 1308/2013). Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1308/oj/?locale=LV>

⁹⁶ Sk. KP NTPAL piemērošanas vadlīnijas, 2022. 8. punktā.

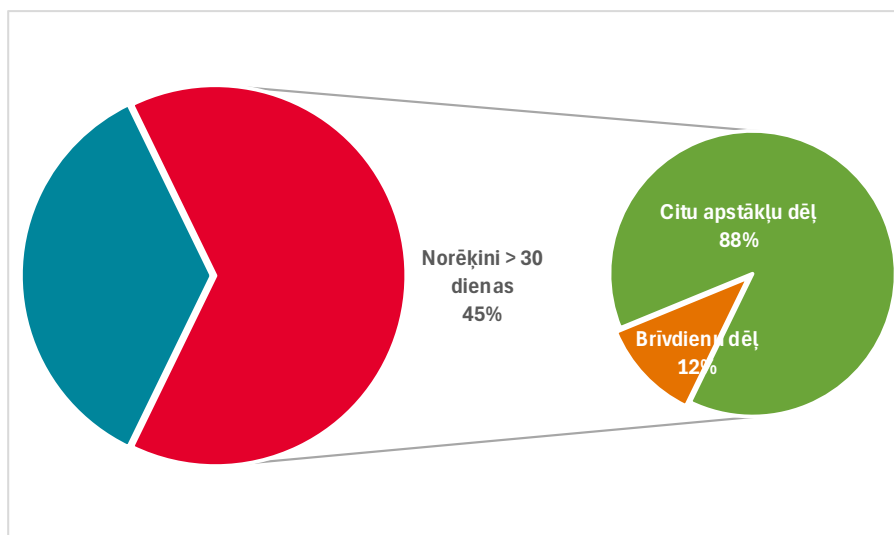
⁹⁷ 2024. gada Kopīgā pētniecības centra un Eiropas Komisijas Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāta aptaujas rezultāti. Pieejams: https://datam.jrc.ec.europa.eu/datam/mashup/FOODCHAIN_UTP_5/index.html

⁹⁸ KP. Baidoties no iepircējiem, ES piegādātāji nevēršas ar sūdzībām par negodīgu tirdzniecības praksi. 26.02.2025. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/jaunums/baidoties-no-iepircejiem-es-piegadataji-neversas-ar-sudzibam-par-negodigu-tirdzniecibas-praksi>

⁹⁹ Sk. NTPAL 1. panta 7. punktu: pircējs – fiziskā vai juridiskā persona vai šādu personu apvienība neatkarīgi no vietas, kurā tā veic saimniecisko darbību, ja tās pēdējā finanšu gada neto apgrozījums pārsniedz 2 000 000 euro, vai Eiropas Savienībā esoša iestāde (valsts, reģionālā vai vietējā iestāde vai vairāku šādu iestāžu apvienība, kas darbojas saskaņā ar publisko tiesību principiem), kas pērk lauksaimniecības un pārtikas preces.

¹⁰⁰ Sk. NTPAL 1. panta 3. punktu: lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs – lauksaimniecības un pārtikas preču ražotājs vai jebkura fiziskā vai juridiskā persona vai šādu personu apvienība, tostarp ražotāju organizācija, piegādātāju organizācija un šādu organizāciju apvienība, kas neatkarīgi no savas saimnieciskās darbības vietas pārdod lauksaimniecības un pārtikas preces.

(n=244) gadījumos no kopējiem apskatītajiem darījumiem norēķinu termiņi bija garāki par 30 dienām, no kuriem 12 % gadījumi bija saistīti ar brīvdienām, savukārt 88 % – ar citiem iemesliem (sk. 16. attēlā). Citām LPKS to grāmatvedības programmas nenodrošina nosūtāmo pavadzīmju sasaisti ar saņemtajiem maksājumiem, līdz ar to nevar precīzi noteikt, cik ilgā laikā no apmaksas saņemšanas par piegādātām precēm tās norēķinās ar saviem biedriem par piegādātām precēm.

16. attēls. **Kooperatīvo sabiedrību un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību norēķinu termiņa kavējumi**

Datu avots: KP izstrādāts, izmantojot tirgus dalībnieku sniegtos datus

- 126 Attiecībā uz norēķinu termiņiem, kas pārsniedz 30 dienas, LPKS paskaidroja, ka, ņemot vērā, ka brīvo līdzekļu tām nav un norēķini ar biedriem tās var veikt tikai pēc apmaksas saņemšanas par piegādātām precēm, norēķinu termiņš no preču piegādes un attiecīgi pavadzīmes izrakstīšanas līdz šīs pavadzīmes apmaksai var būt garāks nekā 30 dienas. Vienlaicīgi garus norēķinu termiņus ar biedriem LPKS skaidro ar to, ka samaksa var tikt aizkavēta, ja kooperatīvs no apgrozāmiem līdzekļiem ir finansējis investīciju Ražotāju organizācijas projektā biedra interesēs un vēl nav saņēmis ES finansējumu. KP ieskatā, šāda situācija rada neskaidrus un neparedzamus norēķinu termiņus, kas var kaitēt piegādātājiem. Šāda sistēma pirmšķietami neatbilst NTPAL prasībām un var radīt naudas plūsmas problēmas piegādātājiem.
- 127 Skolu apgādes programmas, kas tiks detalizēti aplūkotas 3.3. sadaļā, kontekstā, ņemot vērā tās specifiku, LPKS var saņemt atbalstu jeb apmaksu par piegādātām precēm ilgāk nekā 50 dienu laikā. Proti, ja atbalsta iesniegumi tiek iesniegti katru kalendāro mēnesi par attiecīgajā mēnesī piegādātām precēm un to izskatīšana no LAD puses vidēji aizņem 20 dienas, paiet vismaz 50 dienas, līdz kamēr LPKS var norēķināties ar saviem biedriem. Ja atbalsta iesniegumu izvērtēšana aizņem līdz trīs mēnešiem no tā saņemšanas brīža, LAD piešķir atbalstu šajā termiņā. Šādos apstākļos par norēķinu termiņu starp LPKS un to biedriem būtu jāuzskata periods no atbalsta saņemšanas no LAD līdz maksājumu veikšanai biedram, nevis laiks starp biedra izrakstīto pavadzīmi un samaksas saņemšanu no LPKS.

3.2. PIEGĀDĀTĀJU UN PIRCĒJU LĪGUMU ANALĪZE

- 128 Papildus līgumu analīzei un faktiskās sadarbības izpētei attiecībā uz norēķinu termiņiem KP veica līgumu noteikumu izvērtēšanu attiecībā uz citiem iespējamiem NTPAL noteikumu neievērošanas riskus.

Vienpusēji līguma grozījumi

- 129 Saskaņā ar NTPAL 5. panta pirmās daļas 1. punktu noteikts aizliegums pircējam *"izdarīt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes līgumā vienpusējus grozījumus, kas attiecas uz šo preču piedāvājumu vai piegādes biežumu, metodi, vietu, laiku vai apjomu, kvalitātes standartiem, maksājuma nosacījumiem vai cenu vai uz šā panta otrajā daļā minēto pakalpojumu sniegšanu"*. Līdz ar to līgumu noteikumos starp mazumtirgotājiem un piegādātājiem nedrīkst noteikt pircēju tiesības neatbilstošas kvalitātes lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes gadījumā, vienpusēji bez iepriekšēja brīdinājuma samazināt tiem iepirkuma cenu. Tomēr KP ir konstatējusi, ka divu lielāko mazumtirgotāju ar piegādātājiem noslēgtajos līgumos ir iekļauta šādi līguma noteikumi. Papildus, ņemot vērā, ka šādus noteikumus KP konstatēja arī iepriekš¹⁰¹, KP atkārtoti norāda, ka pircējam ir jāinformē piegādātājs par to piegādāto lauksaimniecības un pārtikas preču neatbilstību kvalitātes noteikumiem. Vienlaicīgi šādai neatbilstībai ir jābūt dokumentētai un pierādāmai, pretējā gadījumā šādas atrunas ietveršana sadarbības līgumos un to faktiska piemērošana nonāk pretrunā ar NTPAL 5. panta pirmās daļas 1. punktu.
- 130 Vienlaicīgi līgumos KP konstatēja tādus noteikumus, kas nosaka pircējam tiesības izbeigt līgumus ar saviem piegādātājiem bez brīdināšanas gadījumos, kad piegādātāji nepienācīgi pilda savas saistības un nevar novērst līguma noteikumu pārkāpumus. KP ieskatā, līgumu noteikumos būtu vēlams detalizēti norādīt procedūru, kad līgums starp pircēju un piegādātāju izbeidzams, ieskaitot gadījumus, kad piegādātājs nepienācīgi pilda savas saistības (piemēram, Vācijā¹⁰² ir skaidri atrunāta līdzvērtīga procedūra). Šāda skaidra procedūra veicinātu sadarbības caurspīdīgumu un samazinātu strīdu risku. Pircējam būtu rakstveidā jāinformē piegādātājs par līguma noteikumu pārkāpumu, uz kuru pamata līgums tiek izbeigts.

¹⁰¹ KP. "Olu, zivju, piena, gaļas, graudu un maizes produktu mazumtirdzniecības" tirīus uzraudzības noslēguma ziņojums (III daļa – gaļas, olu un zivju produkti)", 169.-162. rindkopa. Pieejams:

<https://www.kp.gov.lv/lv/media/12174/download?attachment>

¹⁰² Legalmondo "Distribution Agreements in Germany". Pieejams:

https://www.legalmondo.com/product/distribution-agreements-germany/?utm_source=chatgpt.com

Līgumsodu piemērošana

- 131 Tāpat kā iepriekšējās tirgus uzraudzībās¹⁰³ KP analizēja līgumu noteikumus saistībā ar preču piegādi, kas neatbilst kvalitātes¹⁰⁴ un nekaitīguma¹⁰⁵ prasībām. KP ir konstatēja, ka līgumos šādi līgumsodi ir izteikti noteiktā naudas summā vai procentos. Arī attiecības starp pircējiem un piegādātājiem kartupeļu, svaigu augļu, dārzeņu un ogu preču kategorijā atsevišķos līgumos KP konstatēja, ka salīdzinājumā ar ārpus Latvijas reģistrētiem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem Latvijā reģistrētiem piegādātājiem ir paredzēti būtiski lielāki līgumsodi par kvalitātes un nekaitīguma prasību neatbilstībām.
- 132 Analizējot mazumtirdzniecības piegādes ķēdes posmā iesniegtos līgumus, KP daļā no tiem konstatējusi atšķirīgus noteikumus par komercnoslēpumu noteikumu pārkāpumiem. Pirmkārt, atbildība par šādu noteikumu pārkāpumu ir noteikta tikai piegādātājiem, bet pircējiem nav noteikta nekāda atbildība. Otrkārt, KP konstatējusi, ka salīdzinājumā ar ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem, Latvijā reģistrēto piegādātāju līgumos ir paredzēti būtiski lielāki līgumsodi par komercnoslēpumu noteikumu pārkāpumiem. Līdz ar to KP atgādina, ka atbilstoši NTPAL 5. panta pirmās daļas 8. punkta noteikumiem pircējam, sadarbojoties ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju, ir noteikts aizliegums nelikumīgi iegūt, izmantot vai izpaust lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja komercnoslēpumu.
- 133 Gadījumos, kad pircēji par tiem pašiem līguma noteikumu pārkāpumiem saviem piegādātājiem līdzvērtīgos apstākļos piemēro dažāda apmēra sankcijas, nevar tikt uzskatīts par atbilstošu prasībām par labticību un godprātību darījumos. Tāpēc KP atkārtoti aicina pircējus pārskatīt līgumsodu apmērus par kvalitātes un nekaitīguma prasībām un par komercnoslēpumu noteikumu pārkāpumiem sadarbībā gan ar Latvijā reģistrētiem, gan ar ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem.
- 134 Mazumtirdzniecības piegādes ķēdes posmā līgumos ar Latvijā reģistrētiem piegādātājiem KP konstatē noteikumus attiecībā uz paziņošanu par preču nepieejamību. Jau iepriekš¹⁰⁶ KP informēja, ka piegādātājiem nav izvēles brīvības paziņot par pasūtījuma apjomu samazināšanu situācijās, kad tie

¹⁰³ KP. "Olu, zivju, piena, gaļas, graudu un maizes produktu mazumtirdzniecības" tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums (III daļa – gaļas, olu un zivju produkti)", 169.-173. rindkopa.

¹⁰⁴ Pārtikas aprites uzraudzības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/47184-partikas-aprites-uzraudzibas-likums>

¹⁰⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 178/2002 (2002. gada 28. janvāris), ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu. Oficiālais Vēstnesis L 031, 01/02/2002 Lpp. 0001 – 0024. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002R0178>

¹⁰⁶ KP. "Pēcuzraudzība par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem". 2024. gads, 61.–64. rindkopa. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/12606/download?attachment>

nevar veikt piegādi mazumtirgotāja noteiktajā apjomā. Joprojām¹⁰⁷ mazumtirgotāju līgumos ir paredzēti nesamērīgi gari paziņošanas termiņi, salīdzinot ar termiņiem, kādos tiek prasīta atbildes sniegšana no piegādātājiem, lai informētu mazumtirgotāja atbildīgo personu par neiespējamību veikt piegādi noteiktajā apjomā vai laikā. Vienlaicīgi dažu lielāko mazumtirgotāju līgumos noteikts, ka arī šāda paziņojuma nosūtīšana neatbrīvo piegādātājus no tiem piemērotiem līgumsodiem vai ka precei jābūt pieejamai 24h laikā, lai līgumsods par pasūtījuma neizpildi netiktu piemērots. Turklāt šādi noteikumi ir paredzēti pārsvarā Latvijā reģistrētiem piegādātājiem svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā, jo ar ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem sadarbības modelis ir citādāks. Proti, ar ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem mazumtirgotāji vispirms vienojas par pieejamajiem preču daudzumiem un tikai tad veic pasūtījumu.

- 135 KP jau iepriekš secināja, ka minētās problēmas var tikt atrisinātas ar "lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījuma" definīciju¹⁰⁸. KP ieskatā lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījuma definīcija ievieš skaidrību pasūtījuma izpratnei NTPAL tvērumā un nosaka vienādu šī termiņa interpretāciju visā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē. Vienlaicīgi lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījuma definīcijas nostiprināšana NTPAL palīdzēs sankciju taisnīguma un pamatotības vērtēšanā.¹⁰⁹

Rakstveida līgumu neesība

- 136 Vairumtirdzniecības piegādes ķēdes posmā ir izplatīta prakse neslēgt līgumus ar piegādātājiem. Pārsvarā vairumtirgotāji aprobežojas ar e-pasta saraksti, kur norādītas līguma svarīgas sastāvdaļas, proti, prece, daudzums, cena, norēķinu termiņi un piegādes noteikumi. Arī mazumtirdzniecības piegādes ķēdes posmā mazumtirgotāji noslēdz sadarbības līgumus ar vispārējiem noteikumiem, taču par atsevišķām piegādēm ar svaigo augļu, dārzeņu, ogu un kartupeļu piegādātājiem tie vienojas e-pasta sarakstē. Savukārt LPKS piegādes ķēdes posmā, kā jau tika minēts, LPKS ar saviem biedriem līgumus neslēdz, bet sadarbojas ar saviem biedriem statūtu noteiktajā kārtībā, kā arī pamatojoties uz biedru kopsapulcēs pieņemtajiem lēmumiem.
- 137 KP norāda, ka rakstveida līguma jeb vienošanās neesība starp pircēju un piegādātāju neatbrīvo pircēju no NTPAL noteikumu ievērošanas attiecībās ar saviem piegādātājiem. Vienlaicīgi KP atgādina, ka saskaņā ar NTPAL 5. panta pirmās daļas 7. punktu pircējam ir aizliegts atteikties rakstveidā apstiprināt starp pircēju un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju noslēgta piegādes līguma noteikumus, par kuriem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs ir prasījis rakstveida apstiprinājumu, ja vien piegādes līgums neattiecas uz precēm, kas ražotāju organizācijas, tostarp

¹⁰⁷ Sk. KP Tirgus uzraudzības "Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem" noslēguma ziņojums, 2022. gads, 42., 85. punktu.

¹⁰⁸ Sk. Grozījumi Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likumā. Pieejams: [https://titania.saeima.lv/LIVS14/SaeimaLIVS14.nsf/webAll?SearchView&Query=\(\[NumberTxt\]=+835/Lp14\)&SearchMax=0&SearchOrder=4](https://titania.saeima.lv/LIVS14/SaeimaLIVS14.nsf/webAll?SearchView&Query=([NumberTxt]=+835/Lp14)&SearchMax=0&SearchOrder=4)

¹⁰⁹ KP. "Pēcuzraudzība par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem". 2024. gads, 85. rindkopa.

kooperatīva, biedram ir jāpiegādā ražotāju organizācijai, kuras biedrs ir lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs, ja minētās ražotāju organizācijas statūtos vai noteikumos un lēmumos, kas paredzēti attiecīgajos statūtos vai pieņemti atbilstoši tiem, ir iekļauti noteikumi, kuriem ir tādas pašas sekas kā piegādes līguma noteikumiem.

- 138 Attiecībā uz LPKS un to biedru savstarpējām attiecībām, kā arī LPKS statūtiem, noteikumiem un lēmumiem KP atgādina, ka gadījumos, kad tiem ir tādas pašas sekas kā piegādes līgumam, proti, ietilpst NTPAL tvērumā, statūtiem, noteikumiem un lēmumiem ir jāatbilst NTPAL.
- 139 KP mazumtirdzniecības piegādes ķēdes posmā līgumos ir konstatējusi noteikumus, kas paredz, ka pircēji sniedz piegādātājiem aplēses par iepirkuma apjomiem, bet tās ir provizorisks, un pircējiem, šādas aplēses izsakot, nerodas nekādas saistības. KP norāda, ka pircējiem šādu aplēšu izteikšana rūpīgi jāizvērtē. Kopsakarā ar rakstveida līgumu neesību šādu aplēšu izteikšana var radīt nesamērīgu ekonomisko risku pārlikšanu piegādātājiem.

Civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas pieprasīšana

- 140 Mazumtirdzniecības piegādes ķēdes posmā līgumos ar piegādātājiem tiem ir noteikta apņemšanās iegādāties civiltiesisko apdrošināšanu par kaitējumu galapatērētājiem. Līgumos ir norādītas konkrētās apdrošināšanas summas par apdrošināšanas gadījumu, civiltiesiskās apdrošināšanas darbības periodu un valstis, kurās tai jābūt spēkā.
- 141 KP mazumtirgotāju iesniegtajos līgumos konstatē atšķirības apdrošināšanas summas apmērā par apdrošināšanas gadījumu. KP konstatē, ka līgumos, kur šāda prasība noteikta piegādātājiem, apdrošināšanas summa par apdrošināšanas gadījumu ir lielāka Latvijā reģistrētiem piegādātājiem un zemāka ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem. Savukārt darbības periods un valstis, kurās civiltiesiskajai apdrošināšanai ir jābūt spēkā, ir vienāds gan Latvijā, gan ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem.
- 142 Norādāms, ka NTPAL nenosaka ierobežojumu dažādu līgumu noteikumu noteikšanai dažādiem piegādātājiem. Taču, ņemot vērā, ka civiltiesiskās apdrošināšanas summas apmērs ir viena no preču cenas komponentēm¹¹⁰, KP aicina mazumtirgotājus, ievērojot labas ticības principu un godprātību darījumos, noteikt vienlīdzīgus noteikumus salīdzināmajos apstākļos attiecībā uz civiltiesiskās apdrošināšanas summām līgumos ar Latvijā un ārpus Latvijas reģistrētiem piegādātājiem svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā.

¹¹⁰ KP. "Olu, zivju, piena, gaļas, graudu un maizes produktu mazumtirdzniecības" tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums (II daļa – maize un graudu produkti)", 108. rindkopa.

3.3. PIEGĀDĀTĀJU UN IESTĀŽU SADARBĪBA SKOLU APGĀDES PROGRAMMĀ UN ZAĻAJĀ PUBLISKAJĀ IEPIRKUMĀ

- 143 NTPAL paredz izņēmumus. Proti, NTPAL 5. panta ceturtajā daļā noteikti norēķinu termiņu ierobežojumi – ne vēlāk kā 60 dienas pēc piegādes vispārīgām precēm un ne vēlāk kā 30 dienas pēc piegādes ātrbojīgām precēm – neattiecas uz:
- **pircēja¹¹¹ maksājumiem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam¹¹² skolu apgādes programmā** saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas (ES) Nr. 1308/2013¹¹³ 23. pantu (skat. NTPAL 5. panta sestās daļas 3. punktu);
 - **to iestāžu¹¹⁴ pārskaitītajiem maksājumiem, kuras sniedz veselības aprūpes pakalpojumus** Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2011/7/ES 4. panta 4. punkta "b" apakšpunkta izpratnē (skat. NTPAL 5. panta sestās daļas 4. punktu).
- 144 Plašākas izpratnes veidošanai par sadarbību starp lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem un iestādēm, ziņojumā aplūkots to savstarpējā sadarbība svaigu augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu piegādē. Uzmanība pievērsta maksājumiem, kas saistīti ar: (1) piegādēm skolu apgādes programmā, (2) maksājumiem no iestādēm, kuras sniedz veselības aprūpes pakalpojumus (valsts, reģionālā vai vietējā iestāde, vai vairāku šādu iestāžu apvienība, kas darbojas saskaņā ar publisko tiesību principiem), (3) citiem gadījumiem. Tirgus uzraudzības procesā ne vienmēr ir iespējams precīzi nošķirt šos maksājumu veidus, tādēļ ziņojumā pievērsta uzmanība situācijas skaidrojumam un esošās sadarbības izvērtējumam. Norādāms, ka NTPAL tvērumā neietilpst atbalsta maksājumu veikšanas termiņu izvērtēšana.
- 145 LAD piešķir, administrē un uzrauga atbalstu augļu, dārzeņu un piena piegādei izglītības iestādēm. To regulē Lauksaimniecības un lauku attīstības

¹¹¹ Sk. NTPAL 1. panta 7. punktu: pircējs – fiziskā vai juridiskā persona vai šādu personu apvienība neatkarīgi no vietas, kurā tā veic saimniecisko darbību, ja tās pēdējā finanšu gada neto apgrozījums pārsniedz 2 000 000 *euro*, vai Eiropas Savienībā esoša iestāde (valsts, reģionālā vai vietējā iestāde vai vairāku šādu iestāžu apvienība, kas darbojas saskaņā ar publisko tiesību principiem), kas pērk lauksaimniecības un pārtikas preces.

¹¹² Sk. NTPAL 1. panta 3. punktu: lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs – lauksaimniecības un pārtikas preču ražotājs vai jebkura fiziskā vai juridiskā persona vai šādu personu apvienība, tostarp ražotāju organizācija, piegādātāju organizācija un šādu organizāciju apvienība, kas neatkarīgi no savas saimnieciskās darbības vietas pārdod lauksaimniecības un pārtikas preces.

¹¹³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1308/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007. Pieejams: <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1308/oj>

¹¹⁴ Sk. NTPAL 1. panta 7. punktā pircēja definīciju: Eiropas Savienībā esoša iestāde (valsts, reģionālā vai vietējā iestāde vai vairāku šādu iestāžu apvienība, kas darbojas saskaņā ar publisko tiesību principiem), kas pērk lauksaimniecības un pārtikas preces.

likuma¹¹⁵ 5. panta ceturtā un septītā daļa, kā arī 16.08.2017. Ministru kabineta noteikumi Nr. 485 "Valsts un ES atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtība augļu, dārzeņu un piena piegādei izglītības iestādēm"¹¹⁶ (turpmāk – MK noteikumi Nr. 485).

- 146 Savukārt atbildīgā iestāde par zaļā iepirkuma piemērošanas kārtību, īstenošanu, uzraudzību un novērtēšanu ir VARAM. Publisko iepirkumu likuma¹¹⁷ 19. panta noteikumi "Zaļais publiskais iepirkums" un Ministru kabineta 20.06.2017. noteikumi Nr. 353 "Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība"¹¹⁸ (turpmāk – MK noteikumi Nr. 353), kas paredz obligātu zaļā publiskā iepirkuma (turpmāk – ZPI) kritēriju piemērošanu pārtikas produktu piegāžu un ēdināšanas pakalpojumu iepirkumos ir normatīvie akti, kas tostarp var ietekmēt iestāžu norēķinu termiņus ar piegādātājiem svaigu augļu, ogu un dārzeņu nozarē.

Skolu apgādes programma

- 147 ZM, ieviešot ES normatīvos aktus, īsteno Eiropas Komisijas atbalsta programmu skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu jeb *skolu apgādes programmu*. Skolu apgādes programma darbojas no 2004. gada (apgāde ar pienu) un 2010. gada (apgāde ar augļiem un dārzeņiem). Savukārt ar 2017./2018. mācību gadu divas atsevišķas atbalsta programmas – "Skolas piens" un "Augļi skolai" – tika apvienotas.¹¹⁹ Skolu apgādes programma ir būtisks produkcijas realizācijas kanāls daudziem audzētājiem¹²⁰.
- 148 Svaigiem augļiem un dārzeņiem vai to asorti, kurus piegādā skolas apgādes programmā, ir jāatbilst vienam no šādiem nosacījumiem:
- ir audzēti, ievērojot integrētās augu aizsardzības vispārīgos principus un normatīvajos aktos par lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas, uzglabāšanas un marķēšanas prasībām un kontroles kārtību noteikto regulējumu, un to apliecina ieraksts Valsts augu aizsardzības dienesta Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas reģistrā¹²¹ (MK noteikumu Nr. 485 4.1.1.1.1. punkts);
 - ir audzēti saskaņā ar normatīvajiem aktiem par bioloģisko lauksaimniecību, un to apliecina normatīvajos aktos par bioloģiskās

¹¹⁵ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/87480-lauksaimniecibas-un-lauku-attistibas-likums>

¹¹⁶ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/293020-valsts-un-eiropas-savienibas-atbalsta-pieskirsanas-administresanas-un-uzraudzibas-kartiba-auglu-darzenu-un-piena-piegadei-izgli>

¹¹⁷ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/287760-publisko-iepirkumu-likums>

¹¹⁸ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291867-prasibas-zalajam-publiskajam-iepirkumam-un-to-piemerosanas-kartiba>

¹¹⁹ ZM. ES skolu apgādes programma. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/es-skolu-apgades-programma>

¹²⁰ "Vietējo pārtikas ķēžu pārstrukturizēšana un noturības stiprināšana krīzes un pēckrīzes laikā Latvijā" (galv. red. I. Pilvere) – 2021. Jelgava, LLU, 109. lpp. Pieejams:

https://www.lbtu.lv/sites/default/files/files/projects/Monografija_partikas_kedes_LLU_VPP_recovery_02_2020_2.pdf

¹²¹ Valsts augu aizsardzības dienests. Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas reģistrs. Pieejams: <https://registri.vaad.gov.lv/reg/integretie.aspx>

lauksaimniecības uzraudzību un kontroli noteiktās kontroles institūcijas izsniegts sertifikāts vai izziņa par pārejas perioda uz bioloģisko lauksaimniecību uzsākšanu¹²² (MK noteikumu Nr. 485 4.1.1.1.2. punkts);

- atbilst nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas¹²³ (turpmāk – NPKS) prasībām par zaļās krāsas norādes lietošanu, un to apliecina Pārtikas un veterinārā dienesta sertifikāts, kas izsniegts saskaņā ar normatīvajiem aktiem par prasībām pārtikas kvalitātes shēmām, to ieviešanas, darbības, uzraudzības un kontroles kārtību (MK noteikumu Nr. 485 4.1.1.1.3. punkts).

- 149 Pēc KP lūguma LAD sniedza skaidrojumu par šādiem jautājumiem: (1) cik ilgā laikā faktiski pēc atbalsta iesnieguma saņemšanas no atbalsta pretendentiem LAD pieņem lēmumu par atbalsta izmaksu un izmaksā to; (2) vai LAD lēmuma par atbalsta izmaksu un atbalsta izmaksāšanas ilgums ir atšķirīgs atbalsta pretendentiem un pašvaldībām, izglītības iestādēm, kā arī pārtikas uzņēmumiem, kas nodrošina ēdināšanu izglītības iestādē; (3) vai un kā LAD nodrošina MK noteikumu Nr. 485 2. pielikuma "Iesniegumā atbalsta pretendenta apstiprināšanai" prasības pašvaldībām, izglītības iestādēm, kā arī pārtikas uzņēmumiem, kas nodrošina ēdināšanu izglītības iestādē, norēķināties par piegādātajiem atbalsta produktiem ar to ražotājiem pirms atbalsta iesnieguma iesniegšanas LAD.
- 150 LAD paskaidroja, ka atbalsta pretendenti programmā piesakās reizi gadā, iesniedzot pieteikumu dalībai kārtējā mācību gadā. Savukārt atbalsta iesniegumi par piegādēm tiek iesniegti atsevišķi par katru kalendāro mēnesi. Viena atbalsta pretendenta iesniegumu skaits mācību gada laikā var variēt no 1 līdz 10 atbalsta iesniegumiem. Ar vienu atbalsta iesniegumu var pieprasīt finansējumu par piegādātiem produktiem no vienas līdz vairāk nekā 400 izglītības iestādēm. Tāpat iesniegumā var iekļaut atbalsta pieprasījumu gan piena produktiem, gan augļiem un dārzeņiem kopā, vai arī tikai vienai no šo produktu grupām.
- 151 Sniegtajā atbildē LAD norādīja, ka atbalsta iesnieguma vērtēšanas ilgums nav atkarīgs no atbalsta pretendenta veida (atbalsta pretendents var būt ražotājs, pašvaldība, izglītības iestāde, uzņēmums, kas nodrošina ēdināšanas pakalpojumu izglītības iestādē), attiecībā uz visiem atbalsta pretendentiem ir noteikti vienādi izvērtēšanas termiņi, tas ir trīs mēnešu laikā no atbalsta iesnieguma saņemšanas no atbalsta pretendenta. Atbalsta iesnieguma vērtēšanas ilgums ir atkarīgs no tā satura – cik izglītības iestādes tajā iekļautas, vai atbalsts tiek pieprasīts vienlaicīgi gan piena

¹²² PVD. Kontroles institūcijās reģistrētie bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumi. Pieejams:

<https://registri.pvd.gov.lv/cr/faili/f56278a57b6f1ee4235a72249b9c6c27>;

European Commission. Organic operator certificates. Pieejams: <https://webgate.ec.europa.eu/tracesnt/directory/publication/organic-operator/index#!?sort=-issuedOn>

¹²³ Sk. ZM. Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/nacionala-partikas-kvalitates-shema-0>; 12.08.2014.

Ministru kabineta noteikumi Nr. 461 "Prasības pārtikas kvalitātes shēmām, to ieviešanas, darbības, uzraudzības un kontroles kārtība". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/268347-prasibas-partikas-kvalitates-shemam-to-ieviesanas-darbibas-uzraudzibas-un-kontroles-kartiba>

produktiem, gan augļiem un dārzeņiem, kā arī no piegādāto produktu vienveidības. Ja visām iestādēm piegādāti vieni un tie paši produkti (piemēram, tikai āboli), vērtēšana var būt ātrāka, savukārt, ja dažādām iestādēm tiek piegādāti atšķirīgi produkti (piemēram, vienai – tikai āboli, citai – āboli, bumbieri, burkāni), process var aizņemt ilgāku laiku. Tāpat izskatīšanas ilgumu ietekmē iesniegto pavaddokumentu sakārtotība un kvalitāte. Atbalsta iesniegumu skaits un izvērtēšanas termiņi 2021./2022., 2022./2023. un 2023./2024. mācību gadam ir skatāmi 5. tabulā.

5. tabula

Atbalsta iesniegumu skaits un izvērtēšanas termiņi 2021./2022., 2022./2023. un 2023./2024. mācību gadam

	2021./2022.	2022./2023.	2023./2024.
Atbalsta pretendentu skaits	130	111	109
tai skaitā <u>ražotāji</u> (<i>augļu, dārzeņu primārie ražotāji, kooperatīvās sabiedrības, piena pārstrādes uzņēmumi</i>)	55	51	49
<u>Ražotāju</u> iesniegto atbalsta iesniegumu skaits	328	255	202
<u>Ražotāju</u> iesniegto atbalsta iesniegumi izvērtēti 20 dienu laikā, %	90,55%	96,47%	93,07%

Avots:LAD

- 152 Vienlaicīgi LAD paskaidroja, ka atbalsta pretendenti, kas nav ražotāji, kopā ar atbalsta iesniegumu iesniedz dokumentus, kas apliecina, ka ražotājam ir samaksāts par produktiem, kā to paredz MK noteikumu Nr. 485 34.3. punkts. Atbalsta iesnieguma vērtēšanas laikā LAD izvērtē, vai šādi dokumenti ir iesniegti un vai veiktās samaksas apjoms ir atbilstošs piegādāto produktu vērtībai. Neskaidrību un jautājumu gadījumā LAD komunicē ar atbalsta pretendentu un, ja nepieciešams, arī ar ražotājiem, kuri piegādājuši produktus, lai pārliecinātos, ka samaksa par tiem veikta pilnā apmērā. Lēmums par atbalsta izmaksu tiek pieņemts tikai pēc tam, kad ir apstiprināts, ka par precēm ir samaksāts.
- 153 KP jau norādīja, ka skolu apgādes programmā noteiktie atbalsta iesnieguma iesniegšanas un atbalsta izmaksas termiņi, kurus nosaka skolu apgādes programmu regulējošie ES normatīvie akti, nav tieši sasaistāmi ar norēķinu kārtību starp atbalsta pretendentu un ražotāju. Gadījumos, kad atbalsta pretendenti skolu apgādes programmā ir LPKS, ņemot vērā LPKS darbības specifiku un atbalsta maksājumu saņemšanas noteikumus, praksē var rasties situācijas, kurās NTPAL 5. panta ceturtajā daļā noteiktos norēķinu termiņus objektīvu iemeslu dēļ nav iespējams ievērot. Rezultātā LPKS biedri var saņemt atbalstu, proti, apmaksu par piegādātajām precēm ilgākā termiņā, kas pārsniedz 50 dienas. Jāņem vērā, ka skolu apgādes programma neregulē LPKS iekšējo darbību, tostarp produkcijas iepirkšanu no biedriem, produkcijas laišanu tirgū, norēķinus ar biedriem u. c. – to regulē katras kooperatīvās sabiedrības izveidošanas nosacījumi un kārtība. Šādos apstākļos KP aicina LPKS norēķināties ar saviem biedriem NTPAL 5. panta ceturtajā daļā noteiktajos norēķinu termiņos no atbalsta saņemšanas no LAD brīža. Proti, par norēķinu termiņu starp LPKS un to biedriem būtu uzskatāms periods no atbalsta saņemšanas no LAD līdz

maksājumu veikšanai biedram, nevis laiks starp biedra izrakstīto pavadzīmi un samaksas saņemšanu no LPKS.

- 154 ZM paskaidroja, ka saskaņā ar MK noteikumu Nr. 485 41. punktu atbalsta pretendenti (ražotājs, tostarp šo ražotāju kooperatīvā sabiedrība; pašvaldība vai izglītības iestāde; pārtikas uzņēmums, kas nodrošina ēdināšanu izglītības iestādē), iesniedzot rakstisku pieprasījumu LAD, ir tiesīgi pieprasīt atbalsta priekšfinansējumu kopā 50 % apmērā no piešķirtajām apgādes tiesībām. Līdz ar to LPKS ir iespēja saņemt daļēju finansējumu pirms atbalsta iesnieguma iesniegšanas LAD un atbalsta maksājuma saņemšanas. Gadījumos, kad LPKS statūti vai iekšējie noteikumi to paredz, LPKS var norēķināties ar saviem biedriem par piegādātiem augļiem un dārzeņiem. KP aicina LPKS izmantot MK noteikumu Nr. 485 41. punktu atbalsta priekšfinansējuma saņemšanai, lai LPKS savlaicīgāk norēķinātos ar saviem biedriem par piegādātiem augļiem un dārzeņiem.

Zaļais publiskais iepirkums

- 155 KP jau norādīja, ka piegādātāji var piedalīties valsts un pašvaldības iepirkumos¹²⁴. Ņemot vērā būtisku ZPI īpatsvaru pārtikas un ēdināšanas pakalpojumu kategorijā (ZPI īpatsvars 2022. un 2021. gadā veidoja vairāk nekā 90 % no kopējiem šīs jomas iepirkumiem)¹²⁵, KP aplūko šī noieta kanāla specifiku.
- 156 Ministru kabinets nosaka ZPI principus, prasības un to piemērošanas kārtību, tostarp precēm, kurām piemēro ZPI prasības, piedāvājuma izvērtēšanas kritērijus, iepirkuma līguma izpildes noteikumus un kontroles kārtību. Minētas prasības izklāstītas MK noteikumos Nr. 353. Tāpēc KP izskata MK noteikumus Nr. 353 kopsakarā ar šajā tirgus uzraudzībā saņemtajām atbildēm no piegādātājiem, kas piegādā svaigus augļus, dārzeņus un ogas iestādēm, ievērojot ZPI prasības un kritērijus pārtikas produktu piegādēm.
- 157 ZPI prasības un kritēriji pārtikas produktu piegādēm saskaņā ar MK noteikumu Nr. 353 1. pielikuma 4.1. sadaļu ir attiecināmi uz pārtikas produktu kvalitāti, vides draudzīgām piegādēm un pārtikas produktu sezonālītāti, iepirkuma dalīšanu daļās, tostarp, ievērojot ZM izstrādātos vietējo augļu, ogu un dārzeņu sezonālītātes kalendārus. Saskaņā ar pārtikas produktu kvalitātes prasībām ZPI piegādātiem pārtikas produktiem jāatbilst šādiem nosacījumiem:
- jābūt audzētiem atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības metodēm kā to nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Regulu (ES) Nr. 2018/848 par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu

¹²⁴ "Vietējo pārtikas ķēžu pārstrukturizēšana un noturības stiprināšana krīzes un pēckrīzes laikā Latvijā" (galv. red. I. Pilvere) – 2021. Jelgava, LLU, 109. lpp.

¹²⁵ ZM. Informatīvais ziņojums "Par skolēnu ēdināšanas sistēmas pilnveidošanu Latvijā", 10. lpp. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/81e9fbca-e8e7-4efe-ae3f-d141dabea7dd

marķēšanu, kas aizstāj Padomes Regulu (EK) Nr. 834/2007¹²⁶ (turpmāk – Regula Nr. 2018/848);

- jābūt ražotiem saskaņā ar integrētās ražošanas¹²⁷ kritērijiem vai vismaz 45 % no noteiktas produktu grupas masas vai vērtības (piemēram, dārzeņi) vai konkrētu produktu saraksta (piemēram, kartupeļi, ko paredzēts izmantot ēdināšanas pakalpojumos);
- jāatbilst NPKS prasībām, ko apliecina Pārtikas un veterinārā dienesta izsniegts sertifikāts.

Videi draudzīga piegāde un sezonāli pārtikas produkti nozīmē, ka augļu, ogu un dārzeņu piegādes tiks veiktas, ievērojot sezonalitāti vai transporta emisijas, vai pasūtītāja paredzēto attālumu no pārtikas produktu izcelsmes), piemēram, ne vairāk kā 250 km, izmantojot ceļa infrastruktūru. Iepirkuma dalīšanas daļās prasības nosaka, ka pasūtītājs augļu, ogu un dārzeņu piegādēm ievēro arī ZM izstrādātos vietējo augļu, ogu un dārzeņu sezonalitātes kalendārus, kuri publicēti IUB tīmekļvietnē), u. c.

158 Saskaņā ar MK noteikumu Nr. 353 13. punktu pasūtītājam, proti, iestādei NTPAL 1. panta 7. punkta izpratnē, ir pienākums reizi ceturksnī (līdz 15. aprīlim, 15. jūlijam, 15. oktobrim un 15. janvārim) iesniegt Iepirkumu uzraudzības birojam (turpmāk – IUB) pārskatu par pārtikas produktu piegādes līgumiem, kas iepriekšējā ceturksnī noslēgti, piemērojot Publisko iepirkumu likuma (turpmāk – PIL) 19. panta trešo daļu¹²⁸, proti, kur paredzamā līgumcena ir zemāka par 42 000 *euro*. Pārskatā iekļauj informāciju par iepirkuma priekšmetu, piegādātājiem, ar kuriem noslēgts līgums, līgumcenām, kā arī informāciju par zaļā iepirkuma principu ievērošanu. Ar iesniegtajiem pārskatiem par vides kritēriju piemērošanu noslēgtajiem pārtikas produktu piegādes līgumiem ceturksņos var iepazīties IUB tīmekļvietnē¹²⁹.

159 KP atlasīja un apkopoja IUB tiešsaistē pieejamos darījumus, kur iepirkuma priekšmets ir bioloģiski audzētu kartupeļu piegāde, svaigu kāpostu, sīpolu, burkānu piegāde, svaigi dārzeņi, sakņaugi, svaigi augļi, ogas un to izstrādājumi. Ņemot vērā, ka IUB rīcībā nav pieejama informācija par starp pasūtītājiem/iestādēm un piegādātājiem noslēgtiem līgumiem par svaigiem augļiem, dārzeņiem un ogām (kartupeļiem, kāpostiem, burkāniem, bietēm, sīpoliem, gurķiem, tomātiem, āboliem un zemenēm), KP pieprasīja šo informāciju no atlasītājiem piegādātājiem, kas piegādā svaigus augļus, dārzeņus un ogas iestādēm (valsts, reģionālā vai vietējā iestāde vai vairāku šādu iestāžu apvienība, kas darbojas saskaņā ar publisko tiesību principiem), kas pērk lauksaimniecības un pārtikas preces). No atlasītājiem piegādātājiem trīs uzņēmumi ir pēc iepirkumu daļu skaita nozīmīgākie pārtikas produktu izplatītāji, kas uzvarējuši 2023. gadā iepirkumos ar ZPI

¹²⁶ Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/848/oj>

¹²⁷ Valsts augu aizsardzības dienests. Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas reģistrs. Pieejams: <https://registri.vaad.gov.lv/reg/integretie.aspx>

¹²⁸ PIL 19. panta trešā daļa nosaka, ka pasūtītājs ir tiesīgs nepiemērot PIL 9. panta noteikumus, ja tiek slēgts iepirkuma līgums par pārtikas produktu piegādi, tā paredzamā līgumcena ir zemāka par 42 000 *euro* un tiek ievērotas Ministru kabineta noteiktās zaļā publiskā iepirkuma prasības attiecībā uz pārtikas produktu piegādēm.”

¹²⁹ Pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/vides-kriteriju-piemerosana-partikas-produktu-piegades-ligumiem>

principiem¹³⁰, vai četri uzņēmumi, kas uzvarējuši 2022. gadā iepirkumos ar ZPI principiem¹³¹. Vienlaicīgi KP pieprasīja informāciju par norēķinu termiņiem, kuros iestādes veic apmaksu par piegādātām precēm.

- 160 Analizējot piegādātāju, kas izpildīja iestāžu pasūtījumus atbilstoši MK noteikumiem Nr. 353, laika periodā no 2022. gadam līdz 2024. gada otrajam ceturksnim, sniegto informāciju, KP konstatē, ka iestādes ar piegādātājiem par svaigiem augļiem, dārzeņiem un ogām slēdz rakstveida līgumus, tostarp nosakot norēķinu termiņus un norēķinu kārtību. Rakstveida līgumos norēķinu termiņi ir 10, 15, 20 un 30 dienas.
- 161 Tirgus uzraudzībā iesniegtajos līgumos starp iestādēm un piegādātājiem KP konstatē, ka noteikts no NTPAL 5. panta ceturtajā daļā atšķirīgs samaksas termiņa atskaites punkts. Proti, līgumos samaksa par piegādātām lauksaimniecības un pārtikas precēm tika paredzēta:
- noteiktā dienu skaitā pēc preču piegādes dienas;
 - pēc preču saņemšanas un pavaddokumentu parakstīšanas;
 - pēc pavaddokumentu abpusējas parakstīšanas;
 - pēc rēķina saņemšanas;
 - pēc elektroniskā formātā rēķina saņemšanas;

Tāpēc KP aicina pasūtītājus PIL izpratnē jeb pircējus NTPAL izpratnē iepirkuma sagatavošanā atbilstoši PIL 19. panta noteikumiem ņemt vērā NTPAL 5. panta ceturtais daļas noteikums norēķinu termiņa aprēķināšanai par piegādātām lauksaimniecības un pārtikas precēm, tostarp par svaigiem augļiem, dārzeņiem un ogām, nosakot, ka termiņš par piegādātajām lauksaimniecības un pārtikas precēm jāskaita, sākot no faktiskās preču piegādes dienas, nevis no pavaddokumentu izrakstīšanas, parakstīšanas vai saņemšanas brīža.

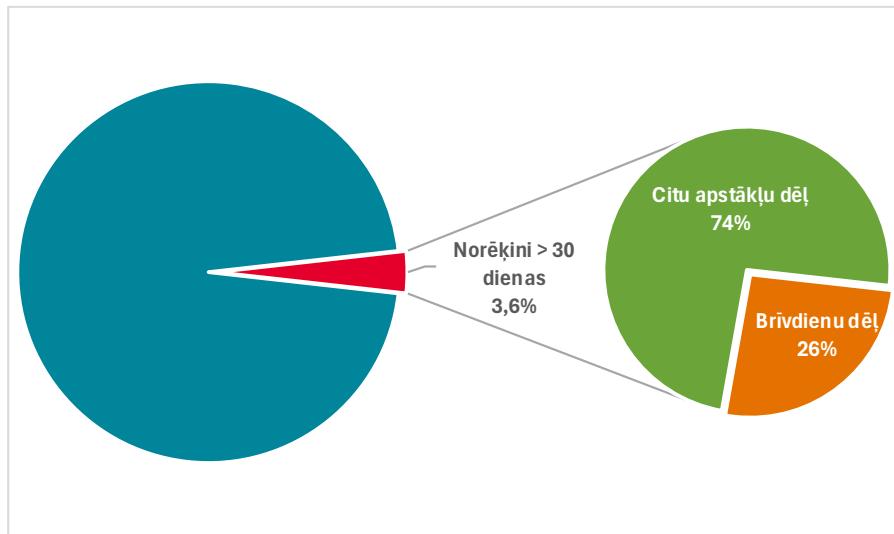
- 162 Aplūkojot publiskajos reģistros¹³² esošos līgumus, kas noslēgti starp iestādēm un piegādātājiem atbilstoši prasībām zaļajam publiskajam iepirkumam par kartupeļu, dārzeņu, augļu un ogu piegādi, KP konstatē, ka norēķinu termiņš ir noteikts 30 dienas no preču piegādes. Kā obligāts priekšnoteikums līgumos ar iestādēm ir norādīts ne tikai preču piegāde, bet arī piegādātāja iesniegta un pircēja akceptēta preču pavadzīmes saņemšana.
- 163 Analizētajā laika periodā tika konstatēts, ka 3,6 % (n=4022) gadījumu iestādes kavēja maksājumus piegādātājiem, proti, norēķinu termiņš bija garāks nekā 30 dienas (17. attēls). No šiem kavējumiem 26 % bija saistīti ar brīvdienām, savukārt 74 % – ar citiem iemesliem. Savukārt 0,1 % (n=144) gadījumos iestāžu norēķini ar piegādātājiem bija garāki nekā 60 dienas. KP konstatē, ka lielākajā daļā gadījumu iestādes norēķinās par piegādātajām precēm līgumā noteiktajos termiņos, proti, 10, 15, 20, 30

¹³⁰ VARAM. Par zaļā iepirkuma īstenošanu valsts pārvaldē 2023. gadā, 16. lpp. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/media/39447/download?attachment>

¹³¹ VARAM. Par zaļā iepirkuma īstenošanu valsts pārvaldē 2022. gadā, 16. lpp. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/media/35469/download?attachment>

¹³² Elektronisko iepirkumu sistēmas. Pieejams: <https://www.eis.gov.lv/EIS/>

dienu laikā pēc to piegādes. Taču daļā gadījumu samaksa tiek veikta vēlāk nekā noteiks līgumos un NTPAL 5. panta ceturtās daļas noteikumos.

17. attēls. **Iestāžu norēķinu termiņa kavējumi**

Datu avots: KP izstrādāts, izmantojot tirgus dalībnieku sniegtos datus

Zaļā publiskā iepirkuma noteikumu iedarbība

- 164 2024. gadā no 310 iepirkumiem pārtikas un ēdināšanas pakalpojumu kategorijā 49 iepirkumi bija ZPI. 2024. gadā novērots pārtikas un ēdināšanas iepirkuma samazinājums līdz 91,1 milj. *euro*¹³³, salīdzinot ar 202 milj. *euro* 2022. gadā. ZPI īpatsvars pārtikas un ēdināšanas pakalpojumu kategorijā 2024. gadā veidoja 10 % (9 078 653 *euro*)¹³⁴ no kopējiem šīs jomas iepirkumiem. Šādi dati liecina par strauju ZPI īpatsvara kritumu divu gadu laikā, jo, kā jau tika minēts, 2022. un 2021. gadā ZPI īpatsvars pārtikas un ēdināšanas pakalpojumu kategorijā veidoja vairāk nekā 90 % no kopējiem šīs jomas iepirkumiem. IUB paskaidroja, ka ZPI īpatsvara kritums var tikt saistīts ar to, ka pasūtītāji, kas līdz ar jaunajām e-veidlapām par iepirkuma paziņojuma saturu atbild paši, attiecīgo iepirkumu paziņojumu e-veidlapās neatzīmē tos sadaļā "Stratēģiskie iepirkumi", lai tie klasificētos tai skaitā kā ZPI. Proti, līdz 25.10.2023. IUB pārbaudīja iepirkumu publikācijas manuāli un atdeva tās labošanai, ja pārtikas un ēdināšanas iepirkumos netika norādīta atsauce uz ZPI.
- 165 KP sniedz ieskatu par piegādātājiem, kas piegādā preces atbilstoši kvalitātes prasībām ZPI, proti, atbilstoši NPKS, bioloģiskās lauksaimniecības shēmas un integrētas ražošanas prasībām.

¹³³ Sk. IUB. Iepirkumu dati. Atlasīti CVP kodu 03000000-1 (Lauksaimniecības, saimniecības, zivsaimniecības, mežsaimniecības un sasaistīta produkcija) un 15000000-8 (Pārtikas produkti, dzērienu, tabaka un saistīta produkcija). Pieejams: <https://info.iub.gov.lv/visual>

¹³⁴ Sk. IUB. Iepirkumu dati. Stratēģiskie iepirkumi. Atlasīti CVP kodu 03000000-1 (Lauksaimniecības, saimniecības, zivsaimniecības, mežsaimniecības un sasaistīta produkcija) un 15000000-8 (Pārtikas produkti, dzērienu, tabaka un saistīta produkcija). Pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/vides-kriteriju-piemerosana-partikas-produktu-piegades-ligumiem>

- 166 Pārtikas un veterinārā dienesta (turpmāk – PVD) mājaslapā ir publiskots saraksts ar NPKS produktiem un to ražotājiem¹³⁵. 12.02.2025. NPKS bija reģistrēti 236 uzņēmumi, kuru ražotas preces ieguva zaļās krāsas un bordo krāsas “karoti” jeb NPKS norādi. NPKS sarakstā ir iekļauti arī uzņēmumi, kuriem sertifikāts vairs nav spēkā un tie šajā sarakstā ir īpaši atzīmēti. No NPKS reģistrēto uzņēmumu saraksta 37 uzņēmumi nodarbojas ar Latvijai raksturīgu dārzeņu, augļu un ogu audzēšanu.
- 167 PVD reģistrā “Kontroles institūcijās reģistrētie bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumi”¹³⁶ ir uzskaitīti uzņēmumi, kuriem ir bioloģiskās lauksaimniecības operatoru sertifikāti¹³⁷. PVD reģistrā bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumu ir 3950 (saraksts aktualizēts 13.02.2025.). Atšķirībā no NPKS norādes jeb zaļās vai bordo krāsas “karotes” ieguvējiem Regulas Nr. 2018/848 par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu 35. pantā pirmās daļas kārtībā saņemtie sertifikāti negarantē, ka svaigi augļi, dārzeņi un ogas ir audzētās Latvijā vai kādā no ES dalībvalstīm. Saskaņā ar Regulas Nr. 2018/848 34. panta pirmo daļu sertifikātus iesniedz jebkuram tirgus dalībniekam vai tirgus dalībnieku grupai, kas ražo, sagatavo, izplata vai uzglabā bioloģiskos vai pārejas produktus, importē šādus produktus no trešās valsts vai eksportē šādus produktus uz trešo valsti.
- 168 Integrēto ražošanu regulē MK 15.09.2009. noteikumi Nr. 1056 “Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas, uzglabāšanas un marķēšanas prasības un kontroles kārtība”¹³⁸ (turpmāk – MK noteikumi Nr. 1056), kas izdoti saskaņā ar Lauksaimniecības un lauku attīstības likumu. Atbilstoši MK noteikumu Nr. 1056 23. punktam Valsts augu aizsardzības dienests (turpmāk – VAAD) katru gadu, veicot Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas reģistrā¹³⁹ iekļauto audzētāju kontroli, vismaz no pieciem procentiem reģistrā iekļauto personu saimniecībām ņem augu vai augu produktu paraugus augu aizsardzības līdzekļu darbīgo vielu klātbūtnes pārbaudei. 15.05.2025. Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas reģistrā bija iekļauti 527 audzētāji.
- 169 MK noteikumu Nr. 353 18. punktā noteikta kārtība, kā tiek kontrolēta piegādāto preču atbilstība starp iestādēm un piegādātajiem noslēgtajiem līgumiem atbilstoši ZPI prasībām. Kontroli veic PVD izlases kārtībā vai pēc pasūtītāja vai sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja pieprasījuma. Vienlaicīgi MK noteikumu Nr. 353 1. pielikuma 4.1. punktā noteikts, ka iestādes līgumā ar piegādātāju paredz cita starpā:

¹³⁵ PVD. Nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas produkti un to ražotāji. Pieejams: https://pakalpojumi.pvd.gov.lv/lv/ipvd/other_registers/folders

¹³⁶ Pieejams:

<https://registri.pvd.gov.lv/cr/faili/f56278a57b6f1ee4235a72249b9c6c27>

¹³⁷ Pieejams:

<https://webgate.ec.europa.eu/tracesnt/directory/publication/organic-operator/index#!?sort=-issuedOn>

¹³⁸ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/197883-lauksaimniecibas-produktu-integretas-audzšanas-uzglabšanas-un-markšanas-prasibas-un-kontroles-kartiba>

¹³⁹ VAAD. Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas reģistrs. Pieejams: <https://registri.vaad.gov.lv/reg/integretie.aspx>

- pienākumu piegādātājam, ja tas pats nav bioloģiskās lauksaimniecības vai nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas, vai lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas prasībām atbilstošu produktu ražotājs vai audzētājs, attiecībā uz produktiem, kuri atbilst minētajām prasībām, iesniegt iestādei ražotāju un/vai audzētāju sarakstu, norādot to kontaktinformāciju, un ar ražotāju un/vai audzētāju noslēgtu līgumu par sadarbību ar attiecīgo piegādātāju katra konkrētā pārtikas produktu piegādes līguma izpildē;
- pārtikas produktu sarakstu, norādot produktu ražotāju vai audzētāju un to izcelsmes valsti, kas izstrādāts atbilstoši iestādes iepirkuma tehniskajā specifikācijā noteiktajām prasībām;
- pienākumu piegādātājam savlaicīgi informēt un vienoties ar iestādi par iespējamu piegādēs paredzētā produkcijas sortimenta maiņu, aizstājot tehniskajā specifikācijā iekļautos produktus ar jauniem ekvivalentiem (piem., vienu nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas produktu var aizstāt pret citu nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas produktu) vai kvalitatīvi labākiem produktiem (lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas prasībām atbilstošu produktu vai nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas produktu var aizstāt ar bioloģiskajām prasībām atbilstošu produktu).

170 KP konstatē, ka piegādātāji tehniskajā piedāvājumā norāda ražotāju un/vai audzētāju sarakstu, lai iestādes varētu pārliecināties par atbilstību iestādes tehniskajā specifikācijā norādīto. Konstatējams, ka daļa piegādātāju ZPI darbojas kā starpnieki starp iestādēm, kas iepērk svaigus augļus, dārzeņus un ogas, un vietējiem audzētājiem. Līdz ar to "īsas piegādes ķēdes"¹⁴⁰ tiek pagarinātas, kas varētu padarīt norēķinu termiņus vēl garākus un arī palielināt iepirkuma cenu. Savukārt, ZM ieskatā, dažos gadījumos, īpaši, kad mazajiem ražotājiem ir ierobežotas iespējas piedalīties ZPI ierobežotā sortimenta vai apjoma dēļ, piegādes ķēdes pagarinājums var tikt arī pozitīvi vērtējams, jo var palielināt vietējo ražotāju spēju piedalīties iepirkumos. Īpaši pozitīvi tas ir vērtējams, ja starpnieks ir LPKS.

171 KP konstatē, ka gadījumos, kad piegādātājs vienojas ar iestādi par iespējamu piegādēs paredzētā produkcijas sortimenta maiņu, MK noteikumu Nr. 353 1. pielikuma 4.1. punktā tiek nošķirti ekvivalentie kvalitātes kritēriji ZPI. Proti, bioloģiskajām prasībām atbilstošas preces tiek uzskatītas par kvalitatīvi labākajām precēm nekā lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas prasībām atbilstošas preces vai NPKS preces. KP norāda, ka atšķirībā no NPKS norādes jeb zaļās vai ar bordo krāsas "karotes" ieguvējiem Regulas Nr. 2018/848 par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu 35. pantā pirmās daļas kārtībā saņemtie sertifikāti negarantē, ka preces svaigu augļu, dārzeņu un ogu kategorijā ir audzētās Latvijā vai kādā no ES dalībvalstīm. Atbilstoši Regulas Nr. 2018/848 noteikumiem arī trešajās valstīs ražotas preces var būt līdzvērtīgas Latvijā un ES ražotām precēm. Regulas Nr. 2018/848 noteikumos nav noteikts, ka bioloģiskā lauksaimniecība varētu tikt uzskatīta par labāku kvalitātes kritēriju, turklāt Regulas Nr. 2018/848 preambulas 2. apsvērumā noteikts, ka bioloģiskā ražošana tiecas sasniegt

¹⁴⁰ Agroresursu un ekonomikas institūts. Vietējo pārtikas produktu veicināšanas un aizsardzības pasākumi Eiropas Savienības valstīs. Pieejams: https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2024/04/Vietejo-partikas-produktu-veicinasanas-un-aizsardzibas-pasakumi-Eiropas-Savienibas-valstis_GALA.pdf

tos pašus kopējās lauksaimniecības politikas mērķus, kas raksturīgi visām ES lauksaimniecības produktu kvalitātes shēmām. Līdz ar to, lai MK noteikumi Nr. 353 kļūtu par efektīvu instrumentu ZPI kvalitātes kritērijiem kvalificējošo audzētāju un ražotāju atbalstam, KP ieskatā, tie būtu jāpārskata politikas veidotājiem, tostarp VARAM un ZM, iesaistot IUB, PVD, VAAD, Latvijas kartupeļu, dārzeņu, augļu un ogu audzētāju asociācijas, kā arī pašus audzētājus.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

- 172 Veicot tirgus uzraudzību, KP konstatē, ka lielākā daļa no augļu un dārzeņu audzētājiem ir mazās saimniecības; mazo saimniecību īpatsvars Latvijā ir viens no lielākajiem ES. Izmaiņas augļu, dārzeņu, kā arī kartupeļu saimniecību skaitā notiek galvenokārt uz mazo saimniecību slēgšanas rēķina. Audzētājiem nav piemērotu pagrabu un saldētavu, kas nepieciešamas, lai produkciju uzglabātu eksportam. Jauni kooperatīvi augļu, ogu un dārzeņu nozarē veidojas lēni.

KP aicina **audzētājus** izvērtēt iespējas sadarboties, kļūstot par biedriem jau esošajās atzītajās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajās sabiedrībās, vai veidojot jaunas. Šāda sadarbība var stiprināt to tirgus pozīcijas, veicināt efektīvāku resursu izmantošanu un nodrošināt labākus nosacījumus sarunās ar pircējiem. Kooperācija arī sekmē realizēto produkcijas apjomu, loģistikas optimizāciju un lielāku pievienoto vērtību, kas kopumā uzlabo audzētāju konkurētspēju.

- 173 Tirgus uzraudzībā konstatēts, ka par atskaites punktu norēķinu termiņa noteikšanai līgumos gan mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības piegādes ķēdes posmā, gan iestāžu norēķinos ne vienmēr tiek izmantota preču piegādes diena, kā to nosaka NTPAL 5. panta ceturtā un piektā daļa. Neprecīzi norādītie norēķinu termiņa kritēriji var radīt riskus pircēju un piegādātāju sadarbībā, kļūdaini aprēķinot norēķinu termiņa sākuma datumu.

KP aicina gan **pircējus**, gan **pasūtītājus iepirkuma sagatavošanā** atbilstoši PIL 19. panta noteikumiem ņemt vērā NTPAL 5. panta ceturtās un piektās daļas noteikumus un nodrošināt korektu norēķinu termiņu aprēķinu.

- 174 Neskatoties uz noteiktiem maksājuma termiņiem, kas saskaņā ar normatīvo regulējumu ir jāievēro, konstatējams, ka, lai gan līgumos norēķinu termiņi atbilst NTPAL, faktiski pircēji (mazumtirgotāji un vairumtirgotāji) bieži veic maksājumus ar kavēšanos, kas rada finansiālu spiedienu uz lauksaimniecības nozares dalībniekiem, negatīvi ietekmējot to naudas plūsmu. Tirgus uzraudzībā konstatēti atsevišķi gadījumi, kad gan vairumtirgotāji, gan mazumtirgotāji ar svaigu dārzeņu, augļu, ogu un kartupeļu piegādātājiem norēķinās termiņā, kas pārsniedz 30 dienas. Padziļinātajā izpētē mazumtirdzniecības piegādes ķēdes posmā, analizēja 35,7 % (n=3100) gadījumus, kad mazumtirgotāju norēķinu termiņi pārsniedza 20 un 30 dienas. KP veica preču pavadzīmes-rēķinu vai starptautisko preču transporta pavadzīmju un maksājuma uzdevumu, kas apliecina preču piegādes un veiktās samaksas faktu darījumos, izpēti. KP konstatēja, ka norēķinu termiņš pirmšķietami netiek ievērots 8,5 %

(n=736) darījumos. Vairumtirdzniecības piegādes ķēdes posmā, veicot padziļināto izpēti par 12 % (n=150) gadījumiem, kad pircēji pirmšķietami kavēja maksājumus piegādātājiem, proti, norēķinu termiņš bija garāks nekā 30 dienas, KP konstatēja 10,4 % (n=125) šādus darījumus. Vienlaicīgi, gan mazumtirdzniecības, gan vairumtirdzniecības piegādes ķēdes posmā KP konstatēja, ka pastāv tādi gadījumi, kad mazumtirgotāji un vairumtirgotāji ievēro NTPAL noteiktos norēķinu termiņus, taču neievēro līgumos noteiktos norēķinu termiņus, kas ir īsāki nekā NTPAL noteiktie norēķinu termiņi.

KP aicina **mazumtirgotājus un vairumtirgotājus** nodrošināt regulārus norēķinus ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem gan atbilstoši NTPAL 5. panta ceturtās un piektās daļas noteikumiem, gan līgumos noteiktajiem termiņiem. KP aicina **pircējus visos piegādes ķēdes posmos** būt atbildīgiem un ne tikai ievērot NTPAL sadarbībā ar piegādātājiem, bet arī rēķināties ar piegādātājiem visā piegādes ķēdē un apzināties, ka nesamērīgie norēķinu termiņi nākamajos piegādes ķēdes posmos var novest pie aizkavētiem norēķinu termiņiem katrā iepriekšējā piegādes ķēdes posmā. Jautājums par to, vai tiek pārkāpts NTPAL 5. panta pirmās daļas 1. punkts, kurā noteikts aizliegums izdarīt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes līgumā vienpusējus grozījumus, kas cita starpā attiecas uz maksājuma nosacījumiem, vērtējams katrā situācijā individuāli, ņemot vērā konkrētā gadījuma faktiskos apstākļus.

- 175 KP konstatēja, ka daļa darījumu mazumtirgotāju un vairumtirgotāju norēķinu termiņi par augļiem, ogām, dārzeņiem un kartupeļiem pārsniedz 30 dienas.

KP iesaka **pircējiem** izmantot tās informatīvajā materiālā¹⁴¹ izstrādātus kritērijus norēķinu termiņu atbilstības izvērtēšanā ātrbojīgām precēm, kurām saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1169/2011¹⁴² X pielikuma 1. punkta d) apakšpunkta pirmo atkāpi nav jānorāda minimālais derīguma termiņš, lai novērstu iespējamus NTPAL pārkāpumu riskus pircēju darbībā.

- 176 Latvijā reģistrētajiem piegādātājiem līgumos paredzēti augstāki līgumsodi un apdrošināšanas prasības nekā ārvalstu piegādātājiem. Divu lielāko mazumtirgotāju līgumos ir paredzētas tiesības vienpusēji mainīt līgumus, tostarp nekvalitatīvu preču gadījumā, kas dod priekšrocības pircējiem.

Gadījumos, kad pircēji par tiem pašiem līguma noteikumu pārkāpumiem saviem piegādātājiem līdzvērtīgos apstākļos piemēro dažāda apmēra sankcijas, tas neatbilst labticības un godprātības principiem. KP atkārtoti

¹⁴¹ KP. Kritēriji svaigu augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu atzišanai par ātrbojīgām lauksaimniecības un pārtikas precēm Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likuma izpratnē. 2025. gads: Informatīvais materiāls pircējiem. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/13364/download?attachment>

¹⁴² Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1169/2011 par pārtikas produktu informācijas sniegšanu patērētājiem un par grozījumiem Eiropas Parlamenta un Padomes Regulās (EK) Nr. 1924/2006 un (EK) Nr. 1925/2006, un par Komisijas Direktīvas 87/250/EEK, Padomes Direktīvas 90/496/EEK, Komisijas Direktīvas 1999/10/EK, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2000/13/EK, Komisijas Direktīvu 2002/67/EK un 2008/5/EK un Komisijas Regulas (EK) Nr. 608/2004 atcelšanu. Pieejams: <http://data.europa.eu/eli/reg/2011/1169/2025-04-01>

aicina **pircējus** pārskatīt līgumsodu apmērus par kvalitātes un nekaitīguma prasībām, nodrošinot vienlīdzīgu pieeju Latvijas un ārpus Latvijas reģistrētiem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem. Lai izvērtētu līgumsoda apmēra samērīgumu pircēji var izmantot šādus kritērijus (nav izsmeljošs kritēriju uzskaitījums):

- 1) noteikt līgumsoda apmēru atkarībā no līguma pārkāpuma veida, smaguma un ilguma;
- 2) izvērtēt līgumsoda samērīgumu, ņemot vērā līgumsoda samērību attiecībā pret mazāko iespējamo tipisko līguma pārkāpumu, par kuru līgumsods var tikt piemērots;
- 3) līgumsoda samērīguma izvērtēšanai noskaidrot, (1) vai piemērotais līgumsods atbilst vispārpieņemtai praksei, (2) vai norādes par piemērojamo līgumsodu bija skaidras un nepārprotamas, (3) vai attiecīgie noteikumi par līgumsodiem būtu pieņemami, godīgi un līdzvērtīgi izturoties pret piegādātāju.¹⁴³

177 Ar ārvalstu piegādātājiem mazumtirgotāji un vairumtirgotāji vispirms vienojas par preču pieejamību un tikai tad veic pasūtījumus. Savukārt ar Latvijas piegādātājiem mazumtirgotāji pasūtījumus veic elektroniski, un šādi veikts pasūtījums kļūst piegādātajam saistošs, nevienojoties par preču pieejamību. Kaut gan līgumos starp mazumtirgotājiem un piegādātājiem ir paredzētas iepirkuma apjomu aplēses vai prognozes, to juridiskais spēks tiek interpretēts dažādi un bieži vien mazumtirgotājiem nav saistošs. Līdz ar to Latvijas piegādātāji var nonākt konkurences ziņā nelabvēlīgākā stāvoklī.

KP aicina **pircējus** rūpīgi izvērtēt prognozes par plānotiem pasūtāmiem preču daudzumiem, ja tās neuzliek saistības. Ja šādas aplēses tiek izteiktas bez rakstveida līguma, tas var rādīt nesamērīgu ekonomisko risku piegādātājiem. Tāpēc KP atbalsta "lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījuma" definīcijas iekļaušanu NTPAL.

178 Lai gan norēķini ar ražotājiem un ražotāju kooperatīvajām sabiedrībām tiek veikti 20 dienu laikā, KP secina, ka mazumtirgotāji arvien biežāk norēķinās ilgāk nekā 30 dienās par precēm, kas tiek piegādātas trīs un vairāk reizes nedēļā. Mazumtirgotāji to skaidro ar atšķirīgām normatīvo aktu prasībām līgumu noslēgšanas brīdī un ar pārrunu rezultātā panāktām vienošanām ar piegādātājiem.

Lai nodrošinātu regulārus norēķinus, KP atbalsta beznosacījuma 20 dienu norēķinu termiņu ar ražotājiem vai ražotāju kooperācijām par precēm, kas tiek piegādātas vismaz trīs reizes kalendārās nedēļas laikā NTPAL ietvaros. Vienlaicīgi KP aicina **pircējus visos piegādes ķēdes posmos** būt atbildīgiem un apzināties, ka norēķinu termiņu pagarināšana nākamajos piegādes ķēdes posmos var novest pie aizkavētiem norēķinu termiņiem katrā iepriekšējā piegādes ķēdes posmā.

179 KP konstatē, ka kooperatīvo sabiedrību un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību norēķinu termiņi ar saviem biedriem bija garāki par 30 dienām 45 % (n=244) gadījumos no kopējiem apskatītajiem

¹⁴³ Sk. KP. Par mazumtirgotāju sankcijām pret piegādātājiem par līguma noteikumu pārkāpumiem: Tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums, 2022. 134. rindkopu.

darījumiem, no kuriem 12 % gadījumu bija saistīti ar brīvdienām, savukārt 88 % – ar citiem iemesliem. Skolu apgādes programmā norēķinu termiņi ir NTPAL 5. panta sestās daļas 3. punktā noteikts izņēmums no NTPAL 5. panta ceturtās daļas noteikumiem par norēķinu termiņiem. Ņemot vērā atbalsta saņemšanas specifiku skolu apgādes programmā un to, ka atbalsta iesnieguma iesniegšanas termiņi un atbalsta izmaksas termiņi nav sasaistāmi ar norēķinu kārtību starp atbalsta pretendentu un ražotāju, NTPAL 5. panta ceturtajā daļā noteiktie norēķinu termiņi objektīvu iemeslu dēļ nevar tikt ievēroti, jo lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības biedri var saņemt atbalstu jeb apmaksu par piegādātām precēm ilgāk nekā 50 dienu laikā.

KP aicina **lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības** izmantot atbalsta priekšfinansējuma saņemšanas iespējas, kas noteiktas MK noteikumu Nr. 485 41. punktā, lai tās varētu ātrāk norēķināties ar saviem biedriem par piegādātiem augļiem un dārzeņiem skolu apgādes programmā.

- 180 KP konstatē, ka iestādes publiskajos iepirkumos, tostarp arī zaļajā publiskajā iepirkumā, pirmšķietami 3,6 % (n=4022) gadījumu kavēja maksājumus piegādātājiem, proti, norēķinu termiņš bija garāks nekā 30 dienas. No šiem kavējumiem 26 % bija saistīti ar brīvdienām, savukārt 74 % – ar citiem iemesliem. Savukārt 0,1 % (n=144) gadījumu iestāžu norēķini ar piegādātājiem bija garāki nekā 60 dienas.
- 181 KP konstatē, ka zaļajos publiskajos iepirkumos tiek nošķirti ekvivalentie kvalitātes kritēriji. Proti, bioloģiskajām prasībām atbilstošas preces tiek uzskatītas par kvalitatīvi labākajām precēm nekā lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas prasībām atbilstošas preces vai NPKS preces. Regulas Nr. 2018/848 par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu noteikumos nav noteikts, ka bioloģiskā lauksaimniecība varētu tikt uzskatīta par labāku kvalitātes kritēriju, turklāt Regulas Nr. 2018/848 preambulas 2. apsvērumā noteikts, ka bioloģiskā ražošana tiecas sasniegt tos pašus kopējās lauksaimniecības politikas mērķus, kas raksturīgi visām ES lauksaimniecības produktu kvalitātes shēmām.

Lai MK noteikumi Nr. 353 kļūtu par efektīvu instrumentu ZPI kvalitātes kritērijiem kvalificējošo audzētāju un ražotāju atbalstam, KP ieskatā, tie būtu jāpārskata **politikas veidotājiem**, tostarp **VARAM** un **ZM**, iesaistot **IUB, PVD, VAAD**, Latvijas kartupeļu, dārzeņu, augļu un ogu **audzētāju asociācijas**, kā arī pašus **audzētājus**.

- 182 KP konstatē, ka tirgus uzraudzībā izvirzītā hipotēze, ka piegādātāji augļu, dārzeņu un ogu sektorā cieš no novēlotiem norēķinu termiņiem ir apstiprinājusies, jo KP identificēja iespējamās negodīgas tirdzniecības prakses izpausmes un potenciālus NTPAL pārkāpuma riskus. Vienlaicīgi norādāms, ka pēdējo divu gadu laikā KP nav saņemts neviens ziņojums no piegādātājiem vai nozares asociācijām, kas liecinātu par pircēju negodīgu tirdzniecības praksi.¹⁴⁴ KP ieskatā, augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu

¹⁴⁴ KP: Pārtikas piegādātāju drosme ziņot par pārkāpumiem palīdzētu veicināt godīgu konkurenci pārtikas piegādes ķēdē. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/jaunums/kp-partikas-piegadataju-drosme-zinot-par-parkapumiem-palidzetu-veicinat-godigu-konkurenci-partikas-piegades-kede>

piegādes ķēdes posmu struktūra un apgrozījums katrā no piegādes ķēdes posmiem neliecina par spēku samēriību tajos. Proti, tirgus dalībnieku tirgus varas pozīcijas (angliski – *buyer power*) katrā nākamajā piegādes ķēdes posmā ir stiprākās, savukārt katrā iepriekšējā piegādes ķēdes posmā netiek nodrošināta spēja pilnā mērā aizstāvēt savas intereses (angliski – *bargaining power*). Tādējādi, nepastāvot līdzvērtīgām tiesībām līgumslēdzēju attiecībās un “baiļu faktora” ietekmē, augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu piegādātāji un to pastāvošas asociācijas neziņo par negodīgas tirdzniecības prakses veidiem, kurus pret tiem vērš pircēji aiz bailēm, ka spēcīgākā puse, t. i., pircējs, var izbeigt komerciālās attiecības.

KP aicina **kartupeļu, augļu, ogu un dārzeņu audzētāju asociācijas** aktīvi pārstāvēt savu biedru intereses, apkopot sadarbības problēmas ar lauksaimniecības un pārtikas preču pircējiem un ziņot par NTPAL pārkāpumiem. Ievērojot ziņojumā konstatēto pretrunīgo informāciju attiecībā uz norēķinu termiņu problemātiku (t. i., 2023. gada sākumā veiktā ikgadējās anonīmās piegādātāju aptaujas¹⁴⁵ rezultāti norādīja uz norēķinu termiņu kavējumiem, savukārt asociācijas vai nu neuztver šo jautājumu kā problemātisku vai arī to rīcībā nav šādas informācijas. KP rekomendē asociācijām regulāri apkopot datus par norēķinu termiņu ievērošanu no lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotāju¹⁴⁶ un pircēju¹⁴⁷ puses, piemēram, ik ceturksni vai vienu reizi pusgadā nosakot biedriem par pienākumu sniegt tabulā strukturētu informāciju, kas vēlāk tiek apkopota, iezīmējot konkrētas preču grupas, kur problemātika novērojama.

7. tabula

Jautājums	Biedrs Nr.1	Biedrs Nr.2	(...)
1. Kopējais/vidējais sadarbības partneru skaits			
2. Sadarbības partneru skaits, kas nav norēķinājušies NTPAL likuma ietvaros noteiktajos termiņos:			
2.1. par svaigiem dārzeņiem un ogām, kas vienā kalendāra nedēļā tiek piegādāti vismaz trīs reize, - ilgāk par 20 dienām pēc to piegādes (ja vien nepastāv rakstiska vienošanās par citu norēķinu termiņu)			

¹⁴⁵ KP aptauja par NTPAL darbības novērtējumu praksē piegādātāju un iepircēju attiecībās pirms un pēc NTPAL stāšanās spēkā.

¹⁴⁶ Sk. NTPAL 1. panta 4. punktu: lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājs – saimnieciskās darbības veicējs vai saimnieciskās darbības veicēju apvienība, kas pastāvīgā tirdzniecības vietā mazumtirdzniecībā pārdod lauksaimniecības un pārtikas preces.

¹⁴⁷ Sk. NTPAL 1. panta 7. punktu: pircējs – fiziskā vai juridiskā persona vai šādu personu apvienība neatkarīgi no vietas, kurā tā veic saimniecisko darbību, ja tās pēdējā finanšu gada neto apgrozījums pārsniedz 2 000 000 *euro*, vai Eiropas Savienībā esoša iestāde (valsts, reģionālā vai vietējā iestāde vai vairāku šādu iestāžu apvienība, kas darbojas saskaņā ar publisko tiesību principiem), kas pērk lauksaimniecības un pārtikas preces.

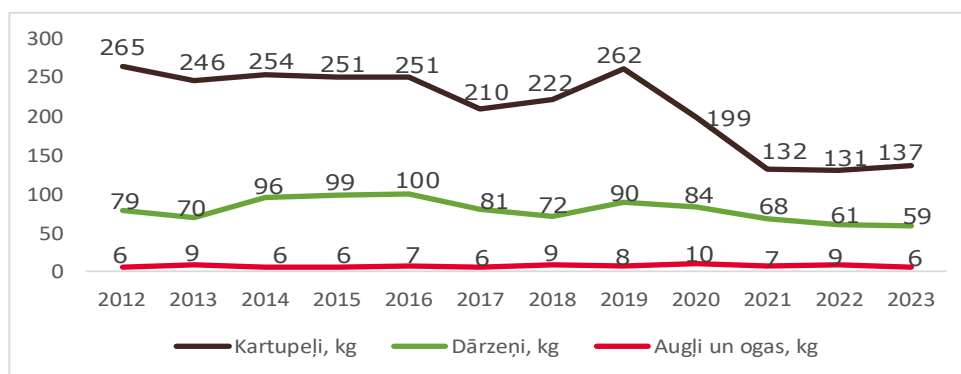
2.2. par ātrbojīgām precēm (derīguma termiņš līdz 30 dienām) – ilgāk par 30 dienām pēc to piegādes.			
Kopā:			

- 183 Datu pieejamības grūtību dēļ KP iesaka izveidot darba grupu, kas apvienotu **starpinstitūciju un nozares asociāciju** pārstāvjus. Darba grupa veicinātu savstarpējo koordināciju, t. sk. datu vākšanā, uzkrāšanā, apkopošanā, izglītošanā un kopējā komunikācijas aktivitāšu uzlabošanā, kas vienlaicīgi arī varētu definēt atbalsta un attīstības stratēģijas audzētājiem un ražotājiem.

PIELIKUMS

IMPORTA UN EKSPORTA BILANCE: KONKURENCE LATVIJAI RAKSTURĪGO DĀRZEŅU, AUGĻU UN OGU AUDZĒTĀJIEM

- 1 Augkopības produktu ražošanas uz vienu iedzīvotāju dati (sk. 1. attēlu) liecina, ka dārzeņi, augļi un ogas pārsvarā tiek importēti. Arī pārtikas produktu patēriņa dati svaigiem dārzeņiem, augļiem un ogām liecina par šo apgalvojumu: kartupeļu patēriņš – 47,89 kg, tomātu – 12,58 kg, gurķu – 10,33 kg, kāpostu – 6,93 kg, burkānu – 8,42 kg, biešu – 2,78 kg, sīpolu – 6,25 kg vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā¹⁴⁸. Izņēmums ir kartupeļi, kuru patēriņš ir zemāks nekā to ražošana.

1. attēls. **Augkopības produktu ražošana uz vienu iedzīvotāju (kg) 2012.–2023. gadā**

Avots: KP izstrādāts, izmantojot CSP datus¹⁴⁹

Kartupeļi

- 2 Kartupeļu (izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu) importa un eksporta tendences aplūkojamas 2. attēlā. Gan kartupeļu importam, gan eksportam ir pieaugoša tendence: kartupeļu imports un eksports vērtības izteiksmē pieauga 9 reizes aplūkotajā periodā, pēc apjoma kartupeļu imports palielinājās 4,9 reizes un kartupeļu eksports – 6,2 reizes. Ņemot vērā, ka pieejamie eksporta dati ietver arī reeksporta datus, proti, tie atspoguļo Latvijas, kā tranzītvalsts, eksporta dinamiku, kā arī tie neatspoguļo sezonālās cenu svārstības, vidējie kartupeļu importa un eksporta cenu dati ne vienmēr nozīmēs, ka tiek importēta lētā produkcija un tiek eksportēta dārgā produkcija.

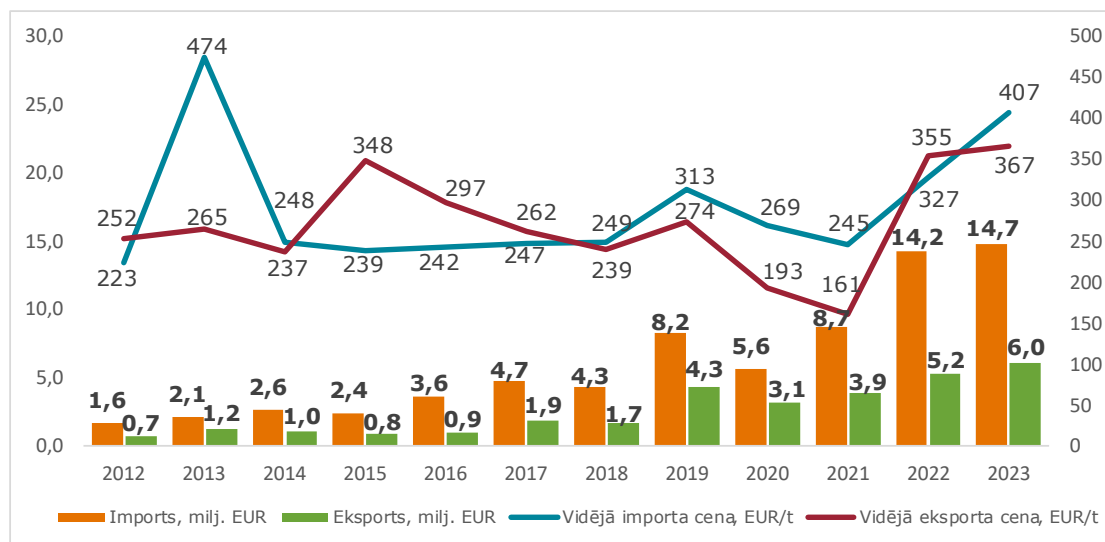
¹⁴⁸ Sk. CSP. MBP010. Pārtikas produktu patēriņš vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli gadā (kg gadā, ja citādkā - norādīts īpaši), (ECOICOP) 2015.–2019. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_MB_MBP/MBP010/

Pēc CSP pieejamajiem datiem pēdējais apsekojums veikts 2019. gadā. Nākamo apsekojumu plānots veikt 2025. gadā.

¹⁴⁹ LAG060. Augkopības produktu ražošana uz vienu iedzīvotāju (kg) 1990–2023. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG060/

2. attēls. **Kartupeļu (izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu) imports un eksports Latvijā 2012.–2023. gadā**

Avots: KP izstrādāts, izmantojot EUROSTAT datus¹⁵⁰

- 3 Veicot kartupeļu importa datu analīzi, secināms, ka 2012. gadā kopā tika importēti 1,52 % jeb 8177,75 tonnu kartupeļu no Latvijā saražotu kartupeļu kopražas (538,9 tūkst. tonnu). Savukārt 2023. gadā kopējais kartupeļu importa apjoms veidoja 14,02 % jeb 36481,551 tonnu no Latvijas kartupeļu kopražas (258,1 tūkst. tonnu).¹⁵¹ Tādējādi pēdējo 12 gadu laikā konkurence Latvijas kartupeļu audzētājiem ir palielinājusies no ārpus Latvijas kartupeļu audzētāju puses. Taču vēl joprojām importa kartupeļu daļa nepārsniedz Latvijā audzēto kartupeļu apjomu.
- 4 Latvijā 2023. gadā 97,0 % kartupeļu tika importēti no ES valstīm: no Lietuvas – 26,7 %, Igaunijas – 23,7 %, Zviedrijas – 21,6 %, Vācijas – 5,0 % no kopējā importa apjoma.¹⁵² Šajā periodā 100 % no kopējā kartupeļu daudzuma tika eksportēti uz ES iekšējo tirgu: uz Lietuvu – 50,6 % apjoma, uz Igauniju – 35,2 %, Somiju – 4,0 %, kā arī citām valstīm.¹⁵³ Salīdzinājumam, kartupeļus Latvijā 2012. gadā importēja tikai no ES valstīm – Itālijas (25 % no kopējās kartupeļu importa vērtības), Igaunijas (24 %) un Lietuvas (22 %). 2012. gadā nozīmīgākie eksporta galamērķi kartupeļiem bija Igaunija (23 %), Krievija (22 %) un Lietuva (21 %).¹⁵⁴
- 5 Veicot kartupeļu importa un eksporta datu analīzi, izmantojot ZM izstrādātos vietējo augļu, ogu un dārzeņu pieejamības kalendārus, kas publicēti IUB tīmekļvietnē un ZM tiešsaistē¹⁵⁵ konstatējams, ka gada vasaras mēnešos (jūlijā–augustā), kad Latvijā izaudzētie kartupeļi ir

¹⁵⁰ Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/comext/newxtweb/>

¹⁵¹ LAG020. Lauksaimniecības kultūraugu sējumu platība, kopraža un vidējā ražība 2000–2024. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG020/

¹⁵² ZM. Latvijas lauksaimniecība 2023, 71. lpp.

¹⁵³ Turpat.

¹⁵⁴ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2013, 59. lpp.

¹⁵⁵ IUB. Sezonalitātes kalendāri. Pieejams: <https://www.iub.gov.lv/lv/media/5310/download?attachment>; ZM. Zaļais iepirkums. Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/zalais-iepirkums>

pieejami, bet ar augstākām ražošanas izmaksām un tādēļ augstākām pārdošanas cenām, proti, sezonas sākumā, tie tika importēti 19,28 % apjomā (6,98 tūkst. tonnu) no kopējā 2023. gada kartupeļu importa apjoma (36,20 tūkst. tonnu, izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu importa apjomu) un 3,19 milj. *euro* jeb 21,66 % no kopējās kartupeļu importa vērtības (14,74 milj. *euro*, izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu importa vērtību). Savukārt septembrī–oktobrī, kad kartupeļi ir pieejami “sezonāli” un tiem ir optimālais iegādes laiks, līdz ar to salīdzinoši zems pārdošanas cenu līmenis, tie tika importēti 10,09 % apjomā (3652,35 tonnas) no kopējā 2023. gada kartupeļu importa apjoma (izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzētos kartupeļus) un 1,41 milj. *euro* jeb 9,58 % no kopējās importa vērtības.¹⁵⁶

- 6 Kartupeļu eksports 2023. gada jūlijā–augustā veidoja 14,59 % apjomu (2407,57 tonnas) no kopējā kartupeļu eksporta apjoma (16497,73 tonnas, izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu eksporta apjomu) un 1,12 milj. *euro* jeb 18,51 % no kopējās kartupeļu eksporta vērtības (6,05 milj. *euro*), izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu eksporta vērtību. Savukārt 2023. gada septembrī–oktobrī kartupeļu eksports veidoja 12,38 % apjomu (2043 tonnas) no kopējā kartupeļu eksporta apjoma un 0,61 milj. *euro* jeb 10 % no kopējās kartupeļu eksporta vērtības.¹⁵⁷
- 7 Norādāms, ka 2023. gada maijā–jūnijā, t. i., pirms Latvijā audzēto kartupeļu sezonas sākuma, Latvijā tika importētas 9013,82 tonnas jeb 24,9 % kartupeļu no kopējā 2023. gada kartupeļu importa apjoma, kuru vērtība veidoja 4,1 milj. *euro* jeb 27,8 % no kopējās kartupeļu importa vērtības 2023. gadā. Arī eksports pirms Latvijā audzēto kartupeļu sezonas sākuma gan apjoma, gan vērtības izteiksmē bijis augstāks nekā pēc kartupeļu sezonas sākuma, proti, 2023. gada maijā–jūnijā tika eksportēti 3966,31 tonnas kartupeļu jeb 24 % no kopējās kartupeļu eksporta apjoma, izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu eksporta apjomu, kas veidoja 1,69 milj. *euro* jeb 27,98 % no kopējās kartupeļu eksporta vērtības, izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu eksportu.¹⁵⁸
- 8 Latvijai raksturīgo dārzeņu¹⁵⁹ (izņemot kartupeļu) importa un eksporta tendences aplūkojamas 3. attēlā. Dārzeņu importam un eksportam ir

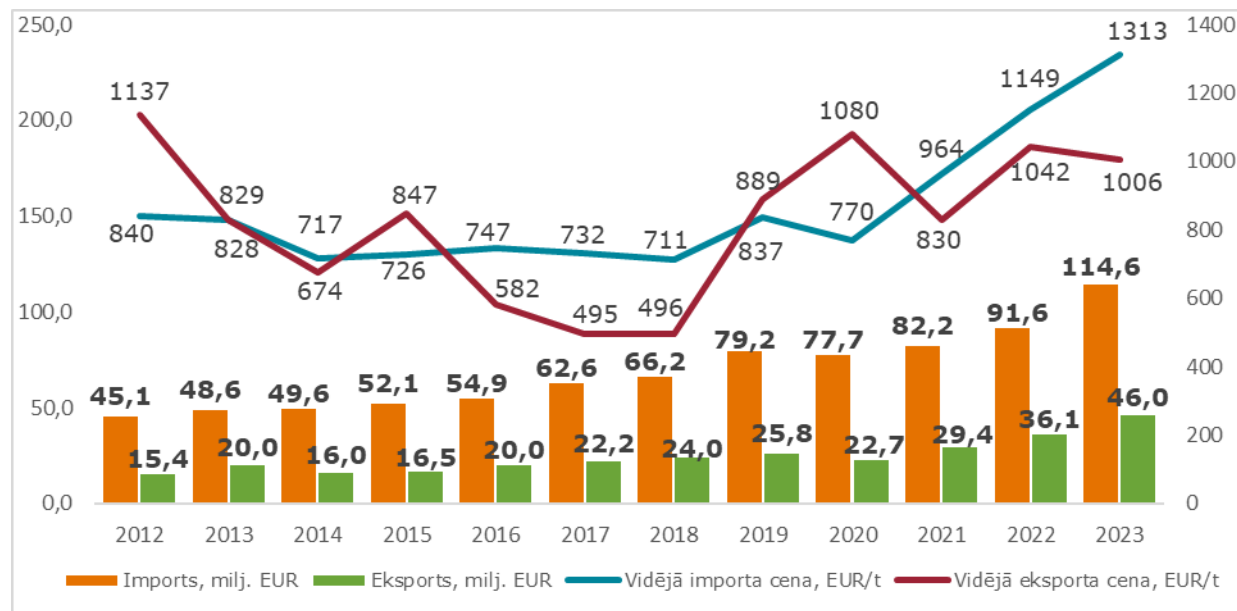
¹⁵⁶ EUROSTAT kartupeļu (izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/comext/newxtweb/>

¹⁵⁷ EUROSTAT kartupeļu (izņemot sēklai un cietes ražošanai paredzēto kartupeļu) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

¹⁵⁸ Turpat.

¹⁵⁹ Sk. Pievienotās vērtības nodokļa likuma pielikumā “Augļi, ogas un dārzeņi, kuriem piemēro nodokļa samazināto likmi” (Pielikuma nosaukums 04.12.2024. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 01.01.2025.): 1. āboli, 2. aronijas, 3. avenes, 4. brūklenes, 5. bumbieri, 6. burkāni, 7. cidonijas, 8. citronliānas ogas, 9. cukurkukurūza, 10. dārza salāti (galviņsalāti) un cigoriņi (tai skaitā lapu cigoriņi), 11. dzērvenes (tai skaitā lieloģu dzērvenes), 12. ērkšķogas, 13. fenhelis, 14. galda bietes, 15. galda rāceņi, 16. galviņkāposti, lapu kāposti, brokoļi, ziedkāposti un tamlīdzīgi pārtikas kāpostaugi, 17. garšaugi [tai skaitā dilles, lapu pētersīļi, baziliks, koriandrs (kinza), piparmētras u. tml.], 18. gurķi, 19. irbenes ogas, 20. jānogas, 21. kabači (tai skaitā cukīni), 22. kāļi, 23. kartupeļi,

pieaugoša tendence: aplūkotajā periodā, proti, no 2012. gada līdz 2023. gadam, Latvijai raksturīgo dārzeņu imports pieauga 2,5 reizes vērtības izteiksmē un 1,6 reizes pēc apjoma, bet eksports pieauga 3 reizes vērtības izteiksmē un 3,4 reizes apjoma izteiksmē. 2023. gadā Latvijai raksturīgo dārzeņu importa vērtība veidoja 114,59 milj. *euro*. Savukārt Latvijai raksturīgo dārzeņu eksporta vērtība bija 45,99 milj. *euro*.¹⁶⁰

3. attēls. **Latvijai raksturīgo dārzeņu imports un eksports 2012.–2023. gadā**

Avots: KP izstrādāts, izmantojot EUROSTAT datus¹⁶¹

- 9 Latvijai nozīmīgākie dārzeņu importa partneri ir ES valstis ar 84,7 % jeb 97,0 milj. *euro* no importa vērtības 2023. gadā, sevišķi Nīderlande (16,8 % no ES importa vērtības), Spānija (14,2 %), Lietuva (14,2 %), un Polija (13,3 %). Arī nozīmīgākie eksporta partneri ir ES dalībvalstis – uz tām eksportēti 98,4 % no kopējās produktu eksporta vērtības.¹⁶² Salīdzinājumam, arī 2012. gadā nozīmīgākais dārzeņu importa apjoms bija no ES valstīm: Nīderlande – 34 % no kopējās importēto dārzeņu vērtības, Spānija – 23 % un Lietuva – 21 %.¹⁶³ Galvenie eksportēto dārzeņu galamērķi 2012. gadā bija Igaunija (44 %) no kopējā dārzeņu eksporta, Krievija (28 %) un Lietuva (24 %).¹⁶⁴

24. kazeses, 25. kazeņavenes, 26. kolrābj, 27. korintes, 28. krūmmellenes, 29. ķiploki, 30. ķiploku loki, 31. ķirbji, 32. ķirši, 33. lācenēs, 34. mangoldi, 35. mārrutki, 36. mellenes, 37. melnie rutki, 38. meža zemenes, 39. pastinaki, 40. patisoni, 41. pētersīļu saknes, 42. pīlādžu ogas, 43. plūmes, 44. plūškoka ogas, 45. pupas, 46. pupiņas, 47. puravi, 48. rabarberi, 49. redīsi, 50. salātu dārzeņi (tai skaitā romiešu salāti, ozollapu salāti, rukola, endīvijas, mizuna, dīgsti), 51. sausserža ogas, 52. selerijas (sakņu, kātu, lapu), 53. sīpoli un šalotes, 54. sīpolloki, 55. skābenes, 56. smiltsērķšķu ogas, 57. sparģeļi, 58. spināti, 59. tomāti, 60. topinambūri, 61. turnepši, 62. upenes, 63. zemenes, 64. zirņi.

¹⁶⁰ EUROSTAT dati. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/comext/newxtweb/>

¹⁶¹ Turpat.

¹⁶² ZM. Latvijas lauksaimniecība 2023, 58.-59. lpp.

¹⁶³ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2013, 55. lpp.

¹⁶⁴ Turpat, 56. lpp.

- 10 Zirņu, sīpolu, tomātu, galviņkāpostu un gurķu eksports 2023. gadā veidoja 80,3 % no kopējā valsts eksporta apjoma: zirņi – 13,9 tūkst. tonnas jeb 30,3 %, sīpoli – 7,9 tūkst. tonnas jeb 17,3 %, tomāti – 7,8 tūkst. tonnas jeb 17,2 %, galviņkāposti – 4,0 tūkst. tonnas jeb 8,7 %, gurķi – 3,1 tūkst. tonnas jeb 6,8 % no kopējā eksporta apjoma. Savukārt eksporta vērtība 2023. gadā zirņiem bija 4,0 milj. *euro* jeb 8,8 % no kopējās eksporta vērtības, sīpoliem – 4,9 milj. *euro* jeb 10,6 %, tomātiem – 16,9 milj. *euro* jeb 36,8 %, galviņkāpostiem – 2,5 milj. *euro* jeb 5,4 % un gurķiem – 5,6 milj. *euro* jeb 12,1 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības.¹⁶⁵
- 11 2023. gada lielākā importa grupa bija tomāti ar 23,6 tūkst. tonnu lielu apjomu 44,5 milj. *euro* vērtībā, veidojot 26,8 % no kopējā importa apjoma. Otra nozīmīgākā importa produkta grupa bija sīpoli ar 15,7 tūkst. tonnu lielu apjomu 8,6 milj. *euro* vērtībā. To imports veidoja 17,8 % no kopējā dārzeņu importa apjoma, 2023. gadā palielinoties par 29,6 % pēc apjoma un pieaugot par 156,8 % vērtības izteiksmē salīdzinājumā ar 2022. gadu. Trešā nozīmīgākā dārzeņu importa grupa, kas veidoja 13,6 % no dārzeņu importa apjoma, bija burkāni ar 12,0 tūkst. tonnu lielu apjomu 9,6 milj. *euro* apmērā. 2023. gadā salīdzinājumā ar 2022. gadu burkānu imports pieaudzis par 19,4 % pēc apjoma un par 71,2 % pēc importa vērtības. Gurķi bija ceturtā nozīmīgākā dārzeņu importa grupa: 2023. gadā tika importēts 10,3 tūkst. tonnu gurķu 15,9 milj. *euro* vērtībā, un tas veidoja 11,7 % no kopējā dārzeņu importa apjoma un 13,9 % no kopējā importa vērtības. Kopumā 2023. gadā tomāti, sīpoli, burkāni un gurķi veidoja 70,0% no dārzeņu importa apjoma.¹⁶⁶

Tomāti

- 12 2012. gadā kopā tika importēti trīs reizes vairāk tonnu tomātu nekā Latvijā audzētu tomātu kopražs (17270,11 tonnu, salīdzinot ar 5657 tonnu Latvijā audzēto tomātu kopražu). Savukārt 2023. gadā kopējais tomātu importa apjoms bija piecas reizes lielāks nekā Latvijas siltumnīcās audzētu tomātu produkcija (23605,63 tonnu, salīdzinot ar 4710 tonnu Latvijā audzēto tomātu kopražu).¹⁶⁷ Ja 2012. gadā importa tomātu apjoms pārsniedza trīs reizes Latvijā audzēto tomātu apjomu, tad 2023. gadā importa tomātu apjoms piecas reizes pārsniedza Latvijā audzēto tomātu apjomu. Tādējādi pēdējo 12 gadu laikā konkurence Latvijas tomātu audzētājiem ir asi saasinājusies no ārpus Latvijas tomātu audzētāju puses.
- 13 Veicot tomātu importa un eksporta datu analīzi, izmantojot ZM izstrādātos vietējo augļu, ogu un dārzeņu pieejamības kalendārus, secināms, ka pavasarī un vasaras sākumā (aprīlī–jūnijā), kad ir Latvijā izaudzēto tomātu sezonas sākums, proti, kad Latvijā izaudzētie tomāti ir pieejami ar augstākām ražošanas izmaksām un tādēļ augstākām pārdošanas cenām, tie tika importēti 31,51 % apjomā (7438,91 tonnu) no kopējā 2023. gada tomātu importa apjoma (23,61 tūkst. tonnu) un 13,78 milj. *euro* jeb 31 % no kopējās tomātu importa vērtības (44,45 milj. *euro*). Savukārt jūlijā–

¹⁶⁵ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2023, 58. lpp.

¹⁶⁶ Turpat, 59. lpp.

¹⁶⁷ LAG020. Lauksaimniecības kultūraugu sējumu platība, kopražs un vidējā ražība 2000–2024. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG020/; EUROSTAT tomātu importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

novembrī, t. i., kad tomāti ir pieejami "sezonāli" un tiem ir optimālais iegādes laiks, līdz ar to salīdzinoši zems pārdošanas cenu līmenis, tomāti tika importēti 34,71 % apjomā (8192,78 tonnu) no kopējā 2023. gada tomātu importa apjoma un 13,59 milj. *euro* jeb 30,58 % no kopējās tomātu importa vērtības.¹⁶⁸

- 14 Tomātu eksports 2023. gada aprīlī–jūnijā veidoja 26,27 % apjomu (2060,86 tonnu) no kopējā tomātu eksporta apjoma (7846,21 tonnu) un 0,3 milj. *euro* jeb 27,24 % no kopējās tomātu eksporta vērtības (16,92 milj. *euro*). Savukārt 2023. gada jūlijā–novembrī tomātu eksports veidoja 35,29 % apjomu (2768,56 tonnu) no kopējā tomātu eksporta apjoma un 5,1 milj. *euro* jeb 30,17 % no kopējās tomātu eksporta vērtības.¹⁶⁹
- 15 Norādāms, ka 2023. gada februārī–martā, t. i., pirms Latvijā audzēto tomātu sezonas sākuma, Latvijā tika importēti 4191,94 tonnu jeb 17,8 % tomātu no kopējā 2023. gada tomātu importa apjoma, kuru vērtība veidoja 9,54 milj. *euro* jeb 21,5 % no kopējās tomātu importa vērtības 2023. gadā. Arī eksports pirms Latvijā audzēto tomātu sezonas sākuma gan apjoma, gan vērtības izteiksmē vidēji mēnesī ir bijis augstāks nekā pēc tomātu sezonas sākumā, proti, 2023. gada februārī–martā tika eksportēti 1744,20 tonnu tomātu jeb 22,2 % no kopējā tomātu eksporta apjoma, kas veidoja 4,39 milj. *euro* jeb 25,96 % no kopējās tomātu eksporta vērtības.¹⁷⁰

Gurķi

- 16 Datu analīze gurķiem liecina, ka 2012. gadā kopā tika importēti 86,7 % jeb 7161,46 tonnu gurķu no Latvijā audzētu gurķu kopražas (8262 tonnu). Savukārt 2023. gadā kopējais gurķu importa apjoms bija 1,7 reizes lielāks nekā Latvijas siltumnīcās audzētu gurķu produkcija (10329,81 tonnu, salīdzinot ar 5810 tonnu Latvijā audzētu gurķu kopražu).¹⁷¹ Tādējādi arī Latvijas gurķu audzētājiem pēdējo 12 gadu laikā konkurence saasinājusies no ārpus Latvijas gurķu audzētāju puses.
- 17 Veicot gurķu importa un eksporta datu analīzi, izmantojot ZM izstrādātos vietējo augļu, ogu un dārzeņu pieejamības kalendārus, secināms, ka pavasarī (martā–maijā), kad ir Latvijā izaudzēto gurķu sezonas sākums, proti, kad Latvijā izaudzētie gurķi ir pieejami ar augstākām ražošanas izmaksām un tādēļ augstākām pārdošanas cenām, tie tika importēti 29,06 % apjomā (3001,79 tonnu) no kopējā 2023. gada gurķu importa apjoma (10,33 tūkst. tonnu) un 5,74 milj. *euro* jeb 36,07 % no kopējās gurķu importa vērtības (15,92 milj. *euro*). Savukārt jūnijā–septembrī, t. i., kad gurķi ir pieejami "sezonāli" un tiem ir optimālais iegādes laiks, līdz ar to salīdzinoši zems pārdošanas cenu līmenis, gurķi tika importēti 34,91 %

¹⁶⁸ EUROSTAT tomātu (*Tomatoes, fresh or chilled*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/comext/newxtweb/>

¹⁶⁹ Turpat.

¹⁷⁰ EUROSTAT kāpostu (*Fresh or chilled cabbages, kohlrabi, kale and similar edible brassicas (excl. cauliflowers, headed broccoli and Brussels sprouts)*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

¹⁷¹ LAG020. Lauksaimniecības kultūraugu sējumu platība, kopražā un vidējā ražība 2000–2024. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG020/; EUROSTAT gurķu importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

apjomā (3606,16 tonnu) no kopējā 2023. gada gurķu importa apjoma un 3,66 milj. *euro* jeb 22,98 % no kopējās gurķu importa vērtības.¹⁷²

- 18 Gurķu eksports 2023. gada martā–maijā veidoja 23,13 % apjomu (716,28 tonnu) no kopējā gurķu eksporta apjoma (3097,04 tonnu) un 1,61 milj. *euro* jeb 28,83 % no kopējās gurķu eksporta vērtības (5,58 milj. *euro*). Savukārt 2023. gada jūnijā–septembrī gurķu eksports veidoja 30,18 % apjomu (934,62 tonnu) no kopējā gurķu eksporta apjoma un 1,18 milj. *euro* jeb 21,24 % no kopējās gurķu eksporta vērtības.¹⁷³
- 19 Norādāms, ka 2023. gada janvārī–februārī, t. i., pirms Latvijā audzēto gurķu sezonas sākuma, Latvijā tika importēti 1205,01 tonnu jeb 11,7 % gurķu no kopējā 2023. gada gurķu importa apjoma, kuru vērtība veidoja 2,52 milj. *euro* jeb 15,8 % no kopējās gurķu importa vērtības 2023. gadā. 2023. gada janvārī–februārī tika eksportēti 401,19 tonnu gurķu jeb 12,95 % no kopējā gurķu eksporta apjoma, kas veidoja 1,01 milj. *euro* jeb 18,18 % no kopējās gurķu eksporta vērtības.¹⁷⁴ 2023. gadā gurķu imports pirms sezonas sākuma vidēji mēnesī ir bijis zemāks nekā Latvijā izaudzēto gurķu sezonas sākumā (martā–maijā), kad Latvijā izaudzētie gurķi ir pieejami ar augstākām ražošanas izmaksām un tādēļ augstākām pārdošanas cenām.

Kāposti

- 20 2012. gadā kopā tika importēti 5,62 % jeb 3489,06 tonnu kāpostu no Latvijā audzētu kāpostu kopražas (62,1 tūkst. tonnu). Savukārt 2023. gadā kopējais kāpostu importa apjoms veidoja 23,08 % jeb 8701,306 tonnu no Latvijas atklātā laukā audzētu kāpostu produkcijas (37,7 tūkst. tonnu).¹⁷⁵ Secināms, ka pēdējo 12 gadu laikā konkurence Latvijas kāpostu audzētājiem ir palielinājusies no ārpus Latvijas kāpostu audzētāju puses. Taču vēl joprojām importa kāpostu daļa nepārsniedz Latvijā audzēto kāpostu apjomu.
- 21 Veicot kāpostu importa un eksporta datu analīzi, izmantojot ZM izstrādātos vietējo augļu, ogu un dārzeņu pieejamības kalendārus, konstatējams, ka gada vasaras mēnešos (jūlijā–augustā), kad ir Latvijā izaudzēto kāpostu sezonas sākums, tie tika importēti 8,13 % apjomā (837,32 tonnu) no kopējā 2023. gada kāpostu importa apjoma (10299,67 tonnu) un 0,57 milj. *euro* jeb 8,73 % no kopējās kāpostu importa vērtības (6,57 milj. *euro*). Savukārt septembrī–oktobrī kāposti tika importēti

¹⁷² EUROSTAT gurķu (*Cucumbers and gherkins, fresh or chilled*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/comext/newxtweb/>

¹⁷³ Turpat.

¹⁷⁴ Turpat.

¹⁷⁵ LAG020. Lauksaimniecības kultūraugu sējumu platība, kopražs un vidējā ražība 2000–2024. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG020/; EUROSTAT galviņkāpostu (*White and red cabbages, fresh or chilled*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

6,05 % apjomā (622,65 tonnu) no kopējā 2023. gada kāpostu importa apjoma un 0,38 milj. *euro* jeb 7,86 % no kopējās importa vērtības.¹⁷⁶

- 22 Kāpostu eksports 2023. gada jūlijā–augustā veidoja 10,9 % apjomu (477,7 tonnu) no kopējā kāpostu eksporta apjoma (4376,91 tonnu) un 0,3 milj. *euro* jeb 10,64 % no kopējās kāpostu eksporta vērtības (2,83 milj. *euro*). Savukārt 2023. gada septembrī–oktobrī kāpostu eksports veidoja 11,13 % apjomu (487 tonnu) no kopējā kāpostu eksporta apjoma un 0,22 milj. *euro* jeb 7,86 % no kopējās kāpostu eksporta vērtības.¹⁷⁷
- 23 Norādāms, ka 2023. gada maijā–jūnijā, t. i., pirms Latvijā audzēto kāpostu sezonas sākuma, Latvijā tika importēti 2836,13 tonnu jeb 27,5 % kāpostu no kopējā 2023. gada kāpostu importa apjoma, kuru vērtība veidoja 1,84 milj. *euro* jeb 28,1 % no kopējās kāpostu importa vērtības 2023. gadā. Arī eksports pirms Latvijā audzēto kāpostu sezonas sākuma gan apjoma, gan vērtības izteiksmē bijis augstāks nekā pēc kāpostu sezonas sākumā, proti, 2023. gada maijā–jūnijā tika eksportēti 848,28 tonnu kartupeļu jeb 19,4 % no kopējās kāpostu eksporta apjoma, kas veidoja 0,63 milj. *euro* jeb 22,27 % no kopējās kāpostu eksporta vērtības.¹⁷⁸

Burkāni

- 24 2012. gadā kopā tika importēti 21,40 % jeb 6012,97 tonnu burkānu no Latvijā audzētu burkānu kopražas (28,1 tūkst. tonnu). Savukārt 2023. gadā kopējais burkānu importa apjoms veidoja 43,69 % jeb 11,97 tūkst. tonnu no Latvijas atklātā laukā audzētu burkānu produkcijas (27,4 tūkst. tonnu).¹⁷⁹ Tādējādi pēdējo 12 gadu laikā konkurence Latvijas burkānu audzētājiem ir palielinājusies no ārpus Latvijas burkānu audzētāju puses. Taču vēl joprojām importa burkānu daļa nepārsniedz Latvijā audzēto burkānu apjomu.
- 25 Veicot burkānu importa un eksporta datu analīzi, izmantojot ZM izstrādātos vietējo augļu, ogu un dārzeņu pieejamības kalendārus, konstatējams, ka gada vasaras mēnešos (jūlijā–augustā), kad Latvijā izaudzētie burkāni ir pieejami, bet ar augstākām ražošanas izmaksām un tādēļ augstākām pārdošanas cenām, proti, sezonas sākumā, tie tika importēti 14,13 % apjomā (1691,16 tonnu) no kopējā 2023. gada burkānu importa apjoma (11,97 tūkst. tonnu) un 1,42 milj. *euro* jeb 14,8 % no kopējās burkānu importa vērtības (9,65 milj. *euro*). Savukārt septembrī–oktobrī, kad burkāni ir pieejami "sezonāli" un tiem ir optimālais iegādes laiks, līdz ar to salīdzinoši zems pārdošanas cenu līmenis, tie tika importēti 7,77 % apjomā

¹⁷⁶ EUROSTAT kāpostu (*Fresh or chilled cabbages, kohlrabi, kale and similar edible brassicas (excl. cauliflowers, headed broccoli and Brussels sprouts)*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/comext/newxtweb/>

¹⁷⁷ Turpat.

¹⁷⁸ Turpat.

¹⁷⁹ LAG020. Lauksaimniecības kultūraugu sējumu platība, kopražā un vidējā ražība 2000–2024. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG020/; EUROSTAT burkānu (*Fresh or chilled carrots and turnips*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

(930,34 tonnu) no kopējā 2023. gada burkānu importa apjoma un 0,69 milj. *euro* jeb 7,16 % no kopējās importa vērtības.¹⁸⁰

- 26 Burkānu eksports 2023. gada jūlijā–augustā veidoja 24,21 % apjomu (963,52 tonnu) no kopējā burkānu eksporta apjoma (3980,13 tonnu) un 0,81 milj. *euro* jeb 20,42 % no kopējās burkānu eksporta vērtības (3,98 milj. *euro*). Savukārt 2023. gada septembrī–oktobrī burkānu eksports veidoja 12,19 % apjomu (485 tonnu) no kopējā burkānu eksporta apjoma un 0,47 milj. *euro* jeb 11,7 % no kopējās burkānu eksporta vērtības.¹⁸¹
- 27 Norādāms, ka 2023. gada maijā–jūnijā, t. i., pirms Latvijā audzēto burkānu sezonas sākuma, Latvijā tika importēti 2604,88 tonnu jeb 21,8 % burkāni no kopējā 2023. gada burkānu importa apjoma, kuru vērtība veidoja 2,79 milj. *euro* jeb 28,9 % no kopējās burkānu importa vērtības 2023. gadā. Eksports pirms Latvijā audzēto burkānu sezonas sākuma apjoma izteiksmē bijis zemāks nekā pēc burkānu sezonas sākuma, proti, 2023. gada maijā–jūnijā tika eksportēti 788,77 tonnu burkānu jeb 19,8 % no kopējā burkānu eksporta apjoma. Taču vērtības izteiksmē burkānu eksports pirms Latvijā audzēto burkānu sezonas sākuma bijis augstāks nekā pēc burkānu sezonas sākuma, proti, tas veidoja 1,00 milj. *euro* jeb 25,18 % no kopējās burkānu eksporta vērtības.¹⁸² Šāda situācija var liecināt par reeksporta esamību un tā atspoguļo Latvijas, kā tranzītvalsts, eksporta dinamiku, kā arī sezonālās cenu svārstības, proti, burkānu salīdzinoši augsta cenu līmeņa dēļ, tie tiek aktīvi eksportēti.

Bietes

- 28 2012. gadā kopā tika importētas 6,20 % jeb 1691,39 tonnu biešu no Latvijā audzētu biešu kopražas (27,3 tūkst. tonnu). Savukārt 2023. gadā kopējais biešu importa apjoms veidoja 26,55 % jeb 3557,241 tonnu no Latvijas atklātā laukā audzētu biešu produkcijas (13,4 tūkst. tonnu).¹⁸³ Tādējādi pēdējo 12 gadu laikā konkurence Latvijas biešu audzētājiem ir palielinājusies no ārpus Latvijas biešu audzētāju puses. Vienlaicīgi norādāms, ka importa biešu daļa nepārsniedz Latvijā audzēto biešu apjomu.
- 29 2023. gadā biešu importa apjoms bija 4215,12 tonnu un kopējā biešu importa vērtība – 3,97 milj. *euro*. Savukārt biešu eksporta apjoms šajā periodā bija 1777,03 tonnu un kopējā biešu eksporta vērtība – 1,47 milj. *euro*.¹⁸⁴

¹⁸⁰ EUROSTAT burkānu (*Fresh or chilled carrots and turnips*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

¹⁸¹ Turpat.

¹⁸² Turpat.

¹⁸³ LAG020. Lauksaimniecības kultūraugu sējumu platība, kopražs un vidējā ražība 2000–2024.

Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG020/; EUROSTAT biešu (*Fresh or chilled salad beetroot, salsify, radishes and similar edible roots (excl. carrots, turnips, celeriac and horse-radish)*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

¹⁸⁴ EUROSTAT biešu (*Fresh or chilled salad beetroot, salsify, radishes and similar edible roots (excl. carrots, turnips, celeriac and horse-radish)*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

- 30 Veicot biešu importa un eksporta datu analīzi, izmantojot ZM izstrādātos vietējo augļu, ogu un dārzeņu pieejamības kalendārus, konstatējams, ka vasarā (jūlijā), kad Latvijā izaudzētas bietes ir pieejamas, bet ar augstākām ražošanas izmaksām un tādēļ augstākām pārdošanas cenām, proti, sezonas sākumā, tās tika importētas 6,8 % apjomā (287,29 tonnu) no kopējā 2023. gada biešu importa apjoma un 0,28 milj. *euro* jeb 7,1 % no kopējās biešu importa vērtības. Savukārt augustā–oktobrī, kad bietes ir pieejamas “sezonāli” un tām ir optimālais iegādes laiks, līdz ar to salīdzinoši zems pārdošanas cenu līmenis, tie tika importēti 20,2 % apjomā (852,88 tonnu) no kopējā 2023. gada biešu importa apjoma un 0,58 milj. *euro* jeb 14,5 % no kopējās biešu importa vērtības.¹⁸⁵
- 31 2023. gada maijā–jūnijā, t. i., divus mēnešus pirms Latvijā audzēto biešu sezonas sākuma, tās tika importētas 16,8 % apjomā (709,22 tonnu) no kopējā 2023. gada biešu importa apjoma un 0,88 milj. *euro* jeb 22,2 % no kopējās biešu importa vērtības. Savukārt šajā periodā biešu eksporta apjoms bija 20,9 % (371,39 tonnu) no kopējā 2023. gada biešu eksporta apjoma un 0,298 milj. *euro* jeb 20,29 % no kopējās biešu importa vērtības.

Sīpoli

- 32 2012. gadā kopā tika importēti 54,84 % jeb 8829,81 tonnu sīpolu no Latvijā audzētu sīpolu kopražas (16,1 tūkst. tonnu). Savukārt 2023. gadā kopējais sīpolu importa apjoms bija 1,3 reizes lielāks nekā Latvijas atklātā laukā audzētu sīpolu produkcija (16,62 tūkst. tonnu, salīdzinot ar 13,3 tūkst. tonnu Latvijā audzētu sīpolu kopražu).¹⁸⁶ Tādējādi pēdējo 12 gadu laikā konkurence Latvijas sīpolu audzētājiem saasinājusies no ārpus Latvijas sīpolu audzētāju puses.
- 33 2023. gadā sīpolu importa apjoms bija 16,62 tūkst. tonnu un kopējā sīpolu importa vērtība – 10,49 milj. *euro*. Savukārt sīpolu eksporta apjoms šajā periodā bija 8,16 tūkst. tonnu un kopējā sīpolu eksporta vērtība – 5,14 milj. *euro*.¹⁸⁷
- 34 Veicot sīpolu importa un eksporta datu analīzi, izmantojot ZM izstrādātos vietējo augļu, ogu un dārzeņu pieejamības kalendārus, konstatējams, ka vasaras mēnešos (jūlijā–augustā), kad Latvijā izaudzētie sīpoli ir pieejami, bet ar augstākām ražošanas izmaksām un tādēļ augstākām pārdošanas cenām, proti, sezonas sākumā, tie tika importēti 19,92 % apjomā (3310,54 tonnu) no kopējā 2023. gada sīpolu importa apjoma un 1,71 milj. *euro* jeb 16,33 % no kopējās sīpolu importa vērtības. Savukārt septembrī, kad sīpoli ir pieejami “sezonāli” un tiem ir optimālais iegādes laiks, līdz ar to salīdzinoši zems pārdošanas cenu līmenis, tie tika importēti

¹⁸⁵ EUROSTAT biešu (*Fresh or chilled salad beetroot, salsify, radishes and similar edible roots (excl. carrots, turnips, celeriac and horse-radish)*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

¹⁸⁶ LAG020. Lauksaimniecības kultūraugu sējumu platība, kopraža un vidējā ražība 2000–2024. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG020/; EUROSTAT sīpolu (*Onion sets, fresh or chilled; Onions, fresh or chilled (excl. sets); Shallots, fresh or chilled*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

¹⁸⁷ EUROSTAT sīpolu (*Fresh or chilled onions and shallots*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

4,7 % apjomā (775,49 tonnu) no kopējā 2023. gada sīpolu importa apjoma un 0,37 milj. *euro* jeb 3,5 % no kopējās sīpolu importa vērtības.¹⁸⁸

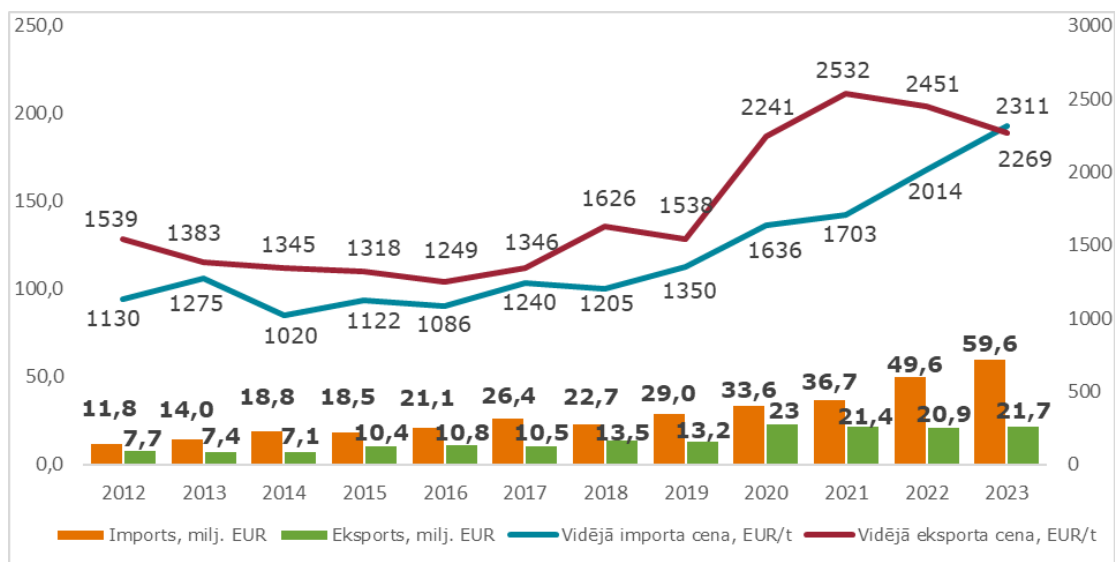
- 35 Sīpolu eksports 2023. gada jūlijā-augustā veidoja 19,11 % apjomu (1558,58 tonnu) no kopējā sīpolu eksporta apjoma (8,16 tūkst. tonnu) un 0,94 milj. *euro* jeb 18,33 % no kopējās sīpolu eksporta vērtības (5,14 milj. *euro*). Savukārt 2023. gada septembrī sīpolu eksports veidoja 11,51 % apjomu (938,82 tonnu) no kopējā sīpolu eksporta apjoma un 0,42 milj. *euro* jeb 8,3 % no kopējās sīpolu eksporta vērtības.¹⁸⁹
- 36 Latvijai raksturīgo augļu un ogu¹⁹⁰ importa un eksporta tendences aplūkojamas 4. attēlā. Augļu un ogu importam un eksportam ir pieaugoša tendence: aplūkotajā periodā, proti, no 2012. gadam līdz 2023. gadam, Latvijai raksturīgo augļu un ogu imports pieauga 5 reizes vērtības izteiksmē un 2,5 reizes pēc apjoma, savukārt eksports pieauga 2,8 reizes vērtības izteiksmē un 1,9 reizes pēc apjoma. Analizējot ZM Latvijas lauksaimniecības pārskata pieejamus datus par kopējiem augļu un ogu importa un eksporta apjomiem, secināms, ka 2023. gadā Latvijai raksturīgo augļu un ogu vērtība veidoja 90,2 % no Latvijā importēto augļu un ogu vērtības (66, milj. *euro*). Savukārt Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta vērtība veidoja 91,6 % no kopējā augļu un ogu eksporta vērtības (23,7 milj. *euro*).¹⁹¹

¹⁸⁸ EUROSTAT sīpolu (*Fresh or chilled onions and shallots*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

¹⁸⁹ Turpat.

¹⁹⁰ Pievienotās vērtības nodokļa likuma pielikumā "Augļi, ogas un dārzeņi, kuriem piemēro nodokļa samazināto likmi" (Pielikuma nosaukums 04.12.2024. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 01.01.2025.): 1. āboli, 2. aronijas, 3. avenes, 4. brūklenes, 5. bumbieri, 6. burkāni, 7. cidonijas, 8. citronliānas ogas, 9. cukurkukurūza, 10. dārza salāti (galviņsalāti) un cigoriņi (tai skaitā lapu cigoriņi), 11. dzērvenes (tai skaitā lielo dzērvenes), 12. ērkšķogas, 13. fenhelis, 14. galda bietes, 15. galda rāceņi, 16. galviņkāposti, lapu kāposti, brokoļi, ziedkāposti un tamlīdzīgi pārtikas kāpostaugi, 17. garšaugi [tai skaitā dilles, lapu pētersīļi, baziliks, koriandrs (kinza), piparmētras u. tml.], 18. gurķi, 19. irbenes ogas, 20. jāņogas, 21. kabači (tai skaitā cukīni), 22. kāļi, 23. kartupeļi, 24. kazeses, 25. kazeņavenes, 26. kolrābji, 27. korintes, 28. krūmmellenes, 29. ķiploki, 30. ķiploku loki, 31. ķirbji, 32. ķirši, 33. lācenes, 34. mangoldi, 35. mārrotki, 36. mellenes, 37. melnie rutki, 38. meža zemenes, 39. pastinaki, 40. patisoni, 41. pētersīļu saknes, 42. pīlādžu ogas, 43. plūmes, 44. plūškoka ogas, 45. pupas, 46. pupiņas, 47. puravi, 48. rabarberi, 49. redīsi, 50. salātu dārzeņi (tai skaitā romiešu salāti, ozollapu salāti, rukola, endīvijas, mizuna, dīgsti), 51. sausserža ogas, 52. selerijas (sakņu, kātu, lapu), 53. sīpoli un šalotes, 54. sīpolloki, 55. skābenes, 56. smiltsērķšķu ogas, 57. sparģeļi, 58. spināti, 59. tomāti, 60. topinambūri, 61. turnepši, 62. upenes, 63. zemenes, 64. zirņi.

¹⁹¹ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2023, 2.66. attēls, 60. lpp.

4. attēls. Latvijai raksturīgo augļu un ogu imports un eksports 2012.–2023. gadā

Avots: KP izstrādāts, izmantojot EUROSTAT datus¹⁹²

- 37 Latvijas nozīmīgākās eksporta partnervalstis Latvijai raksturīgiem augļiem un ogām 2023. gadā bija Igaunija un Lietuva – uz tām tika eksportēts 75,4 % produktu no kopējā eksporta apjoma. Savukārt nozīmīgākās importa partnervalstis bija Polija, Nīderlande, Grieķija – no tām tika importēti 68,4 % produktu no kopējā importa apjoma.¹⁹³ Salīdzinājumam, 2012. gadā valstis, no kurām tika īstenots nozīmīgākais augļu importa apjoms, bija Spānija (26 % no kopējās importēto augļu vērtības), Nīderlande (17 %) un Lietuva (15 %).¹⁹⁴ 2012. gadā eksporta (tai skaitā reeksporta) nozīmīgākie galamērķi bija tādas valstis kā Krievija (63 % no kopējās importēto augļu vērtības), Lietuva (24 %) un Baltkrievija (7 %).¹⁹⁵
- 38 Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksportā pēc apjoma 2023. gadā dominēja āboli ar 4,8 tūkst. tonnu 3,7 milj. *euro* vērtībā, t. i., 15,5 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības, pārskata periodā no 2021. līdz 2023. gadam palielinoties par 8,2 % vērtības izteiksmē un par 5,2 % pēc apjoma. Savukārt zemenes papildināja Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta kopapjomu procentuāli mazāk – par 3,8 %.¹⁹⁶ 2023. gadā importēto Latvijai raksturīgo augļu un ogu grupu struktūrā pēc apjoma lielākā produktu grupa ir āboli ar 20,2 tūkst. tonnām un 11,4 milj. *euro* vērtību, veidojot 46,5 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu importa apjoma. Tāpat kopējo importu pēc apjoma papildināja zemenes ar 3,8 tūkst. tonnām 9,7 milj. *euro* vērtībā (8,8 % no kopējā importa apjoma).¹⁹⁷

¹⁹² Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/comext/newxtweb/>

¹⁹³ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2023, 60. lpp.

¹⁹⁴ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2013, 56. lpp.

¹⁹⁵ Turpat, 57. lpp.

¹⁹⁶ ZM. Latvijas lauksaimniecība 2023, 59. lpp.

¹⁹⁷ Turpat, 60. lpp.

Āboli

- 39 2012. gadā kopā tika importēti gandrīz divas reizes vairāk ābolu nekā Latvijā audzētu ābolu kopražs (18,44 tūkst. tonnu, salīdzinot ar 9,45 tūkst. tonnu Latvijā audzētu ābolu kopražs). Savukārt 2023. gadā kopējais ābolu importa apjoms veidoja 261,78 % jeb 20,21 tūkst. tonnu no Latvijas audzētu ābolu produkcijas (7,72 tūkst. tonnu).¹⁹⁸ Tādējādi pēdējo 12 gadu laikā konkurence Latvijas ābolu audzētājiem ir palielinājusies no ārpus Latvijas ābolu audzētāju puses. Vienlaicīgi norādams, ka importa apjoms āboliem ir mainīgs, proti, 2015. gadā importa ābolu apjoms veidoja 429,42 % jeb 33,56 tūkst. tonnu no Latvijas audzētu ābolu produkcijas (7,82 tūkst. tonnu) un 2017. gadā – 327,51 % jeb 24,44 tūkst. tonnu ābolu no Latvijā audzētu ābolu kopražs (7,47 tūkst. tonnu).
- 40 Veicot ābolu importa un eksporta datu analīzi, izmantojot ZM izstrādātos vietējo augļu, ogu un dārzeņu pieejamības kalendārus, secināms, ka vasaras beigās (augustā), kad ir Latvijā izaudzēto ābolu sezonas sākums, proti, kad Latvijā izaudzētie āboli ir pieejami ar augstākām ražošanas izmaksām un tādēļ augstākām pārdošanas cenām, tie tika importēti 3,29 % apjomā (664,92 tonnu) no kopējā 2023. gada ābolu importa apjoma (20,21 tūkst. tonnu) un 0,49 milj. *euro* jeb 4,3 % no kopējās ābolu importa vērtības (11,40 milj. *euro*). Savukārt septembrī–oktobrī, t. i., kad āboli ir pieejami "sezonāli" un tiem ir optimālais iegādes laiks, līdz ar to salīdzinoši zems pārdošanas cenu līmenis, āboli tika importēti 9,21 % apjomā (1,86 tūkst. tonnu) no kopējā 2023. gada ābolu importa apjoma un 1,18 milj. *euro* jeb 10,44 % no kopējās ābolu importa vērtības.¹⁹⁹
- 41 Ābolu eksports 2023. gada augustā veidoja 4,33 % apjomu (207,91 tonnu) no kopējā ābolu eksporta apjoma (4802,92 tonnu) un 0,19 milj. *euro* jeb 5,06 % no kopējās ābolu eksporta vērtības (3,67 milj. *euro*). Savukārt 2023. gada septembrī–oktobrī ābolu eksports veidoja 9,46 % apjomu (445,36 tonnu) no kopējā ābolu eksporta apjoma un 0,37 milj. *euro* jeb 10,07 % no kopējās ābolu eksporta vērtības.²⁰⁰
- 42 Norādāms, ka 2023. gada jūnijā–jūlijā, t. i., divus mēnešus pirms Latvijā audzēto ābolu sezonas sākuma, Latvijā tika importēti 2476,80 tonnu jeb 12,3 % ābolu no kopējā 2023. gada ābolu importa apjoma, kuru vērtība veidoja 1,56 milj. *euro* jeb 13,7 % no kopējās ābolu importa vērtības 2023. gadā. Arī eksports pirms Latvijā audzēto ābolu sezonas sākuma gan apjoma, gan vērtības izteiksmē vidēji mēnesī ir bijis augstāks nekā pēc ābolu sezonas sākumā, proti, 2023. gada jūnijā–jūlijā tika eksportēti 647,60 tonnu ābolu jeb 13,5 % no kopējā ābolu eksporta apjoma, kas veidoja 0,58 milj. *euro* jeb 15,89 % no kopējās ābolu eksporta vērtības.²⁰¹

¹⁹⁸ LAG080. Augļu koku un ogulāju stādījumi (ieskaitot zemenes) 2000.–2023. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG080/; EUROSTAT ābolu (*Fresh apples (excl. cider apples, in bulk, from 16 September to 15 December)*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

¹⁹⁹ EUROSTAT ābolu (*Fresh apples*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/comext/newxtweb/>

²⁰⁰ Turpat.

²⁰¹ Turpat.

Zemenes

- 43 Datu analīze zemenēm liecina, ka 2012. gadā kopā tika importēti 92,16 % jeb 868,10 tonnu zemeņu no Latvijā audzētu zemeņu kopražas (942 tonnu). Savukārt 2023. gadā kopējais zemeņu importa apjoms bija gandrīz piecas reizes lielāks nekā Latvijā audzētu zemeņu kopražā (3821,51 tonnu, salīdzinot ar 792 tonnu Latvijā audzētu zemeņu kopražu).²⁰² Tādējādi importa dati liecina, ka Latvijas zemeņu audzētājiem pēdējo 12 gadu laikā konkurence ir palielinājusies no ārpus Latvijas zemeņu audzētāju puses.
- 44 Veicot zemeņu importa un eksporta datu analīzi, izmantojot ZM izstrādātos vietējo augļu, ogu un dārzeņu pieejamības kalendārus, secināms, ka vasarā (jūnijā), kad ir Latvijā izaudzēto zemeņu sezonas sākums, proti, kad Latvijā izaudzētas zemenes ir pieejamas ar augstākām ražošanas izmaksām un tādēļ augstākām pārdošanas cenām, tās tika importētas 19,44 % apjomā (742,78 tonnu) no kopējā 2023. gada zemeņu importa apjoma (3,82 tūkst. tonnu) un 1,23 milj. *euro* jeb 12,61 % no kopējās zemeņu importa vērtības (9,73 milj. *euro*). Savukārt jūlijā, t. i., kad zemenes ir pieejamas "sezonāli" un tām ir optimālais iegādes laiks, līdz ar to salīdzinoši zems pārdošanas cenu līmenis, zemenes tika importētas 6,18 % apjomā (236,22 tonnu) no kopējā 2023. gada zemeņu importa apjoma un 0,81 milj. *euro* jeb 8,37 % no kopējās zemeņu importa vērtības. Augustā–septembrī, kad Latvijā izaudzētām zemenēm ir sezonas beigās un tās ir pieejamas ar augstākām ražošanas izmaksām un tādēļ augstākām pārdošanas cenām, tās tika importētas 5,57 % apjomā (212,88 tonnu) no kopējā 2023. gada zemeņu importa apjoma un 1,01 milj. *euro* jeb 10,39 % no kopējās zemeņu importa vērtības.²⁰³
- 45 Zemeņu eksports 2023. gada jūnijā veidoja 15,27 % apjomu (77,45 tonnu) no kopējā zemeņu eksporta apjoma (507,07 tonnu) un 0,24 milj. *euro* jeb 11,87 % no kopējās zemeņu eksporta vērtības (1,99 milj. *euro*). Savukārt 2023. gada jūlijā zemeņu eksports veidoja 4,0 % apjomu (20,05 tonnu) no kopējā zemeņu eksporta apjoma un 0,075 milj. *euro* jeb 3,8 % no kopējās zemeņu eksporta vērtības. 2023. gada augustā–septembrī zemeņu eksports veidoja 4,16 % apjomu (21,11 tonnu) no kopējā zemeņu eksporta apjoma un 0,12 milj. *euro* jeb 6,01 % no kopējās zemeņu eksporta vērtības.²⁰⁴
- 46 Norādāms, ka 2023. gada aprīlī – maijā, t. i., divus mēnešus pirms Latvijā audzēto zemeņu sezonas sākuma, Latvijā tika importēti 1855,995 tonnu jeb 48,6 % zemeņu no kopējā 2023. gada zemeņu importa apjoma, kuru vērtība veidoja 3,42 milj. *euro* jeb 35,1 % no kopējās zemeņu importa vērtības 2023. gadā. Arī eksports pirms Latvijā audzēto zemeņu sezonas sākuma gan apjoma, gan vērtības izteiksmē vidēji mēnesī ir bijis augstāks nekā pēc Latvijā audzētu zemeņu sezonas sākuma, proti, 2023. gada aprīlī–

²⁰² LAG080. Augļu koku un ogulāju stādījumi (ieskaitot zemenes) 2000.–2023. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAG/LAG080/; EUROSTAT zemeņu (*Fresh strawberries*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

²⁰³ Turpat

²⁰⁴ EUROSTAT zemeņu (*Fresh strawberries*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

maijā tika eksportēti 221,41 tonnu zemeņu jeb 43,7 % no kopējā zemeņu eksporta apjoma, kas veidoja 0,71 milj. *euro* jeb 35,61 % no kopējās zemeņu eksporta vērtības.²⁰⁵

²⁰⁵ EUROSTAT zemeņu (*Fresh strawberries*) importa un eksporta dati 2012.–2023. gadā.

Pateicība

Konkurences padome pateicas uzņēmumiem un asociācijām, kas sniedza tirgus uzraudzības veikšanai nepieciešamo informāciju.

Par tirgu uzraudzību

Konkurences padome veic tirgu uzraudzību – padziļinātu konkurences situācijas analīzi – mērķtiecīgi izvēlētos tirgos, lai atklātu un novērstu konkurences kropļojumus, kas ierobežo uzņēmumu vienlīdzīgu sāncensību.

Uzraudzības noslēguma ziņojums tiek publiskots, ja to neliedz informācijas pieejamības ierobežojumi un ja informācija par tirgu, kas iegūta papildus pārkāpuma konstatēšanai vai nekonstatēšanai, uzskatāma par būtisku.

Sabiedrības līdzdalības iespējas

Anonīmas ziņošanas iespēja Konkurences padomes interneta vietnē: <http://www.kp.gov.lv/lv/tipoffs>

Informēt Konkurences padomi par iespējamiem pārkāpumiem vai saņemt konsultāciju iespējams gan klātienē (iepriekš piesakoties), gan telefoniski (arī neatklājot savu identitāti).

Konkurences padome
Brīvības 55, 2. korp.,
Rīga, LV-1010,
Tālrunis: +371 67282865
E-pasts: pasts@kp.gov.lv
www.kp.gov.lv
[@KPgovLV](https://twitter.com/KPgovLV)